

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

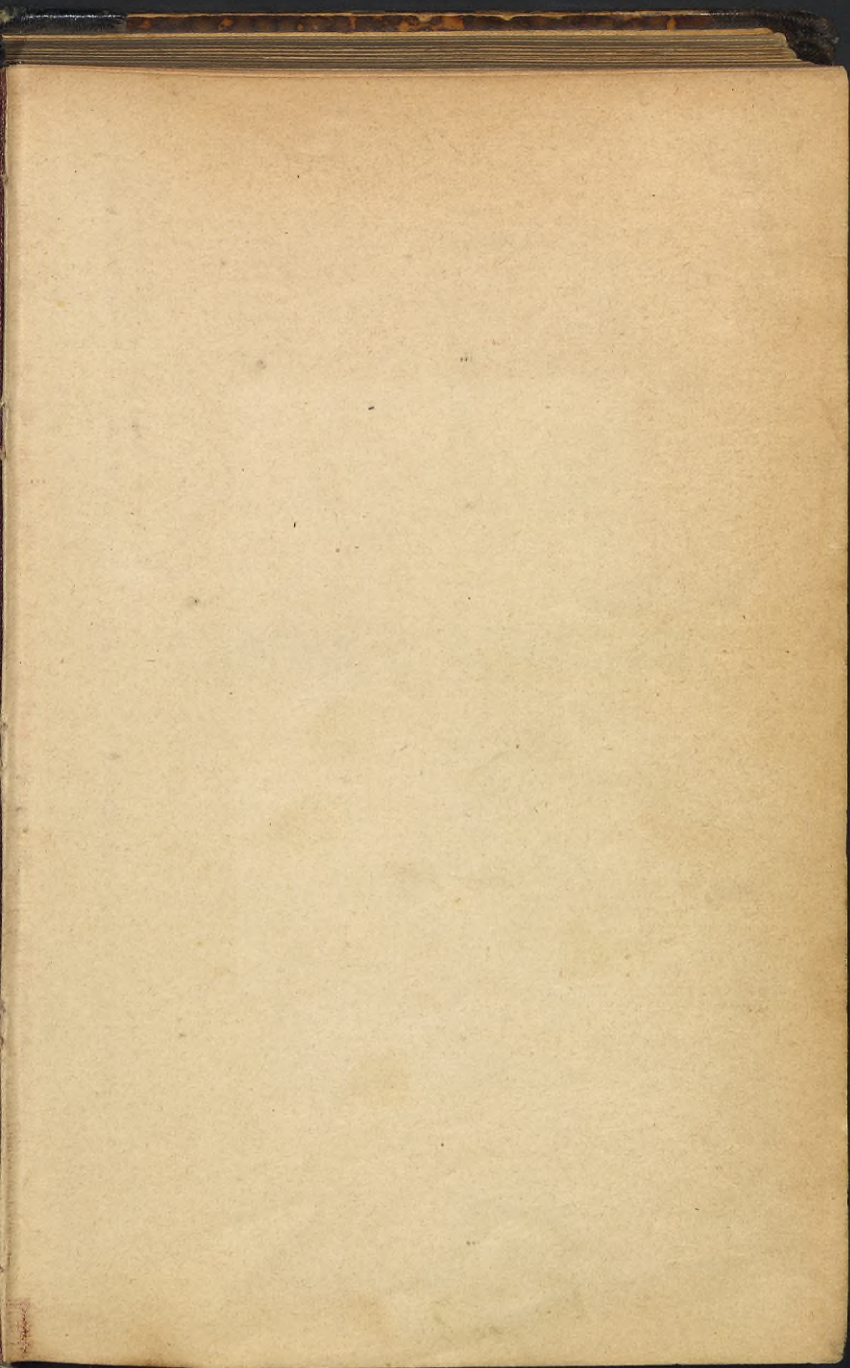
Bunden hos
Emil Lagerlöw.
Göteborg.

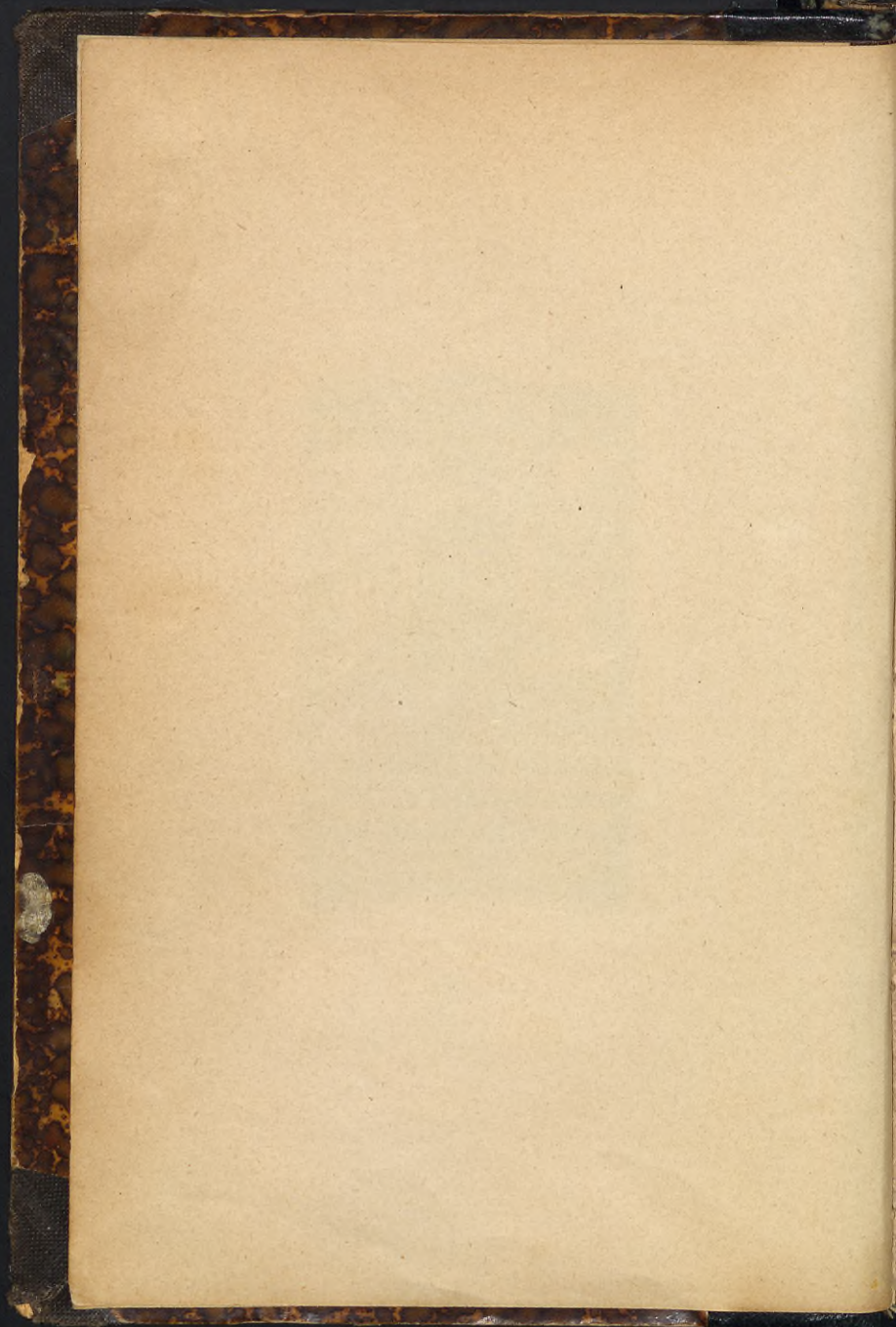
Göteborg

Ritt.
Sv.

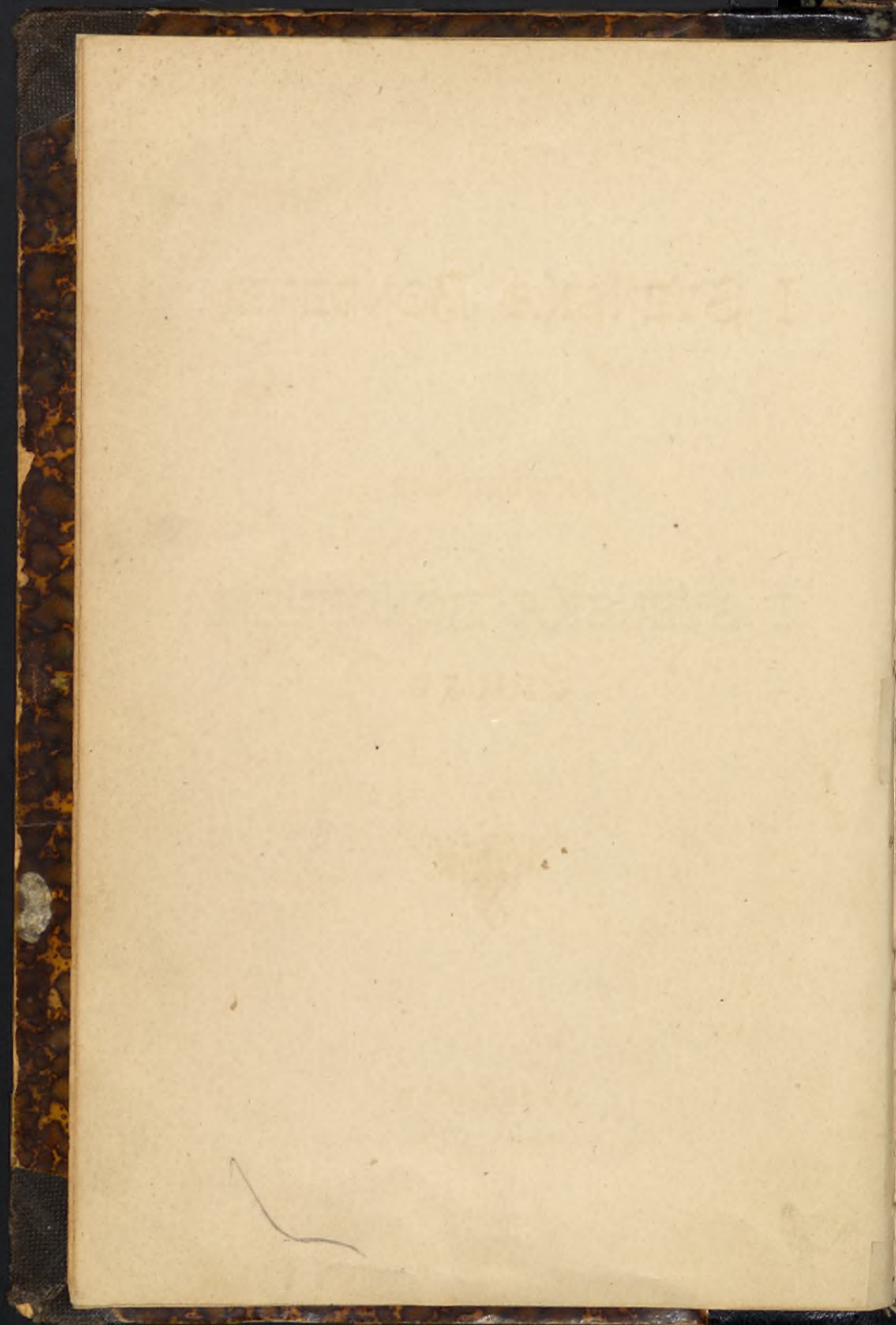

Litt.
Sv.

I SVENSKA BONDEHEM

I SVENSKA BONDEHEM

SKILDNINGAR

af

SIGURD *(Hedenstierna)*

STOCKHOLM

JOS. SELIGMANN & CUS FÖRLAG

STOCKHOLM, GERANDTS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1885.

FÖRORD.

Käre läsare!

En liten anspråkslös bukett har jag konstlöst bundit af blommor, funna på den småländska fosterbyggdens magra men trofasta barm, och nu vill jag lägga dem dit tillbaka; det är alltsammans.

Mången skulle skickligare fogat blomstren samman och sorgfälligare frånskiljt ogräset; ingen skulle gjort det mera kärleksfullt.

Ty jag har lefcat med i allmogens lif, delat dess arbete, bekymmer och förhoppningar, lärt att förstå dess verldsåskådning, funnit äkta humor under sträfvä ytor och bra hjertan under grofva tröjor.

Mången skall finna motiven till mina små bilder ganska ringa och obetydliga. Det kommer sig deraf, att den verld är så liten, som rör sig inom backstugans fyra trånga väggar och rågången kring småbondens teg.

Men jag har trott, att den verlden förtjenar
att studeras, ty ännu är, Gudskelof, vårt svenska
folk i skogar, på berg och i dalar så beskaffadt,
att detta, att väl känna det, är detsamma som att
mycket älska det.

Med orubbligt förtroende till Din välvilja
Din vän och tjenare

SIGURD.

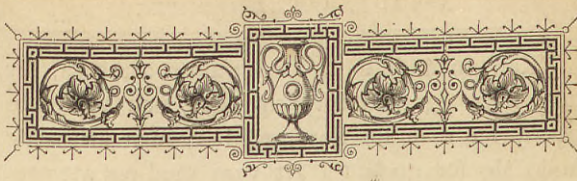

INNEHÅLL.

När lilla Stina kristnades.....	1
Läsemötet	9
En allas vän	18
Kärlek	45
»I kronans rock»	34
Ett par minnen från skarpskytteidéns glansdagar	49
»Han kommer nog»	59
Spelmän och auktionslif	69
Rotehjonet	77
Bara en ko	85
Lönnkrögerskans dotter.....	92
Per Jönssons Lasse, som kom sig upp i världen	101
»Rackarlif»	112
»Brytegillet»	121
När tåget går mot Göteborg	136
Kungsskjuts	145
»För sent».....	154

Gamla dadda.....	162
Den nye klockaren	171
»Medborgerligt förtroende»	179
Svärmor	189
En duell på Kronobergshed.....	197
När jernvägen var färdig.....	207

När lilla Stina kristnades.

Det hade väl ändå gått an om Lars Jonsson varit sextondelsbonde eller soldat eller till och med bara torpare.

Då skulle han ganska lätt fått en barnabär'ska* till sin lilla gräbba, ty egentligen är det rätt som en heder att få följa med till presten och »hålla» en liten, om han är kommen af något så när bra föräldrar; för den äran offrar man gerna sin tvåriksdaler att lägga i svepen och några alnar sextonskillingsits, när det lilla lifvet blifvit så pass att det kan bäras till kyrkan.

För si detta är i realiteten hela uppfyllelsen af ritualens ståtliga löfte att »vaka öfver den döptes kristliga uppfostran».

* Gudmor.

Sigurd.

Kan man inte få bondmoror att bära, får man nöja sig med torparqvinnor, och vilja inte dessa, får man be tjänstgräbbor, men äfven de höllo sig för goda till att vara med om att presentera Lars Jonssons tös för vår herre och kyrkoherden.

Ty Lars Jonsson var bara en mycket fattig backstugusittare, och der blef nog inte något fint kalas eller några trefliga pojkar till motfaddrar.

Men så hade han ändtligen fått fatt i den lilla minsta sommarpigan framme på herrgården. Det var så skralt det gerna kunde vara, ty hon var bara 16 år, och så var hon en så'n der »oäkting», ett »pigebarn», om hvars pappa ingen visste annat än att han ställt kosan åt jernvägarna i Norrland, då det blef tal om de dyra, till hela 30 kronor pr år uppgående faderspligterna.

Men »gått och läst» hade lilla Emma, så att från kyrkolagens sida mötte intet hinder för henne att ikläda sig hvilka förbindelser som helst i fadderväg, och så tyckte hon det skulle vara så innerligen rart att bli gudmor, fast Gud vet om hon kunde lägga mer än *en* riksdaler i svepen. Ack, hon hade ju så liten, liten lön!

Och det hade Lars Jonsson sagt, att det kunde då ingen lefvandes menniska hjälpa, när hon inte hade mer, och så hade han fått låna

husbondens häst och liggfjederskärra, förstås mot löfte om ett dagsverke i trösketiden, och der skulle Lasse och Emma och den lilla namnlösa åka till prestgården. Smedens snedbente Kalle hade kilat en halftimme i förväg för att stöta till vid gatugrinden vid prestgårdsladugården, och så räknade man på att kyrkherr'ns drängar skulle stå på logen eller vedbacken och mot några klunkar ur lommaflaskan kunna förmås att följa med in och deltaga i det kristliga ansvaret. Det hade de blifvit så vana vid under de sju år de tjenat i prestgården, att skulle de tagit allt det der riktigt efter bokstafven, så skulle de nu haft en liten rätt försvarlig, privat själavård.

Till en början hade fördrängen, Peter, som var en ordningskarl, skrivit upp sina andliga borgensförbindelser på ett blankt blad i almanackan midt emot der han antecknade löfhöstningen, men se'n sa' han, som sanningen var, att han inte var kropp te å hålla reda på't i längden.

Midt på vägen började lillan att qvida, och Emma, som ville visa sig rådig, tog och snodde i hop en »sudd» af det ena näsdukshörnet och en sockerpinne, som hon glömt kvar i kjolsäcken sedan sista marknaden. Men det var pepparmyntsölja i pinnen, så att lillan tog på att hosta alldeles förskräckligt.

»Öfvercivilisationens» förbannelse!

Och när man så kom fram till fähusknuten, stod smedens snedbente Kalle der och flåsade som en kapplöpningshäst och försökte att titta riktigt vackert på Emma, men det ville inte gå bra, ty försynen hade olyckligtvis danat hans synorgan så, att när han rigtade dem på tösa-biten, föll det ena på vedstapeln och det andra på hundkojan.

Och prestens drängar de stodo och klyfde den rakaste furuved så att det sa' ho och hej i skogen, men när de förstodo hvarom frågan var, så snöto de sig på förskinnen, vredo ut mulbänkarna på huggkubben, togo hvar sin gudfruktig min på sig och hvar sina två djupa klunkar ur Lasses lommaflaska.

Och så gick man in, och presten han hade tittat ut ett slag genom rutan och han förstod också hvarom frågan var och ropade ut i köket: »Kajsa, sätt på kaffe och dopvatten!»

För si det var redan i Oktober månad.

Och lillan döptes till Stina efter Lasses mor. Sissa, Lasses qvinna, som låg så blek och medtagen der hemma i fällbänken, hade visserligen nämnt ett ord om »Lydia», ty så hette guvernanten på herrgården, der Sissa tjent som husa, men då hade Lasse klämt snusdosan i matbordet och sagt: »Inga dumheter, jag ska' nock ändå göra er »lydi'a» båa två.»

Och när så akten var slut, stod Lasse och trefva' en stund i den venstra västalomman, och så ville han sticka till presten en riksdaler för besväret, men presten tog den inte.

Men han sa' inte att han inte ville ta den för det Lasse var så illa fattig, ty här fins folk, som kostar på den fattige en smula grannlagenskap också, utan det skulle vara för det Lasse öppnat grindarne åt presten i två hela mil när han for från höstmarknaden.

I stället bjöd frun på kaffe, och alla prestmamsellerna skulle kan veta se efter om lillgräbban liknade Lasse, och det var visst inte så olikt, för rödfnasiga voro de då båda två.

Och Emma hon stod der så stolt och rodande och moderlig i sin snäfva nattvardskläddning och svarade blygt på mamsellernas frågor och tryckte lillan så varligt, ack så varligt till knoppande barm. Det var alldeles som om *qvinnan* för första gång vaknat till lif i den 16-årigas hjerta och halft omedvetet slagit upp blåa, förvånade ögon mot en dittills främmande värld . . .

Unga kandidaten från Upsala, prestmamsellernas kusin, som gjorde i »landsmål» och derföre begagnade hvarje tillfälle att närma sig »folket», han stod i salsdörren och klämde binoclen en smula fastare på sin något tunna näsrot och mumlade: »måleriskt» bakom vaxade

mustascher och tittade på Emma med en så märkvärdig blick, att smedens Kalle knöt näfven i smyg, alldeles som om han haft mästarens storslägga i byxlomman.

Och den äldsta prestmamsellen, som hade »weltschmerz» i hjertat och en i lungsot afliden adjunkt i kyrkogården, hon tog den lille minste biten ur sockerskålen och gjorde en ny sudd af en gardinslarfva, så att Stin-ungen inte skulle hosta sig förderfvad af den stygga pepparmyntsoljan på hemvägen.

Så tog man då äntligen afsked, och Lasse han bugade och kôxade med hufvudet och skrapade med fötterna alldeles som en ostyrig remont, och så bar det af hem till mor.

Och mor hon hade haft fattigstu-Brita hemma hos sig till att koka ärter och fläsk och kaffe och baka vofflor och pannkaka, för Emma och smedens Kalle skulle, kan veta, »fågnas» med hvad huset förmådde.

Lasse och Emma kommo först, men den sista biten fingo de gå, ty der ledde bara en gångstig genom skogen till stugan, och så om en liten stund dunkade det till i backen och prasslade i enebuskarna.

— Nu kommer Kalle! sa' Emma.

Men det var bara en rödgrimlig stut, som solodansade i hagen.

Om en stund voro dock alla samlade, och det lilla gillet stod snart öfver, far och mor blefvo ensamma med sin lilla gräbba, och Lasse föll på knä bredvid fällbänken, der hustrun hvilade.

Icke för att med hufvudet gömdt vid sin makas bröst drömma om framtiden för den lilla varelse, de båda gifvit lifvet, bara — för att dra' fram sina träskostöflar tills han skulle gå ut och dika på myren följande morgon.

Men innan han blåste ut blecklampan och gick att lägga sig i den andra soffan, vände han sig mot hustrun och sa':

— Sissa, nu är det allaredan fyra da'r se'n gräbban kom te verlden; tror du inte att du ä' så pass nu, så du kunde gå opp i morgon och hacka opp jordpärerna i täppan? Ja' ä' rädd dä frys på ve nytänningen.

Sissa hon känner sig så svag och eländig, som om det vore henne omöjligt att röra hvarken hand eller fot, men hon känner äfven den starkares rätt och den fattiges lott och svarar i sin muntraste ton med ögonen fulla af tårar:

— Jo var's, Lasse lille; ja' ska' nock försöka.

* * *

Lilla Stina sofver djupt. Sof så länge du får, liten! Tids nog får du veta, om ditt öde blir att släpa och försaka hela lifvet igenom i en liten backstuga som mor, eller den ännu sämre, att från en Mecklenburgisk landtgård sparkas hem till fosterbygden, vanärad och förskjuten, eller i källarsalens qvalm höra den parodiska ömhetens ord hviskas i ditt öra af sluddrande läppar.

Sof liten!

* * *

Men nere vid häradsvägen bakom milstolpen står smedens snedbente Kalle och kastar ett öga mot skyn och ett annat på stöflarna och trycker den ena kyssen efter den andra på Emmas små varma, konvulsiviskt skälvande läppar.

Det är skönt ibland att vara guffar!

Läsemötet.

En gång om året besväras äfven landsbyg- dens enkla ungdom af den obehagliga för- nimmelse, som af unga studerande ur de s. k. »högre klasserna» kallas »examenskänsla».

Hela året har man från spiselvrån under de lediga stunder, som offrats sqvallrets gedom, hört: »Jo, då säger Sissa i hinastuna, Stina i Horjaryd och Per Nilssons Sventas Johannes»; nu heter det: »Så skrifva evangelisterna Matheus, Marcus, Lucas och apostelen Paulus.»

Auktoritetstro hvart man vänder sig!

Det är en faslig skam att inte »kunna sin kristendom» på läsemötet, som måste bevistas åtminstone hvartannat år. Om kristendomen trängt in i lifvet, det har sig inte så noga.

Nu börja husförhören nästan öfverallt att hållas i sockenhusen och skolsalarna, der ett

glas vatten till presten och en buss tobak till klockaren äro den enda trakteringen.

Annat var, det förr i verlden. Då höllos läsemötena i tur och ordning hos alla hemmans-egarne i läseroten, och i sammanhang med kalas, så ståtliga, att värdinnan för året beredde sig dertill flere månader i förväg samt ansåg dem föga mindre tyngande än ett »laga skifte» eller en lindrig eldsvåda, helst turen gick efter matlag, så att husförhörstungan tryckte lika hårdt på »sextondelsbonden» som på hans granne, hvilken egde två hela mantal.

Också hörde man rätt ofta, när det var fråga om en bondes ekonomiska ställning eller behöfligheten af någon förbättring å hus eller gård, på fullt allvar uttalas: »det har den stackar'n inte råd till; han hade ju läsemöte i höstas.»

Kom en bonde på obestånd, kunde man få höra sådana ursäktande förklaringar som: »Ja ja, d'ä inte så godt för Peter heller. I fjor do' hans grimlete stutar i trumsjukan, i tu'rsen* sprätte byatjuren opp buken på hans gula märr, och i höstas hade han ett sju hälsekes duktitt läsemöte. Annat ä dä mä bror hans, Johan, dä ä en menska, såm har tur mä säj. I våras brann hans nya hus, just som han fått hem försäkringspapperen på dubbla värdet, å så dör den

* = för två år sedan.

ena qvinnan för honom ätter den annra, så han får gifta om sej emellanåt å bättra på affärerna.»

Någon lindring i kostnaderna fick dock alltid värdfolket genom de rikliga »förningar» af hvarjehanda Guds gåfvor, som medfördes af hvarje särskildt hushåll i roten, äfven af soldater och torpare.

Och så kom äntligen den stora dagen. Stugan var fejad och pyntad, det stora matbordet stod uppslaget framme vid gafvelfönstret för presten att lägga sina ministerialböcker och sin snusdosa på, långa, hyflade bräder lades på bollar och bildade flerdubbla bänklag, ett fång af det bästa klöfverhöet lades i häcken till prestens Pälle, och ladugårds-Stina, som omöjligen hunnit se öfver femte hufvudstycket i »förklaringen», fick ett tu tre ett så ettrigt förbaskadt »villarpaskott»* i venstra sidan, att hon måste gå och lägga sig från både andlig och verldslig välplägnad.

Kl. 9 på morgonen kom presten. Två »doppekoppar» och en »släter» var det minsta han kunde slippa med i den till serveringsrum ordnade »farstukammar'n», om han ville stå det minsta väl hos moran, och tog han dertill en bit af råmjölkspannkakan, tyckte alla att der kom liksom lite mera andans kraft och trones visshet i hela hans tal.

* Häftigt »håll och sting».

All presterlig förrättning måste inledas med bön och sång, men som klockaren på landet vanligen tillika är skollärare och har lektion på förmiddagen, kunde han först senare infinna sig, hvarföre någon äldre, efter landtligt getapulianska begrepp i tonkonsten förfaren man af presten anmodades taga upp psalmen, och som småländska tongångar gemenligen gå åt höjden, »tog han upp den» ända till höga c med stor lätthet samt med dessa darrande drillar och löpningar, som Bondeson så mäterligt förstår att återgifva, och hvilket sångsätt af allmogen kallas för »sjunga på fjeder.»

Och så börjades »oppskrifninga», ty till prestens många verldsliga befattningar hör äfven den af roteman och mantalskommisarie. Nu skulle det bestämmas, hvilka som skulle »stå skrifna» i hvarje hushåll till nästa år, och de från främmande socknar inflyttande tjenstehjonens attester aflemnas. Samtidigt antecknades, hvilka som bevistade dagens förhör.

Med en mera faderligt anlagd församlingsherde vid protokollet kunde dessa »oppskrifningar» stundom bli mycket underhållande. Då gick det till så här:

»Numro 27 Lilla Klockhem. Der ha' vi först och främst hemmansegaren Sven Jönsson, född 1832, och hans piga Anna Karin Jonasdotter... ja ha, *piga* ja. Men hör nu, min

käre Sven, hur länge ämnar du låta det der förhållandet fortfara? Det är en skam för hele läseroten, att du, som eger egen gård och grund och är husbonde och borde vara en föresyn för dina underhafvande, har det på det der viset. Och du Anna Karin, hade du en gnista af kvinlig blygsamhet i dig, så hade du längesedan flyttat ifrån denne man, som endast vill förnedra dig. Kom hem till mig om söndag eftermiddag, så får jag tala vid dig, Sven.»

(Sven rodnar, Anna Karin gråter och hele roten ser rysligt skandalhungrig ut.)

»Torpet Kalfhagen. Der ha' vi torparen Jöns Magnusson och dess hustru Brita Svensdotter, sonen Carl... men hvad vill det säga? Pojken är ju nitton år gammal och du vill att han skall gå hemma och dra' sig i vinter också! Jo jag tackar jag; två stora, starka karlar på ett torp om två kor och en spädkalf, det duger det. Men allvarsamt sagdt, min kära Jöns, det här bär sig inte, pojken skall ut och tjena.»

»Ja ser prosten, dä velle han nock, men ja' har inte fått nå'n rå' för honom.»

»Prata inga dumheter; jag skall städja honom till stalldräng, kom till mig i morgon bittida.»

(Jöns småler belåtet och hans Brita ser i andanom sin Carl på prostens kuskbock med samma känslor som en fin fru drömmer sin

älskling på presidentstolen eller statsrådstaburetten.)

»Blekhem N:o 42. Jaså, ni skall lemna pojrkarna gården nu, gamle Anders, och sjelf skrivas som undantagsman. Ja, ni har redligen förtjent er hvila, ty ni har varit en ärlig arbetare, en redlig danneman, som med två tomma händer och den högstes välsignelse skapat egen gård och grund. Och det säger jag er pojkar (ä' pojrkarna här?), hållen de gamle i ära och varen beskedliga mot dem på ålderns dar; det går eder eljest aldrig väl i verlden, ty (låt bli rockskörtet kattrackare!) det är föräldrarnes välsignelse, som bygger barnens bo.»

(»Pojrkarna», som »gått och läst» för prostén, torka sig i ögonen med afvigsidan af brunbrakade näfvar.)

När uppskrifningen är slut, börjar kristendomsförhöret, dock i de allra flesta församlingar endast med de ogifta. De, som redan böjt nacken under Hymens ok, anses, väl icke utan skäl, få nog af lag i sparlakanslexorna och af evangelium i den derpå följande äktenskapliga försoningen. Skulle, mot förmodan, så galet hända, att någon äldre bonde anmodas att stiga fram, så har han »inte läst den förklaringa, de bruka nu för tia», och ombedes han läsa en vers innantill i nya testamentet, har han gemenligen »glömt glasögona hemma».

De yngre reda sig deremot vanligen ganska bra i innan- och utanläsning. Visserligen kan det hända att frågan om »hvilka som äro våra föräldrar», besvaras med ett: »djefvulen, verlden och vår eget kött», men ett sådant misstag — om det ens så kan kallas — hör dock alltid till undantagen.

Värre är det med »grundfrågorna». Folkskolorna ha dock häruti verkat en ansenlig förbättring, men ännu för 30 år sedan kunde man få höra följande frågor och svar:

— Nå, min kära Lars Peter, kan du säga mig hvad som är det förnämsta, menniskan undfår i dopet?

— En specieriksdaler, som gudmo'rn lägger i svepen.

— Hvem var det, som trängde in i paradiset och lockade våra första föräldrar till synd, Anna Stina?

— En orm.

— Ja, men hvad var det för en orm?

— En huggorm!

— Nu är du dum, Anna Stina, tänk efter bättre.

— En esping.

— Hm hm! det här är rakt för illa.

(Anna Stina gråtande:) — Då var det väl en sno . . . o . . . ok.

Svaren falla bättre nu i den stora skolsalen från gossar i klädeströjor och flickor i silkeschalett, än de gjorde i det lilla, högtiden till ära pyntade bondehemmet från mera naiva gossar i verkenskläder och flickor i linnekjol; men är fromheten större?

Efter »frågoförhöret» kom »efterförhöret», en ledigare katekisation, der frågorna icke ställes till viss person, utan äfven de äldre fingo tillfälle lysa med sitt teologiska vetande. — Der-efter uppbar presterskapet vanligen några af sina i kontanter förvandlade naturalöneförmåner, och så följde ett kalasande, som ofta varade i flera dagar, men uti intet afseende skiljde sig från de vanliga gästabuden i allmogens hem. I dessa kalas deltogo endast de gifta folk, som medfört »förning»; ungdomen och de fattige, som icke hade råd laga förningsmat, afspisades med ett par koppar kaffe, en bit pannkaka och ett stycke »sigtebröd».

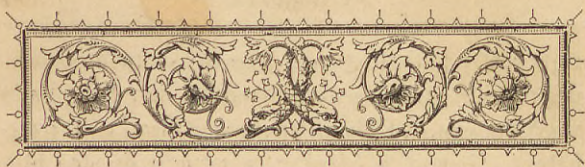
Läsemötet i sin ursprungliga, egentliga form af *husförhör*, hållet i landtmannens eget hem, hör nu snart till en förgången tid. Nu bevistas förhören mycket oordentligt och mest för »uppskrifningens» skull.

Deras vackraste moment, då de hölles i hemmen, var »efterförhörets» afslutande i bön. Jag mins så väl ett dylikt tillfälle. Unga och gamla reste sig från bänken, och andaktsfulla blickar

rigtades på den gamle pastorn, som stod deruppe vid gafvelfönstret bredvid den blåmålade väggklockan. Två visare för tiden och evigheten! Höstsolen blänkte in genom de små blyinfattade rutorna och dess försvinnande strålar lekte mildt med gråa lockar och rosiga barnakinder. En liten, knappast veckogammal pilt, som förts till läsemötet för att döpas, tittade från modersfammen så stort och förundradt på den gamle granadören vid hans sida, hvars kala hufvud oupphörligt darrade såsom det fullmogna axet för vinden i skördetid.

Och den gamle presten bad varmt och innerligt för sin hjord, bad, att när mödans och arbetets tid vore lyktad, den sista skörden bergad och den sista fåran vänd, det trägna och mödosamma arbetets söner och döttrar, han hade omkring sig, måtte väl bestå sitt yttersta prof vid det stora husförhöret deruppe, der den enfaldige med det fromma hjertat måhända bättre än alla tänkare och snillen fattar lifvets, dödens och evighetens stora »grundfrågor».

En allas vän.

Första gång jag såg Kajsa i Gatebacken var just den sommarn komministerns fru blef så illa bistucken.

Hvad hon skulle med bi, när hon inte kunde sköta dom?

Ja, det kan visst den säja, som har fullt opp af allt hvad han behöfver, och kött i handkammaren, och smör att klena på brödet och inte behöfver sätta något vidare värde på några fattiga honungskakor, men komministern han var så illa fattig som en fågel under himmelen, med den lilla skillnaden, att han kunde inte flyga ifrån kreditorerna som sparven från sparfhöken; men gifta sig det skulle han ändå, för si det var ett sådant der dumt »barndomstycke», di kallar, som nu håller på att bli aldeles bortlagda; men hade ni bara sett den lilla pastorskan, när hon

gick i sitt kök med ett stort, hvitt förkläde, nytvättad sitsklädning, uppkäflade ärmar' och mun som en nyponblomma med trettiotvå små hvita, jemna, friska »perlor», som det hette på den tiden vi ännu hade idealister, så tror jag nästan ni skulle känt er hågade att förlåta pastorn för det han inte väntade att taga henne tills *han* fått pastorat och *hon* löständer.

Men den der sommarn var ett välsignadt biår, och bien svärmade tag på tag, alldeles som salig fosforisterna i verlden, och lilla frun hon hade nya kupor, bestrukna med honung i flustren, färdiga för att mota in svärmarna i, men hon hade väl inte det rätta handlaget eller också togo bina hennes små rödhvita kinder för nyutspruckna sommarblomster, ty de stucko henne öfverallt i ansigtet, så hon såg med ens så fet och välmående ut, som om mannen hennes haft pastorat i tjugofem år.

Men pastorn var förtviflad och alldeles rådlös, ty Augustinus och de öfriga kyrkofäderna han läst, sade visserligen mycket om hin ondes glödande skott och om styng i samvetet, men om bistryng sa' de aldrig ett ord.

Men köksan hon visste råd och sprang genast efter Kajsa i Gatebacken.

Kajsa var då en stor, grof qvinna, så der kring sextioalet, hon hade blårutig bomullskjol, blårutigt hufvud- och förkläde, blåklint i knapp-

hållet på tröjan, ett blått märke i pannan, som hon fått af nämndemannens tjur, då hon skulle bota honom för trumsjuka, och en vacker, trofast, blå blick i sina stora, milda ögon. Som hon tillika visste bot för allting och kallades till hjälp vid alla bekymmersamma tillfällen, var det inte underligt att hennes många kunder tyckte, att hon ibland kom alldeles som direkt från »himmelen den blå».

Det första hon gjorde, när hon kom fram till komministergården, var att med en tråsked ösa in bina i de nya kuporna, som om de varit en kappe gryn eller malt utan att ett enda gjorde försök att sticka henne.

Och hur hon sedan pysslade om frun och lade jord och kylande plåster på bistyngen, så var lilla pastorskan återstald inom ett par timmar. Medan Kajsa var i tagen, botade hon der- efter två grisar för »olen» och föreskref en kur mot tandvärk för ladugårdspigan, för hvilket allt hon fick två koppar kaffe, en med »dopp» och en »släter», samt 12 skilling kontant.

— Hvert ska' Kajsa nu gå? sporde någon, då den raska qvinnan efter sista koppen skyndade att taga afsked.

— Å kors, jag är ute som bönenman i qväll, må veta. Jag har redan varit hos kyrkovärdens Brita tu eller tre tag åt Johans here på Näset. Gräbban vill nog, och kyrkovärden, far hennas,

och Anna Stina, mor hennas, ä' heller inte så ohågade för kommersen, men der står femtanhundra daler dom emellan, som di vell att Johans far ska' lägga till, å kan jag prata å dom di der grillerna, så har Johan loft mig två banko i pengar och ett skålpund ull, när di klipper fåren te återhösten.

Två söndagar derefter lyste det för Johan och Brita. Kajsa satt sjelf i kyrkan och hörde på och myste så godt vid tanken på sin tvåa banko och sin bönemansull.

Senare på hösten skulle länsmannen ha kalas, och det var ett ståtligt gille med två fårstekar, tre bakelsefat, fyra studenter, en vice härads höfding, två guvernanter och 10 buteljer ordinär sherry. Allt var så lyckadt och väl lagadt, att prosten var riktigt rörd, när han, sedan det tredje bakelsefatet gjort sin rund, knäppte snuskornen från västen, lossade på sin hvite halsduk och nedkallade Guds välsignelse öfver länsmansfrun, som fått en sådan himmelens nåd att kunna väl använda Guds gåfvor.

Men jag kom händelsevis att stå vid den salsdörr'n, som vette åt köket, och den stod på glänt, och der stod Kajsa på Gatebacken i stort köksförkläde och svettades och sken och log, ty det var *hon*, som stod för hela kalaset.

Se'n blef häradsskrifvar'ns äldsta dotter sjuk i hjerninflammation, och doktorn sa', att hade

inte Kajsa i nio veckor setat vid sängfoten, of-lätligen vakande öfver den sjuka, ljudlöst tillfredsställande hennes minsta behof och noggrannt följande läkarens föreskrifter, så hade man snart fått granrisa der på gården.

En gång skulle biskopen dit och hålla visitation der i församlingen och viga in en ny predikstol med lagens taflor, tron, hoppet och kärleken samt det allseende ögat, alltsammans i prima förgyllning till 2,50 pr sträckfot, och då hade Kajsa för fyra riksdaler klädt kyrkan så grann, bara med granbuskar och ängbollar, att hans högvördighet vid middagen talade med prestgårdsmamsellerna om »väna händer, som, ledda af den fint bildade qvinnans smak, konstnärligt smyckat Zions gårdar.»

Visserligen gick der också ett fult rykte om Kajsa i bygden, som sa' att hon »trollade» lite till husbehof, men det var i verkligheten inte värre än att hon då och då sålde för en sex eller åtta skilling »töcke-frö» till någon stackars flicka, hvars fästeman ville öfverge henne. Detta frö tillika med nio trådar af sitt intimaste plagg skulle flickan på lämpligt sätt söka få den vankelemodige älskaren att förtära, och sedan kunde hon vara säker på att han »aldrig skulle titta på andra töser».

När det var frågan om att gräfva brunnar, då var det godt att ha Kajsa att lita till. I

Smålands stenbundna, starkt kuperade mark händer det ofta att man vid ett sådant företag antingen inte alls får vatten eller också stöter på berghällar, som tarfva ett dyrbart arbete. Men för en kaka bröd, en korf och tre daler i pengar tog Kajsa och skar en konstig klyka ur en hassel- eller pilbuske, gick sedan öfver marken, der man ville ha brunnen, bärande klykan framför sig, och der denna då af sig sjelf (!) vippade ner, der behöfde man inte gräfva långt efter godt och rikligt dricksvatten.

Tydiligen hade Kajsa med sin i allmänhet öppna blick för naturen noga aktgifvit på markens beskaffenhet, och en lång erfarenhet hade satt henne i stånd att ge anvisningar, som sällan eller aldrig slogo fel, men en så enkel sak skulle hennes kära vänner inte trott på, och derfor fick hon lof göra lite »konster» också.

Att läka benbrott, bota för »villarpaskott» och försona ett par oeniga makar, allt var hvardagsgöra för Kajsa, ty om allt detta och mycket mera tillitades hon ständigt; dock återstälde hon hellre ett smalben än den störda harmonien inom ett äktenskap, »ty», sade hon, »ben ä' ben, men menskohjertat ä ofta värre än en gråsten».

En sextondelsbonde inifrån socknen, där di inte hade några tidningar och derfor voro fasiligt gröna i politiken, frågade en gång fjerdingmannen på fullt allvar om det inte kunde gå

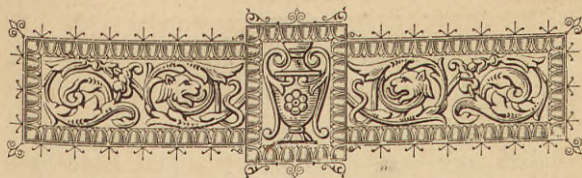
an att göra Kajsa — till häradets riksdagsman, men då sa' fjerdingsskarlen, hvilken såsom landstatstjensteman hade lite reda på grundlagen, att »nog hade de fler käringar än Kajsa på riksdagen, men de finge inte lof bära blårutiga bomullskjolar», och dermed var qvinnans politiska kandidatur stukad der i församlingen.

Trägen praktik och små lefnadskostnader hade, oaktadt den ringa betalningen för hennes tjänster, gjort Kajsa till hvad man kallade en »tät gumma», och så till åren hon var, då jag gjorde hennes bekantskap, hade hon ännu friare, på hvilka den prydliga stugan och en viss liten väl tilläst låda i dragkistan verkade mer än all verdens »töckefrö»; men af Kajsa fingo de aldrig mera än två »doppekoppar» och en »slä-ter» samt den vänliga upplysningen, att rågmjölsvälling vore »rysligt bra för bröstet, då man varit ute och traskat i onödan på helgqvällarna».

Hon lemnade också denna verlden såsom »ungmö» vid 78 års ålder, följd af sin omgifnings saknad och aktning samt ett gille, som stod i två hela dar.

Förmodligen hade Kajsa som alla andra någon gång haft sin kärlekssaga, äfven hon, men olyckligtvis hade den väl inträffat före den epokgörande upptäckten af »töckefröna».

Kärlek.

Det var nätt om brödet i backstugan, och veckorna närmast före jul hade Jöns med hustru och barn inte fått räkna så noga, om de fått taga förbi något af de tre dagliga målen.

Men på julafton hade man ändå lyckats få i hop fullt upp af den på landsbygden vanliga julmaten, och till och med ett »tregrenaljus» spridde sitt sken öfver det fattiga hemmet från halsen af en spräckt quartersbutelj. På fönsterkaret stod quartersbuteljens ospräckte broder med kork i, och sken så vackert, att Jöns en gång i halftimmen tog miste och kysste honom i stället för hustru och barn på högtidsqvällen.

Johanna, backstugusittarens enda hemma-
varande barn, var 16 år och vacker — inte »som
en dag», men som en mild nordisk sommarnatt;
ögonen voro mörka och djupa och hennes hår

och Jönses framtidsutsigter voro det svartaste man visste i hela läseroten.

Den äldre systemen hade i flera år »tjenat bönder» der nere i Skåne. I början hade hon skrifvit hem två gånger om året, men nu hade hon inte låtit höra af sig på mycket länge. Mor undrade just som lite hur gräbban kunde ha det nu på julqvällen, men det var inte tid till långa funderingar, ty nu ville far ha maten på bordet.

Då tog det i dörrklinkan och den saknade trädde öfver trösklen. Det blef just ingen så stor uppståndelse, som man skulle kunnat vänta, då föräldrar och barn oförmodadt träffas efter flera års skilsmessa, men flickans ton lät lite osäker, då hon helsade:

— God qväll här inne!

— God qväll igen Brita, har du hittat hem på sjelfve julafton?

Det var alltsammans.

Något lifligare blef det likväl, när Brita fått af sig sina sjalar och doningar, och mor förstod att hon — inte kom ensam, att hon under sitt hjerta bar qvinnans vanliga straff för mannens felsteg. Då blef det skällsord och gråt och ny påhelsning i den ospräckte quartersbuteljen, men då klarnade också ställningen för Jöns så att han förordnade:

— Båa gräbborna kan inte va' hemma; när treadingen har gått, ska Johanna söka sig ut hos främmadt folk, om hon så inte får mer än bare maten, men akta dej så att du inte kommer hem som söster din, för då vankas det smörj, begriper du.

På det viset kom Johanna ut i verlden och vann i sinom tid befördran till kammarpiga på herrgården.

* * *

Der var det annat lif julafton: fejadt och pyntadt i hvar enda vrå, lif, rörelse och glädje. Och så kommo gossarne hem från skolan och den unge informatorn med dem. Johanna hade sett hans blå studentmössa ila hit och dit på vikens präktiga skridskois hela förmiddagen, då hon stått vid salsfönstret och skurat armljusstakarna, men nu var han visst hemkommen och hon skulle buda honom till kaffet.

Han stod vid fönstret och torkade sina skridskoskenor med näsduken. Pulsarne slogo lite fortare än vanligt af den raska motionen och kinden sken varmt mot Decembersolen, som just lagade sig till att taga god natt.

Johanna skulle inte varit kvinna om hon inte sett att han var vacker . . .

— Jag skulle be herr Elg vara god komma ner i salen och dricka kaffe.

— Tack liten! . . . Och vid det han vände sig om fick han se en orolig, fuktig blick under en rikedom af svarta flätor och en liten brun näfve, som famlade med låset en smula mer än som egentligen behöfdes för att komma ut.

Det blef ingen så'n der vanlig förförelse-historia af, med svikna löften och krossade hjertan och dödgräfvare och kyrkogård och samvetsqual och korsröfwareomvändelse och allt det der, som hör till; men de höllo hvarann fast och länge omfamnade, och det skulle kanske varit vanskligt att räkna huru många gånger deras läppar funno hvarandra under ett par minuter.

Sedan talades de icke mera vid hela julen. Den unge studenten var en bra gosse, hvilken aldrig med öfverläggning gjorde något som han ej fullt kunde gilla, och Johanna höll sig ur hans väg med oskuldens instinkt der fara är å färde.

Han reste om några dagar och glömde att hon någonsin funnits till. *Hennes* hjerta var träffadt för lifstiden.

Si kvinnorna ä' ibland på det viset.

* * *

Men därför kunna de likväl nästan när som helst räcka handen åt en *annan* man med den *endes* bild ännu ofördunklad i sitt hjerta. Skick och sed och kyrkolag tillåta det, timliga fördelar fordra det, köpet afslutas och kallas med ett vackert namn för »äktenskap».

På det sättet blef Johanna »rusthållarmor». Hade det varit rim och reson om hon, den fattiga tjänstflickan, sagt nej, då den rike rusthållarsonen nedlät sig att hedra henne med ett anbud!

Och tiden gick sin gilla gång, och rusthållaren samlade mer och mer på kistbotten och lefde godt och gjorde hvar man rätt och fick omsider en stor grann näsa med röd inskription i sitt ansigte och litet senare en stor grann sten med gyllene inskription på sina ben, och så var Johanna enka.

Och hon var en barsk och myndig qvinna med snusdosa och ett litet underlöjtnansfjun på öfverläppen, men om hon hade något hjerta var det ingen som visste, ty hon lät det aldrig tala, gjorde sin omgifning rätt, men inte godt, och hade mera respekt med sig än någon manlig husbonde i granngårdarna.

— De bli sådana, de der barnlösa qvinnorna, sa' klockaren.

Men två dar före julafton hade en gammal gumma långt borta från en annan församling varit inne i mor Johannas kök, och både drängar och pigor märkte att matmor var sig inte lik sedan dess. Tiggerskan hade tydligen kommit att berätta något, som bragt rusthållerskan alldeles ur jemnvigten, och vid middagstiden sade hon till om sin häst och släde. Ingen skulle få följa henne.

Och så bar det af fyra mil till en liten undangömd komministersgård långt inne i det gamla Finnveden.

Det var hemskt och dystert i herdetjället. Dödens engel hade tidt och ofta följt armodet i hälarne öfver dess tröskel. Maka, vänner, blomstrande barn, förhoppningar om ett bättre och rikligare lefvebröd, allt hade försvunnit och sjunkit ned bakom det lilla fattiga hemmets begränsade synkrets; och nu låg den gamle komministern sjelf och brottades i dödskamp likt Jakob med sin Gud. För sig sjelf begärde han intet, men en liten nioårig pilt, det enda som blifvit kvar af allt hvad han älskat på jorden, låg så tungt på hans hjerta, att han nästan kände sig frestad att ångra på den glädje, sonen skänkt honom i ensamhetens sista år, och önska, det äfven han gått förut.

Då kom mor Johanna fram till bädden och frågade om han kände igen henne.

Nej, det gjorde han inte.

Kunde han inte påminna sig en jul för många år sedan, då han varit informator på ***? Mindes han inte en liten flicka, som . . . som . . . ett par ögonblick varit uppe på hans rum julafton?

Ack, den gamle pastorn hade inte haft många »galanta äfventyr» i sina da'r! För mången skulle den der flyktiga episoden spårlöst försvunnit, men *han* kom ihåg den och rodnade.

— Må Gud och ni förlåta mig, om jag den gången grumlade er unga, oskyldiga själ!

Nej, det hade han inte gjort; hon hade alltid både i håg och handling varit samma ärbara qvinna, som nu satt der vid hans säng i styf vadmalsklädning och med gråa lockar. Men hon »hade aldrig kunnat glömma honom» . . . riktigt, och då hon nu genom en ren händelse fått spörja huru det stod till, hade hon skyndat till hans dödsbädd för att höra om han inte hade någon önskan, som hon skulle kunna fylla, ty han hade dock alltid varit»

Och så kom den på en gång, detta gamla qvinnohjertas bikt om hemlig, brinnande, oföränderlig tillgifvenhet, brusade fram genom brutna dammar af femtiårig is och kyla, föll likt ett sommarregn i varma tårar ned på den gamle komministerns skrumpna händer.

Och han, han låg tyst och förvånad och hörde på. Hade han icke varit fattig och nödstäld alltid, och dock hade han haft råd till det gränslösa slöseriet att låta denna rika kärleks-skatt, som tillhörde honom, ligga begravnen ett helt långt lif! Hur sällsamt!

* * *

Det blef en stor förvåning derhemma, när mor Johanna kom tillbaka på sjelfva julafton med en fosterson. Än större blef undran och belåtenheten, då man fann, att samtidigt med den lille en fridens och mildhetens ande flyttat in i rusthållargården. Matmor var inte som förr. Förseelser tillrättavisades blidt och allvarligt, nödens barn kände sig hemmastadda vid mor Johannas härd, och när hon såg på fostersonen var det som om en himmelsk glans fyllt ut hvarje rynka i de sträfva anletsdragen.

Snart skulle han växa upp till yngling med breda axlar, röda kinder och en blå mössa med gul kokard på det käcka hufvudet. Och kom *då* hans unga hjerta att klappa fortare för någon flicka, som sett för djupt i hans glada, trofasta ögon, — *aldrig* skulle de skiljas från hvarandra, det hade rusthållarmor satt sig i sinnet.

Visst undrade grannarna fasligt hvad mor Johanna hade kunnat haft att göra med den gamle komministern långt borta i grannhäradet, men klockaren, som var en förnumstig man och brukade slå hufvudet på spiken, han drog ett par djupa bloss ur långpipan och sa':

— Det var bestämdt en sån' der »ungdomskärlek», di kallar.

”I kronans rock”.

»**O** yngling, om du hjerta har
Att trampa fädrens fjät,
Flyg till ditt fosterlands försvar,
Dö eller rädda det!»

Ja, så säger skalden, men bondgossen, som inte mins sina förfäder längre än *ett* led tillbaka, hvars kropps konstruktion för honom utgör ett bestämdt hinder att »flyga», och hvars lefnadsfilosofi inger honom en lindrig, men fullt klar och medveten motvilja för att »dö»; han blir soldat, — inte precis för att rädda fosterlandet, utan emedan dagsverkerna på exercisplatsen äro lättare än de som på herrgården göras för ett vanligt dagsverkstorp, och emedan Greta och han då kunna få »komma ihop till efterhösten».

Och så exarcerar han på slätten sina tjugo dygn och går ut på kommenderingar för att vakta rikets försvarsverk och rikets tjufvar, och skulle det komma i fråga, så är jag, oaktadt den sjuttiåra freden, fullt viss på, att vår indelte skall veta att dö också på ett anständigt vis, men *inte* för »kung och land», ty det är för vidsträckta begrepp för honom att fatta, utan för det »kapten» skulle bli så himlaförbaskadt arg, om karlarna vågade göra helt om, när han kommenderat framåt marsch!

Enligt Tegnér's »sång för skånska landtvärnet» skola skåningagossarna vara så beskaffade, att de efter döden sätta särdeles värde på, att när de ligga i sin graf:

»En flicka med sväfvande
lockar skall gå
och fälla en bäfvande
tår deruppå.»

Sånt der imponerar inte vidare på smålänningen; hellre vill han då, att hans Greta kommer till honom på slätten med ett par pannkakor och en brynost medan han ännu lever.

Innan utsigterna till tillfällig, lönande arbetsförtjenst blefvo så pass goda, som de nu äro, var det »många om budet», när ett soldatnummer blef ledigt. Nästan hvarje tjenstedrång i trakten, som icke var lytt eller vanskapad eller

alldeles för gammal, ville då bli knekt, och rotehållarne hade bara att välja den *billigaste*, och kompanichefen den *längste*, som kunde fås.

Ty se *längden* på en knekt, det var dygden det på 1850-talet, när czar Nikolaus af Ryssland briljerade som värst med sina garder och inbillade kung Oskar I, att sex och en half fots jättar med messingsringar på gevären, som skramlade ursinningt vid hvarje tempo, voro världens yppersta krigare, att exercisplatsen var soldatens hela värld, och krig på det hela taget ett otyg, emedan »det sölade ned uniformerna.»

Städslad, såptvättad, läkarebesigtigad och approberad af landshöfding och öfverste var knektens första omsorg dernäst fordom att — för kompanichefen visa upp sin käreasta, ty förr i världen fattades icke sällan budet om kaptenens samtycke till soldats giftermål så allvarligt, att fästmöns person och dygder måste personligen granskas (lyckligtvis icke »frestas») af vederbörande officer.

Icke sällan blef det då någon temligen älderstigen piga, som lyckats skrapa ihop litet af sina små löner, förunnadt att sörja för den vida yngre krigarens husliga lycka.

Jag satt en gång i en hederlig landtjunkare-kaptens skinnsöffa, då köksan kom in och anmälde, att »Käck stod ute vid förstubron med sin fästmö och ville tala vid kaptenen».

Företräde beviljades genast, och in trädde en riktigt vacker och ståtlig bondgosse om ett par och tjugo år, dragande vid förklädet en för situationen bra nog förlägen, koppärrig, fräknig och kutryggig landtlig oskuld, som sett minst sina fyratio vårar.

— Gud bevare kaptenen! Jag skulle ödmjukast fråga om jag kan få lof att gifta mej?

— Goddag Käck! Jaså du ska' gifta dig och har fått svärmor med dig hit, ser jag, men det hade allt varit roligt att få se fästmon också.

Med ett bredt leende, fritt från hvarje tillsats af förtrytelse, upplyste den präktige gossen:

— Gud bevare kaptenen; det här, det är allt *fästmöa* det, fast hon inte ä' så värst späd, inte.

— Jaså, står det till på det viset. Hör du mitt barn, hvad du nu heter...

— ... Märtha.

— ... Jaså Märtha, vill du vara snäll gå ut i köket ett ögonblick medan jag talar litet enskildt vid Käck.

Vorden ensam med den unge knekten, erinrade kaptenen honom om den stora skilnaden i ålder mellan honom och hans tilltänkta. Äfven framhölls så grannlaga som möjligt, att Märthas utseende snarare var egnadt att öka än minska

den skiljemur, som åren bildade mellan Käck och henne.

— Gud bevara kaptenen! Kan väl vara att Märtha inte ä' så orimligt grann, men hon ä' bra riker.

— Nå, det förändrar saken. Hur mycket kan du få med henne då?

— Ja si, det vet jag inte så precis, men nog har jag hört glunkas i bygden om fyrahundra daler och sex nya lintyg.

För *sådana* skäl måste alla kompanichefens estetiskt-erotiska betänkligheter vika; Märtha kallades in och fick jemte Käck mottaga kaptenens bästa välönskningar.

Paret lefver lyckligt ännu i dag, ehuru Märtha är vorden en gammal gumma medan Käck ännu är i mannaålderns fulla kraft.

Det har sina behag att bära »kronans rock». Vid husförhörskalasen sitter soldaten vid den siste åttingsbondens sida och före alla torparne, julafton går han till rotebönderna och bär upp sin julkost, bestående af kaka, sofvel och ett talgljus, samt mottages då såsom en firad gäst, hvarjemte äfven i öfrigt visas honom all möjlig välvilja och frikostighet, för det han skall gå väl åt rotehallarnes dragdjur, när han med dem gör sitt arbete, samt vara rädd om husen å torpet m. m. Förr fick han stundom t. o. m. matsäck när han skulle gå till mötet.

Vid indelta kavalleriet brukar rusthållaren ännu i dag gerna sticka en tia till knekten, när denne rider till öfningsmötet, för det han skall aktsamt handtera häst och remtyg. De rusthållare, som försökt sätta sig öfver detta bruk, ha icke mått väl deraf. De ha haft en fördömd otur att remontera med dåliga hästar, som kaserats efter ett à två års möten, och fått betala ut mycket penningar för reparation af remtyget. Men så snart vederbörande ha fogat sig efter skick och bruk i drickspenningsfrågan, ha hästarna godt stått bi och remtyget plötsligt fått en förundransvärd hållbarhet.

Nå, detta må nu vara ett fult drag, men soldaten har andra, som äro så mycket vackrare, och särskildt kan den indelte officer, som förstår att behandla truppen rätt, aldrig få en upprigtigare, ärligare och trofastare vän än sin nummerkarl.

Jag vet en gammal afskedad knekt, som vandrat tre mil med några kärfvar furustickor på ryggen, för att gifva sin i staden bosatte öfverste dem att »tända qvällbrasan med». Och den gången var det ingen drickspenningspekulation, ty den gamle lemnade sin lilla gåfva i köket och försvann innan någon ens hann tacka honom.

För den civile, som önskar veta hvad våra rekrytskolor duga till, rekommenderas att åskåda

en rekrytering å närmaste landskansli, samt ett år derefter söka upp de då anställda karlarna på exercisplatsen. Af tölpen med krokiga knän och tafatta rörelser har blifvit en rask, hurtig karl, som pryder uniformen, och man behöfver inte ens se honom i exercis för att fatta den totala omskapningen till kropp och själ, som 42 dygn i kronans rock kunnat åstadkomma.

Denna gynsamma och hastiga förändring får icke ensamt tillskrifvas befålets *militäriska* bildning och duglighet, utan till stor del äfven dess sedan boställsinstitutionens tid kvarlevande nära förtrogenhet med den svenske bondens lynne, åskådning och karaktärsbeskaffenhet, ty i de allra flesta fall har den indelte officern och underofficern i dessa hänseenden en kännedom om sin trupp, hvilken sätter honom i stånd att »taga den» på ett sätt, som aldrig inläres i kasernen.

Den approberade rekryt, som för första gången i uniformsmössa uppträder å sin sockens kyrkovall, har inom torpardöttrarnas, köksornas och ladugårdspigornas aktade klass öfverhufvud ungefär samma utsigter, som en ung man ur de s. k. bildade klasserna med ett par ogifta, förmodna och lungsigtiga fastrar har i småstäder-
nas salonger.

Lika godt anseende som »den indelte» har, lika klent är det på landsbygden bestäldt med

aktningen för de kungliga garderna. Nu veta vi ju genom gardesofficerares egna opartiska ut-sago i Hedlundska tryckfrihetsmålet, att gardister äro synnerligen moraliska och förträffliga personer, hvilkas älskvärda svaghet att å hufvudstadens gator öfverfalla och misshandla polisstyrkan och fredliga vandrare icke i ringaste mån menligt inverkat på deras hjertans renhet och godhet; men det der vill inte riktigt gå i landsbygdens enkla barn, utan för dem är ryktet om att en yngling från deras by eller socken »gått in vid gardet» alldeles liktydigt med en moralisk likpredikan.

Artilleriet, synnerligast Wendes artilleriregemente, har deremot fått ett mycket bättre anseende, sedan välbergade skånska bönder börjat sända dit sina söner för att de skola få åtnjuta undervisning i regementets utmärkta skolor.

Ganska säkert har mången i dessa försvarsreformatoriska tider gjort sig den frågan, huru de jordbruksarbetande bönder, som utgöra den väsendtligaste delen af vårt försvar, skulle reda sig å ett fält, der det icke längre skötes med *löst* krut.

Helt visst mycket bra. Inte tror jag just så särdeles på »modet, hänförelsen och fosterlandskärleken»; nog skulle de flesta nummerkarlarna känna sig högst betydligt harhertade när uppbrottsordern komme, och helst vilja

sjunka ned i jordens innandömen, när den första salfvan ginge löst, ty kriget är ett yrke, som hvarje annat, och för det land, der två generationer gått bort utan att öfva det, blefve dess utbrott förfärligt.

Men man kan lita på den dryga tjänstgöringstidens magt, på långvarig vana vid absolut lyd-
nad, på lugn och pligttrohet.

I rote och led, med mångåriga, kära kamrater vid sidan, under respekteradt befäl, »i kronans rock», på Sveriges jord, med den ärliges förtröstan och den kristnes tro, är Smålands bonde ännu alltid jemnförlig med världens yppersta soldater.

I två gånger 15 dagar har hittills den svenske unge man, som icke lidit af blindhet, döfhet, hälta, dvergväxt eller andra absoluta hinder för aktivt ådagaläggande af hjeltemod på slagfältet, äfven burit »kronans rock». Om han derunder icke fått någon vidare förkärlek för densamme, har detta nog till stor del berott derpå, att den sällan passat efter hans kropp, ty som man vet gör vår herre folk i många dimensioner, men kompaniskräddaren rockar och byxor bara i tre.

Sällan eller aldrig faller det numera någon befälsperson in att piska dammet ur de kläderna

medan de sitta på, men icke desto mindre råder det ännu någon gång, fast mycket mera sällan än förr, ett sådant rörligt lif inne i sömmarna på både rock och byxor, att snyggare »beväringar», som möjligen ha råd dertill, gerna hålla sig med egna kläder.

Nu skall vår manliga ungdom vid 21 års ålder öfva sig i fosterlandskärlek och dödsförakt hela 42 dagar; det blir jemnt 48 timmar för hvarje år gamla Sverige skänkt dem bröd och skydd. Några tycka att detta är för mycket, andra att det är för litet; för min del tror jag det är alldeles lagom för att göra ynglingen ofarlig för sina grannar i ledet, om han någon gång har en skarp patron i geväret. Huruvida han efter 30 dagars öfning haft någon klar uppfattning af dettas ihåliga beskaffenhet, vet man icke bestämdt, men jag hoppas det för fosterlandets och historiens skull, ty kommande forskare ta nog reda derpå.

Det tyckes ligga en motsägelse uti vårt folklynne deri, att allmogens söner resa till Amerika, för att undslippa värneplikten, medan det likväl anses för en skam att såsom »kronovrak» bli befriad från densamma. Saken är dock mycket enkel: man är ledsn vid exercisen, de kostnader och den tidsförlust den medför, men man blyges för att såsom »kasserad» bära stämpeln af svag eller ofärdig man.

Undantag gifvas dock, ty liksom det finnes mången yngling äfven bland de fattige tjänsteträngarna, som icke för något pris skulle vilja afstå från det, enligt hans uppfattning, glädjefrika lifvet på »heden» eller »slätten», finnes det ock å andra sidan en och annan, som icke håller sig för god att söka bedraga mönstringsläkaren med föregifna eller sjelfförvållade fel och krämpor. Afhuggna fingrar, sticksår i benen, uti hvilka sedan droppats skedvatten, sensträckningar, hälta påkommen för dagen o. s. v. förekomma talrikt i hvarje mönstringsläkares erfarenhet. Döfhet är ock ett mycket anlitadt medel, om hvars försökande många roliga historier äro gängse.

En beväringyngling, som föregaf sig vara döf, men vid hvars öron läkaren omöjligen kunde upptäcka något fel, bestod mycket bra sitt prof och undvek skickligt alla krockar, som utlades för honom, men blef fast, då han i sin hjertans glädje kilade på dörren, när läkaren slutligen mycket lågmäldt sade: »Ja, den der är alldeles omöjlig; han får gå sin väg.»

Till en annan, som absolut icke kunde förstås att svara på äfven med stentorsröst framskrikna frågor, gick läkaren och hviskade sakta: »Tag hit två riksdaler, så skall du slippa »exysen», min gosse!»

»Var så god!» replikerade ynglingen genast

och tog upp hans majestät konungens bröstbild i silfver, men blef naturligtvis genast dömd att tjena originalet med gevär i hand, samt fick på stället medels några välriktade Lundströmmare i bakändan en liten försmak af »huru det går till i krig.»

På mönstringsdagens morgon synas små ynglingatrupper från olika församlingar, hvar under sin fjerdingmans befäl, nalkas mönstringsplatsen. Stundom äro de redan då betydligt modiga, fast modet, Gudnås, sitter mindre i vårt gamla vikingablod än i vår färska potatissaft. Vid framkomsten erlägger hvarje man fem kronor till en gemensam kassa, hvilken är afsedd för spirituosa senare på qvällen, och ur hvilken »kronovraken» icke återfå sin del sedan de blifvit kasserade, utan får denna lilla gård anses som deras oegenlyttiga offer åt det tilltänkta kamratskapet.

Borta vid gästgifvaregårdens staldörr sitter en ömklig, hopkrupen figur. Han är lam i båda fötterna, men — det är »året näst efter det, under hvilket han fyllt 20 år»; han har måst släpas dit fyra mils väg äfven han, på det vederbörande måtte få riktigt öfvertyga sig om att han är mindre lämplig att springa som oronnans eller resa stormstegar.

Inne ifrån krogrummet höres ett vildt, djuriskt skri. Det är en stackare, som varit idiot allt ifrån sin födelse, men som ändå måst in-

finna sig, på det man må vara riktigt säker att inte ett generalsämne i honom gått förloradt.

Ett intyg från presten eller kommunalnämndsordföranden, att desse beklagansvärde aldrig kunna bli farliga för någon annan än fattigkassan, är icke nog.

Uppe i ett enskildt rum sitta »herrbeväringarna»; de vilja icke riktigt kännas vid vapenbrödrskapet förrän det blir alldeles nödvändigt, men nu ljuder länsmannens stämma nere på gården och alla måste ställa upp sig på ett led.

Då länsmannen ser den lilla armén på 60 man framför sig och gästgifvarens pigor beundrande på afstånd, far der en fältherregnista genom hans själ, och han ger tusan att, såsom han ämnat, mera konversationsvis föra ynglingarna in i salen, utan han stiger fyra steg tillbaka (tacka Gud att han inte drar uniformsvärjan också) och skriar: »*venster om marsch!*»

Hvarvid alla ynglingarna naturligtvis vända sig åt *höger*, utom en, som varit i folkhögskola och gör rätt, men blir utskrattad, därför att han står i minoriteten. — (Ett gemensamt öde för alla minoritetsmän!)

Sjelfva »lägerlifvet» blir jag möjligen i tillfälle att skildra en annan gång; här var det bara fråga om att ge några antydningar om huru »soldaten», den yrkesmessige och den

värnepligtige, har det ur social synpunkt och huru fosterlandets försvar gemenligen betraktas »i bondehem».

Att mången »beväring» ingenting lär sig på »heden», kommer sig icke allenast deraf att öfningstiden är så kort. Något skulle väl i alla fall äfven den minst begåfvade kunna inhemta; men skälet är, att han efter sin bestämda tid slipper undan, vare sig han lärt något eller intet. »De dagarna gå väl», menar han, och han vet att han icke behöfver *approberas* i sin vapenöfning.

Också är det en himmelsvid skillnad på två för öfrigt ungefär lika bondgossar, som i samma antal dagar exercerats af samma befäl, den ene såsom *rekryt*, den andre såsom *beväringssoldat*.

Men »krigarlifvet» kan nog ändå ha sina besvärigheter; dock — beväringen har för dessa bekymmer tre solida tröstegrunder.

Den första och förnämsta är »matsäcken», deponerad å ett torp i lägrets utkant och ämnad att supplera kronans kost; den andra är »gräbbans» besök i lägret en gång midt under den hårda lärotiden; den tredje är, att när han kommer hem igen, kan han förvåna flickorna, »kronovraken» och alla andra hemmavarande med alla de nya beväringvisorna; med att medels en sädeskrake såsom gevär visa sin färdighet i vapnens bruk, samt med berättelsen om

alla de underbara ting, han upplefvat under den tid han under Sveriges gamla fana bar »kronans rock».

Att »beväringa» icke sjelf tänker ringa om sin på respektive 15 à 30 dagar förvärfvade krigsduglighet, inhemtas nogsam af de nyssnämnda beväringvisorna. En strof af en »strids-sång», som nyligen diktats och sjungits på Wemö i Bleking lyder så här:

»När Sveriges lejon ryter på östligt ledungståg,
Och svenska drakar plöja den blåa Östsjöväg,
Då skälver tsarens guldtron, då darrar Albions son,
Och Bismarcks kinder blekna för stormen nordanfrån.
Och lustigt skall det blifva, när gräset färgas rödt,
När spetsig kula borrar uti det ryska kött,
När svenska stålet åter sitt dödsbud mäktigt bär,
Och Sverige blifver grafven för tsarens hela här.»

Ett par minnen från skarpskytte- idéns glansdagar.

Det är, som vi nogsamnt känna, icke blott frackskört, damhattar, stöfvelspetsar och fruntimmerskrämpor, som äro underkastade modets vaxlingar; äfven den ideela smakrigtningen skiftar om; man gick från Leopold till Tegnér, från hexametern till alexandrinen och från alexandrinen till knittelversen, från simonismen till kyrkan och från Schartau till Teodor Parker.

Kommo så studentmötena och skandinavismen, ångbåtsfärder öfver sundet, tal, hurrarop, svensk banko och — Fredericia, Louis Napoleons mened, Sebastopol och Solferino.

Allt detta hade till följd, att vi började känna oss som en *liten* nation med *stora* idéer, hvilka knappast hade svängrum nog emellan Bottniska viken och Nordsjön. Dertill hade tiden lupit oss förbi; det var ju icke mer än 200 år

sedan vi voro en stormagt i Europa, och nu kunde vi inte ställa i fält ens 10 procent af de arméer, hvilka mobiliserades af dem, som för dagen skrefvo lagar för verldsdelen. På det sättet kunde man ju rent af komma och äta upp oss, som man nyss velat göra med grannen i söder, äta upp oss utan hänsyn till våra gamla historiska bedrifter, svälja oss, om vi så hade Regnér i den ena fickan och Jakob Ekelund i den andra. Men vi voro ju vid pass 4 millioner människor, d. v. s., om qvinnor, barn och krymplingar frånräknades, åtminstone 3 à 400,000 man, som orkade gå 2 mil om dagen med en tornister på ryggen och ett gevär på axeln. Detta var ju en stor armé; öfning, uniformer och underhåll skulle hvar och en sjelf frivilligt offra på fosterlandets altare, hvarjemte Blanche, Ridderstad och Richard Gustafsson beredvilligt åtog sig att leverera erforderligt quantum skåltal och poesi om de bedrifter, man ämnade utföra vid första lämpliga tillfälle.

Det fanns då ingen herrgårdskusk, som inte drömde om tapperhetsmedaljen, hvarenda landtis var redo att spänna sina unghästar för kanonen, och när handelsbokhållarne vaknade om morgnarna, funno de sig stående i bara skjortan och borra in papperssaxen i kontorsväggen i den föreställningen att de tillbakaslogo ett ryskt bajonettanfall.

Allt detta kallades med ett gemensamt namn »skarpskytteidén».

Icke mångenstädes dryftades denna idé med sådan entusiasm som i *Gamleby* under några somrar på 60-talet.

Der samlades då, vanligen redan i början af Juni månad, ett koteri af män, sådana de sällan anträffas i en undangömd småländsk landsbygd. Dels som stadige gäster hos dåvarande domhafvanden i Tjust, assessor *A. T. I. Nyman*, dels boende å egna och förhyrda lägenheter i trakten, räknade orten bland sina »herrskaper»: författaren *August Blanche*, skådespelarne *Fr. Deland* och *Joh. Folin*, publicisten, f. d. löjtnanten *Ridderstad* samt professorerna *Moje Nyman* (bror till assessorn) och *Anders Andersson*.

Assessorn, en man af gamla skolan, trodde inte mycket på en armé, som ej stod under krigslagarna, men för att ej förarga sina vänner, af hvilka isynnerhet *Blanche* och *Ridderstad* voro skarpskyttesaken varmt hängifna, afbröt han sällan tiraderna om det utmärkta godtköpsfösvaret samt beslöt t. o. m. att en vacker dag bereda »skarpskyttevurmarna» en angenäm öfverraskning.

Man satt just vid toddybordet. *Blanche* berättade med en talang, hvarom *han* var ensam, små historier från verldsstaden vid *Seinen*, der han, under ett för tillfället antaget högadligt

namn, med vår ministers goda minne svängt sig vid kejsrerliga fester i Tuillieriernas salonger, »Moje» kom med sina torra, spefulla anmärkningar, Jolin och Deland »gjorde gubbar», — då ett dundrande »halt!» hördes från gårdsplanen, och den fryntlige värden-assessorn bad sina gäster »benäget taga en profbit af Blanches och Ridderstads idealarmé i gunstigt skärskådande».

Och den profbiten förtjenade verkligen att ses! Anförd af gubben Nymans biträden och en krigserfaren korporal från grannbyn, stod der »Gamleby frivilliga skarpskyttekår», fullrustad med rostiga flintlåsgevär och fruktansvärd att skåda, med sina fantastiskt ordnade led och en mängd af skefva, krokiga ben, närmast liknande en korg med krafter, som träffats af en lindrig explosion, under det de rutiga, randiga och i alla regnbågens färger skiftande sommarkostymerna gåfvo det imponerande intrycket af en slarfvigt blandad sillsallad.

Herrarna stego ut på trappan; med en baryton, som redan i Upsala kom professorsdöttrarnas pulsar att hamra hårdare mot manchettknappen, kommenderade »notarien»: »Gif akt! skyldra!» Ridderstads blick blef fuktig, det blixtrade i Blanches öga, Moje ryckte på axlarna, Jolin och Deland gjorde »stora gesten», och bakom dem alla puttrade gubben assessorn: »Hvilken förb . . . humbug!»

Nu blef det ett kommenderande och exerserande utan ända. Sockenskomakaren gjorde underverk, der han stod på sin högra flygel, och gårdsnicksarens stolta svängningar kommo alla ställets pigor att glömma sig qvar i köksdörren. När manövren var slut, kunde man också såsom resultat för dagen inregistrera: 6 afbrutna laddstakar, en sönderslagen kolf, 11 illa nedtrampade krusbärsbuskar, betänkliga skador å staketet samt tre höns, hvilka uppfördes bland »saknade», enär de af skrämsel sprungit bort och aldrig återvände.

Blanche och Ridderstad voro mer än nöjda.

Så bjöd den frikostige värden på en bågare öfver lag; Ridderstad höjde sin pokal och talade, varmt och känsligt som alltid, om pligten att försvara det fria fosterland, mera dådstore än rådwise fäder lemnat oss i arf, om frivilligheten, som skulle ge detta försvar dubbel styrka och dubbelt värde, samt om den lavin af stridbare, väl öfvade och väl disciplinerade skarpskyttar, hvilken skulle störta öfver hvarje inkräktare, som vore nog djerf att beträda gamla Svithiods strand.

Men då qvällens skuggor föllo djupare, då den sjunkande sommarsolen med en glödande afskedskyss sade sitt godnatt åt Gamlebyvikens glittrande våg och täcka strand, då stödde August Blanche sin breda skuldra mot det gamla tings-

husets dörrpost, lät blicken öfverfara den lilla skaran och höjde ett fulltonigt vibrerande: »Kamrater

-----»

För dem, som någon gång hade glädjen höra denna djerfva, varma själ i festligt lag låta sina kaskader af qvickhet, hänförelse och rethorisk konst nedströmma öfver ett tjusadt auditorium, behöfver jag ej nämna mer än att August äfven nu talade på ett sätt, som var honom likt och olik alla andra.

Det tredje och sista talet för qvällen hölls af assessor Nyman. Det var »ansläende», men i hög grad koncentreradt, hvarföre jag här återger det i sin helhet, sålunda lydande:

»Mina herrar! Nu tror jag vi tar oss en sup och en smörgås!»

Hvilket samtliga de närvarande funno väl tänkt och vackert sagdt.

* * *

Det var ju emellertid icke alldeles säkert, att en på Smålands kust landstigande fiende skulle vara nog honnett att möta »Gamleby frivilliga skarpskyttekår» till olympisk täflan på assessor Nymans släta gårdsplan, hvarför såväl hos vice häradshöfdingen som notarien och kor-

poralen i grannbyn vaknade en i förstone dunkel aning om nödvändigheten af en fältmanöver, hvilken i taktiskt och strategiskt hänseende kunde tillgodogöra sig den militära intelligens och det heroiska dödsförakt, som tydligt visat sig hos kåren den der qvällen, då tre af assessorns bästa värphöns af krigsbullret skrämdes från sin fridfulla bur ut i den vida, kärlekslösa världen.

I September 1866 hade denna aning tagit form af ett bestämdt beslut, att en simulacker skulle ega rum i närheten af Lunds gästgifvaregård, hvarifrån vägar gå till alla tre städerna Wimmerby, Westervik och Oscarshamn. Anfallet skulle ske från Gamlebyviken af krigare från norra Tjust och försvaret skötas af södra Tjusts skarpskyttar. Hela styrkan steg till 8 à 900 man under korporaler, vice korporaler och soldater från indelta regementen såsom plutonchefer.

Till ledare af det hela hade man en verklig militär, dåvarande löjtnanten *O. Nordenfalk*, som varit med i danska kriget och vid Düppel fått båda käkarné sönderskjutna, så att en stor del af hans kranium var af artificiell beskaffenhet. Dertill var han en utmärkt dugtig karl, som visste att »taga truppen med sig». Hvilken föresyn för de unga krigarämnena!

»Striden» fördes med vexlande lycka och den ifver, att efter trenne timmar var en tredje-

del af armén decimerad till följe af — skoskaf och näsblod. De öfriges hjeltemod bestod dock lyckligt alla prof, ända tills man fram mot qvällen kom till *Bl—ms* herregård, der en stor, hemsk, undransvärdt lång och fantastiskt utstyrd gestalt stod på en kulle och förde motpartiets fana. Gossarne från Gamleby menade, att det aldrig kunde stå rätt till med den der fysiken och hemstälde till befälet, om inte de kunde slippa att storma kullen med den hemska figuren på så der i skumrasket. Detta fann befälet vara en ganska rimlig begäran, men eldade af kampens ifver ville plutoncheferna ej afstå från den redan till hälften vunna segrens fullföljande, hvarföre de begåfvo sig till vidundret och sporde det helt vänskapligt om det var en människa eller ett spöke, hvarpå fanjunkaren svarade, att han var så till vida ingendera delen, utan endast »en fredlig hattmakare från Wimmerby, som blifvit narrad att gå med på det här spektaklet». Nu drogo sig parlamentärerna tillbaka, satte sig i spetsen för den ånyo modiga truppen, stormade redutten och togo den länge hattmakaren till fånga.

Vid *Bl—m* hade ställets välvilliga egarinna, excellensen, friherre Nordenfalks enka, placerat löfhöljda öltunnor utmed vägen, hvarjemte smörgåsar och bränvin äfven vankades, så att nästan hela truppen, i synnerhet Westerviksborna, kom

i den sinnesförfattning då man helst sluter både vän och fiende till sitt brodershjerta. Gamlebyborna, som vaktades af tvänne om kårens anseende synnerligen måna vice häradshöfdingar, voro de enda, som hela tiden förblefvo någorlunda nyktra. Samme fru Justitias tempeltjenare stodo äfvenledes under hemfärden öfver Gamlebyviken i hvar sin båt med dragna sablar, allt för den välsignade disciplinens skull, hvilket emellertid ej kunde hindra, att en herrgårdskusk slog ut tre tänder på en bonddräng, som hade fått den felaktiga föreställningen, att vapenbrödrskapet skulle utjemna den sociala klyftan emellan kuskbockens och plogens män, så att ett jemlikt umgänge kunde ega rum. Ej heller kunde det förebyggas att ett gevär tappades i sjön, hvarifrån det väl i en framtid kommer att upptagas och ge anledning till en lärd och med till hednaden gående gissningar späckad afhandling af någon dynastien Hildebrands ättelägg.

På Bl—m vistades för tillfället såsom gäst dåvarande kaptenen vid Svea garde *Klaes Kreüger*, hvilken under någon del af manövern förde befäl öfver den ena truppen.

Jag är fullkomligt öfvertygad om att, när skarpskyttarne från norra och södra Tjust den qvällen gingo till hvila, skulle en underrättelse att alla Europas stormagter förklarar Sverige krig, ej uppväckt ens en skugga af farhåga i deras sinnen.

Då August Blanche i en tidning fick läsa om den »vackra manövren af skarpskyttekårerne i Tjust», slog han också handen i operakällarens bord och utbrast: »Ja, mina herrar, jag känner det der folket, jag har sett det under vapen i hembygden, och det säger jag eder, att med 200,000 man sådana trupper kunna vi trotsa Europa!»

Ädla skugga! Tillgif att jag här något litet skämtat med en idé, som fick ditt redliga svenska hjertas innerligaste sympathier! Hade hvarje Sveas son blott en ringa bråkdel af den lågande fosterlands- och frihetskärlek, som fylde *ditt* hela väsen, *då* skulle måhända den vackra sagan om ett folk, hvars alla män hvar för sig utan något annat bånd än sin egen fria håg gjorde sig skicklige att värna om det ringa men kära hemmet häruppe vid Ultima Thule, blifvit sanning en gång, då skulle man åtminstone ej pruta på några dagars utsträckt tempelvakt vid den äresmyckade döm, om hvilken en *annan* draktids rene *Michael* en gång sjöng:

»Fädernesland! Du är ej blott ett *hem*
Likt svalans bo och likt Jerusalem,
Då dit från landsflykt kom den frälste fången:
Du är ett *tempel*, vid hvars dörr jag står
Och ser så långt mitt häpna öga när
Af stora minnen full den djupa gången.»

”Han kommer nog”.

En fåfånga, den vi lättast förlåta af alla, äfven der den är både missriktad och misslyckad, är föräldrars svaghet för att bringa sina barn upp i en högre lefnadsställning än den, i hvilken de sjelfva befinna sig.

En gammal bonde, som knogat och försakat i tiotal af år för att rödja plats för sin son i herremännens ofta misstänkta och missaktade, men ändå afundade klass, har något i sig af den Moses, hvilken aldrig sjelf skulle beträda det land, som hägrat för honom så herrligt under den heta ökenvandringen; men från faderskärlekens berg af skyhöga förhoppningar får han ändå kasta stolta framtidsblickar ditin, får se sin son i prestkappa eller uniform, på kateder eller predikstol, och då glömmer han lätt, hurusom e rödgrimlige oxarna offrades på vetenskapens

altare på en enda termin och huru inteckningarna i fädernegården växte nästan hastigare än antalet af sonens tentamensbetyg.

Huru det på närmare håll ser ut i de der herremännens afskilda rike, får gamle far så sällan erfara, ty innan pojken hans såsom lönlös extra ordinarie slitit ut sina krafter i embetsverket och sin kredit i bankerna, innan den skuldsatte komministern och hans barnskara plågats allt för illa i väntan på pastoratet, innan Pelle från befodringsbanans nyckfulla, knaggliga stråt börjat längta åter till fädernehemmets knaggliga tegar, ja, oftast långt dessförinnan, har gamla Minka någon arla söndagsmorgon stannat med qvarnhäcken framför farstubron, och far och mor ha i styfva, svarta brädskrudar fått åka den gamla kända vägen fram till uppståndelsens korsrydda åkerland.

Men stundom svikes föräldrahoppet redan innan ynglingen nått det första målet för sitt sträfvannde. Hyddans son blir yr af glädjesorlet i ungdomens stad, den hvita mössan får fläck på fläck, och allt oftare och längre stannar ynglingen på pligtens väg, för att taga en bedräglig »styrkedryck» ur nöjets bägare. Eller är han bara håglös och viljesvag och stapplar redlös omkring på vetandets stig, sedan den gångstol, som bjöds honom i skolans lexläsningskurser, blifvit honom undanryckt i mogenhetsexamen.

Han är då mycket värre deran än hans jemn-
årige vid harf och plog; fars önskan att hans
gosse skulle »ligga öfver» har skapat en »öfver-
liggare».

* * *

Johans Kalle i Hästängen var redan vid 9
års ålder inte alldeles som de andra barnen.
Med att köra tröskverket gick det fasligt skralt,
men på husförhöret var han en riktig kaxe och
på skolexamen hvilade alla lärarens förhopp-
ningar på honom. Samtidigt hade farsgubben
betalt de sista utgifterna för byns laga skifte,
men fann sig ändå hafva 500 riksdaler öfver i
sparbanksboken, och så blef det beslutadt att
Kalle skulle studera till prest.

Om qvällen fick han fatt i en psalmbok,
knöt mors svarta kyrkeförkläde på ryggen, klef
upp i spisen och lät pigan höra sina utförsgåfvor.
Mor grät.

Och så läste han privat för presten och så
kom han in i tredje klassen i storskolan, och
följande mellantermin fick han besök af kapte-
nens pojkar, och de och Kalle kallade hvarandra
för »du» och voro alldeles som jemlikar och
lekte polis och röfware i sädesladan, och mor
stod i logdörren och tittade på och såg inte

för bara glädje, att grisen åt upp all hönsamaten.

Följande året gick han i dansskola i staden och blef bjuden på julkalas hos prostens derhemma, och prostens köksa hade sjelf sett honom dansa kadrilj med guvernanten på herrgården, men då var också fars sparbanksbok slut och hypoteksherrarna hade värderat Hästängen till jemnt 11,000 rdr.

När far sedan skulle lyfta det stora lånet, gick han sjelf in till staden för att helsa på pojken, men det gjorde han aldrig omigen, för Kalle hade fått sina ögon så förderfvade af det myckna läsandet, att han höll på att inte känna igen gubben när han mötte honom på gatan.

Första gången blef Kalle kugg i studenten, men det visste då mor Lena i Hästängen att berätta för hvem som ville höra på, att det var bara för Lunnaprofessorns kitslighet, för Kalle, som var så lärd, hade inte fått af sig att sticka till honom en femriksdaler, som alla de andra studenterna hade gjort. Prosten han sa' att det der kunde aldrig vara sannt, men Kalle hade sjelf sagt det och inte kan man tvifla på sitt eget kött och blod. För resten tog ynglingen studenten året derpå och fick venia af biskopen och predikade i sin födelsesockens kyrka så att tårarna squalade i qvinfolkabänkarna, men då sålde far all skogen på hemmanet.

Och mor Lena hon grät, bara grät af idel glädje. Ack om hon finge lefva i tre år till, till dess Kalle blefve riktig prest; men då ville hon också dö genast, bara för det hennes egen son skulle få ge henne nattvarden hemma i den gamla stugan, der han sjelf var född och der hans gamla mor bedt så många varma böner för hans väl.

Kalle, han hade inte följt med föräldrarna hem från kyrkan, han hade blifvit bjuden på middag på herrgården tillsammans med informatorn der, som var hans skolkamrat. Det hade inte far tyckt riktigt om, men då hade mor Lena frågat honom, om han inte unnade sitt eget barn en smula glädje på en dag då han gjort dem så mycken ära.

Och så när Kalle kom hem vid tolf tiden på natten och mor Lena ännu satt uppe i den lille farstukammaren och väntade på honom, och ingen såg det och ingen kunde skratta åt hennes gamla rynkade kjol och storrutiga hufvudkläde, då var det som om något varmt runnit öfver invärtas på Kalle också, han gömde hufvudet i gummans knä, snyftade som ett barn och jollrade smekande: »Mor lilla», alldeles som när han var liten, liten.

Den stunden glömde mor Lena aldrig. I många långa år af fruktlös väntan att sonen skulle återvända med frid och glädje i det gamla

ödsliga hemmet, under all sin ängsliga bidan på om det var möjligt att ett så rikt kärlekssäde aldrig skulle bära någon frukt, tog hon fram den der nattens ljufva minne, vred och vände det i sitt hjerta, som girigbuken vänder en dukat, frossade derpå när hennes kärleksrike ande höll på att svälta ihjel eller frysa till is i förtviflan. Och när Kalle ändå aldrig kom hem, när år efter år förgick och hon började tvifla på hans bref och på honom sjelf, så gick hon in i farstukammaren, tänkte på den der natten, slöt ögonen om två brännheta tårar och kände det alldeles som om ett par famlande händer dragit hennes hufvud till sig och hviskat: »mor lilla!»

»Han kommer nog», svarade hon dagen efter en sådan själsstrid så lugnt och trotsigt alla grannarna, som oupphörligt frågade om inte Kalle slutat i Upsala snart.

Och när gubbarna i byn gingo till kyrkostämman eller majgille, kunde Johan i Hästängen tala om huru förskräckligt strängt studenterna hade det i Upsala; de läste natt och dag, och hans egen Kalle, som ändå var en qvick pojke och nu legat der på sjetten året, hade aldrig fått så mycken tid att han kunnat resa och helsa på derhemma.

Prosten menade, att det väl inte kunde vara så farligt heller, men då skakade Johan på huf-

vudet och bedyrade: »Käre herr prost, det är inte alls likt sig nu i Upsala mot på er tid.»

Snart visste lite hvar derhemma, att Johans i Hästängen Kalle steg för steg passerat gräderna: »glad själ», »rummelkult», »öfverliggare» och »slusk» samt att han aldrig i lifvet skulle komma hem med examensbetyg på fickan, men de gamle i Hästängen hade bättre reda på det der. Hade icke Kalle sjelf skrivit: »Hade jag velat taga en vanlig, simpel »dimm», som prosten och adjunkten derhemma, så kunde jag varit färdig med presten längese'n, men de bräckjern, som i våra dagar hota kyrkans murar, kräfva annat motstånd än de slöa teologiska vapen, som smiddes på 1830-talet; jag vill bli en lärd man, en ryktbar, framstående teolog, jag vill framför allt göra mina gamla, kära föräldrar heder, och därför — dröjer det.»

Och så pengar, mycket pengar! Den ene ängslotten och åkerbiten gick efter den andre, och slutligen skref Kalle, som alltid var så kärleksfull och ville ställa det bra för de gamle, att det vore bäst om de sålde hela Hästängen, ty han tyckte det var stor synd att de skulle slita och släpa med jordbruket på gamla dagar. Då kunde de lefva godt på penningarna, som stode igen sedan han fått nog till afslutandet af sina studier, och räckte det bara ett par år, så skulle han väl sedan draga försorg om de gamle.

Så blef det auktion på hemmanet, och när Johan sedan stod redo att bredvid flyttlasset tåga åstad till sitt nya hem, en liten backstuga i skogen, och frågade kommissarien, med den der tonen, ni vet, hvarmed en lungsigtig spörjer läkaren om sitt tillstånd, om han trodde att Kalle kunde vara färdig med presten snart, tog mor Lena ordet från kommissarien, skrattade gladt och menade:

»Han kommer nog».

De öfriga barnen hade längese'n dragit ut ur boet, vredgade öfver att föräldrarna för den förstfödde uppoffrat hela sitt välstånd. Brefven från Kalle upphörde också, när han väl fått den stora summan för gården, och fyra långa år hade runnit hän utan tröst och lisa för de två gamles hjertan. Slutligen hade de med den blygsel, hvarmed en svärmande yngling första gången ertappar sig sjelf med ett tvifvel på den älskade, sport efter i universitetsstaden. »Förre theologie studeranden Karl Johansson hade inte varit synlig på två år.»

Nu kunde icke sjelfva mor Lena längre drömma sig sonen med kalk och patén vid sin dödsbädd, men ack om han ville komma ändå, huru fattig, usel och eländig som helst, utan vin och oblat, utan invigda händer! Hvilken hand är väl ändå mera vigd att sluta en moders ögon än sonens!

Men han borde komma snart, ty det skymde till helgmål för backstugans invånare, och gummans stämman blef alltmera svag, då hon nästan medvettslöst jollrade:

»Han kommer nog, han kommer nog!»

Och så kom han. En stilla, ljuflig sommarqväll i sjelfva solnedgången. Då mor Lena tittade upp, stod han i dörren. Hennes ögon kände inte igen den prydliga studenten, hon bjudit farväl för 10 år sedan, i den bleke, utmärglade vagabonden, som nu rigtade feberglödande, tårfyllda blickar på henne, men hennes hjerta skriade hans namn lika snabbt och ofelbart som kompassnålen springer mot norr.

Och så fick hon återigen höra honom »predika». Men det var inte en sådan predikan, som hon väntat på i 10 år. Det var en syndens och nödens högmessotext, gripen direkt ur det verkliga lifvet, och predikanten var i eländets fulla ornat: i smuts och trasor. Och det var inte många »Fader vår» i den predikan, men afgrundens furste figurerade der emellanåt och fick, som vanligt, skuld för så mycket, så mycket, som gått ynglingen och mannen emot och bringat honom dit, der han nu låg vid föräldrahemmets dörr, men också vid dödens.

Men allt efter som natten led till slut och fåglarne vaknade i hagen och morgonrodnaden bräckte in genom rutan och sonen började skönja

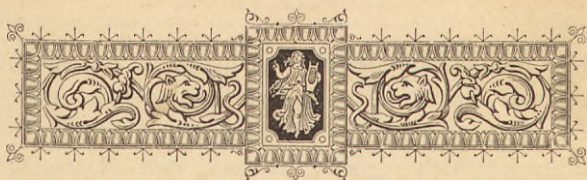
rynkorna på modrens panna och fadrens lutande gestalt, så kommo ångern, sjelfanklagelsen och tårarna. Och vid sjelfva soluppgången slumrade han in med hufvudet i det knäet han så väl kände till, och med några stora, varma droppar på sin panna.

Och mor Lena såg upp mot det blå gemaket och undrade, om der fanns plats derofvan för en stackars besudlad, skuldbelastad ande, som icke ens kunnat bäras uppe af den starkaste jordiska kärlek: en moders, undrade om hennes stackars son kunde komma dit, der ingen sorg och frestelse mera är.

Och solstrålen på rutan, de spädgröna björklöfven, sparfven på fönsterbrädet, allt, allt i denna natur, som så högt och tydligt talade kärlekens språk och betygade omöjligheten af sin skapares evinnerliga vrede, hviskade:

»Han kommer nog, han kommer nog!»

Spelmän och auktionslif.

Och sjelfva morfar hoppar opp från stolen
Och får i mormor, raska gumman, tag,
Tralalalalalalala — fiolen
Är mäktigaste kung i allan dag.»

»Tiggarflickan».

Innan man började hvissla »Fatinitza», blåsa »Lille hertigen» på kam och utföra »Cornevilles klockor» på dragspel, fans det i hvarje socken på den småländska landsbygden en man, som, fastän vanligen hvarken ung eller vacker, alltid kom de unga drängarnas hjertan att bulda hårdare mot glaset på »urklockan», de unga gräbbornas barmar att lyfta blaggarnslinnet ett tum högre än vanligt och far i huset att med bekymmer tänka på sitt loggolf. Denne individ var byspelmannen, och den »animalä magnetism»,

han utöfvade på bygdens ungdom, var så stark, att om han i djupaste hvardagslag och under de mest triviala bestyr gick förbi fältet, der drängarna och pigorna arbetade, och alla visste att det på månader inte fanns någon utsigt till dansnöje i grannhället, så blef man ändå liksom elektriserad vid hans blotta åsyn.

»Nej, titta på spele-Johannesen!» hette det i korus, och lian och räfsan gingo med raskare fart en hel timme efter det backstugans Paganini passerat.

Denna gamla hederliga bondspelsmanstyp har haft en märkvärdig otur att blifva misshandlad af skalder, sagoberättare och unga, hoppfulla studerande vid små novellistiska debuter i »ortens tidning». Än har han varit idiot i allt annat, men spelat så gudommeligt, att stickor och strå kunnat hoppa dervid. Än har han varit en fattig dräng, som förälskat sig i den rike nämndemannens Lotta, men slutligen nödgats spela dansmusik på hennes bröllop med en annan, hvarvid antingen spelmannen och Lotta dansat ihjäl sig af pur sorg eller också spelmannen helt solo lagt sig att dö några hundra fot från brudgemakets fönster med fiolen i hand och Lottas namn på sina läppar. Än har han . . . men ho kan väl upprepa alla dessa befängdheter!

I verkligheten var byspelmannen vanligen en sund och praktisk natur, mycket mera praktisk

t. o. m. än hans å dyrbara cremonesare för fyllda salonger konserterande yrkesbröder. För högst få, och i så fall någon orkeslös gubbe, var fiolen den enda födkroken; vanligen kunde spelmannen ett annat yrke, helst snickarens, och de flesta af dessa sjeltbildade musici hade sjelfva gjort sina instrument. Utan att reflektera det bittersta deröfver tog spel-Jakob eller spel-Ola förskinnat af sig efter att ha slutputsat granñens likkista och begaf sig till midsommarleken i byn. Var lyckan god, kunde han der få se närmaste anhöriga till den han gjort kistan åt lusteligen svänga omkring efter »polkettans» toner. Hade de lust och tid dertill för »jorölet», så inte var det någon »konvenans», som band fötterna.

På »lekstugan» inhöstades en rik skörd af tolfskillingar. Spelmansarvodet åstadkoms vanligen genom »skramling», vid hvilken alltid bestämdes huru länge musiken skulle räcka. Då tiden var tillända stoppades fiolen i hundskinnsfodralet, spelmannen förklarade att han var så trött, att han ej kunde lyfta stråken och så var vanligen qvinten också brusten. Men det var bara »spel» äfven nu: kunde ny »skramling» åstadkommas, så nog blef det nya polskor också, och valser och kadriljer i oändlighet.

Efter slutade lösöreauktioner å landet är det alltid vanligt att ungdomen får sig en svängom i de tomma husen. Gubbarne äro då redan

lifvade af de många »slagsuparna», vid hvilkas serverande tillgår sålunda, att någon pålitlig person, oftast soldaten, som tjenar för roten, på en bricka bär omkring en brännvinsflaska, ett glas och några hundra brödtärningar af ungefär ett kubiktums innehåll. Så snart nu någon stannat för högsta budet å en vara, erhåller han genast en sup som »likköp». Dessa slagsupar ha — så underligt det låter — ruinerat mer än en bonde, ty han har köpt saker som han aldrig behöft, bara för att få läska sin strupe med den kära slagsupen.

»Roparen» är vid dessa auktioner en mycket viktig person. På hans »scharni», d. v. s. för många att genom efter hvars och ens lefnadsförhållanden lämpade »qwickheter» sätta lif i spelet, beror, liksom på slagsuparnas mängd, till stor del tillställningens ekonomiska resultat. Det spirituella och spirituösa ligga således äfven här jemsides liksom så ofta annars i världen.

Som ortens spelman alltid var ytterst populär, kände alla människor och vanligen ansågs för ett qwickhufvud, fick han ofta ropareupdraget sig anförtrodt, helst både ropare och spelman skulle ymnigt trakteras med starkvaror och det ju alltid var billigare att underhålla *ett* rus än bekosta *två*. Då lät det så här:

»Fars körketröja . . . hva får jag för den? tre riksdaler . . . tre riksdaler å tolf skilling . . . jag

vell inte svara för att inte gubbakräket glömt plånboka i tröjlomma . . . tre å attan . . . dä va rätt, Magnus på Sjötorpet . . . tre å tjugofyra . . . era förb—e skalhakar, begriper ni inte att dä ä tyg, som håller tell evi ti, å sen kan 'en sy en nattrock å 'et! . . . tre å trettisex . . . jasad . . . ingen mer . . . pang . . . hvem va' den löcklige?»

»En hänslås . . . 6 skilling . . . 8 skilling . . . 9 skilling . . . Ola, den ska du köpa te truten på din arga käring . . . 12 skilling . . . ja, va' dä inte dä ja sa' . . . slit 'en med helsan Ola!»

Vid kokkärlens försäljning blir den snåle Petter i Näset vänligen upplyst om att »i den grytan kan 'en koka ett magert kalbfen minst sex gånger», och när vägguret ropas upp, erinras torpar-Greta, hvilken är känd för att i tjuftaktiga afsigter besöka grannarnes kor å betet, om fördelen af ett ur, »så att man kan se när det är mjölkdays.»

Och när så den sista stolen var såld, den minsta kalbven ledd ur fähuset, när enkan och dottrarna, kanske med en tår i ögat, sett den enkla ram, inom hvilken deras tysta, försakande lif hittils framflutit, plockas sönder bit för bit, då satte roparen fiolen under hakan och klämde till med:

»Midsommarafon kommer ej hvar dag,

Kommer blott en gång om året — —»

om det så rätt var midt i smällkalla Februari.

Icke sällan blef denna glada polska blott introduktionen till en långdans, hvars sista turer afdansades inför häradsrätten, ty när det gamla vikingablodet och den färska potatissaften komma ihop, så händer det lätt att det börjar smälla å kindben och rygg der och hvar i vrårna.

Till ynglingarnas skam måste erkännas, att det sällan är de rosenkindade gräbbornas ynnest, som striden gäller, i hvilket fall den med stöd af exempel ur högre kretsar möjligen kunde ursäktas. Nej, det är bedrägliga klockbyten och olika meningar om det föga invecklade spelet »fem kort om sextan styfver å sista steck», som vanligen sätta blodet i svallning.

På ett ställe, der en gång allt husfolket rustade till auktion, såg jag en 14 å 15 års pilt ifrigt sysselsatt med att skrufva sönder en jernharf. Då jag sporde honom om inte harfven skulle säljas eftersom han gjorde så, svarade han, som om det varit den naturligaste sak i världen: »Jo, men pinnarna ä' så knäfla bra te å ge hinastupojkarna på skallen mä.»

Om någon emellertid tror, att det stör en landtlig tärnas njutning af nöjet, att veta den kavaljer, som nyss fört henne till dansen, ligga blodig och medvetlös å en kista uppe på vinden, är detta ett fullkomligt misstag. Vid ett tillfälle, då det gick särdeles »lifvadt» till, hörde jag en gång en ung, vacker, sjuttonårig mö, full

af sprittande lefnadslust, utbrista: »Opp gräb-
bor, velen dansa innan dä bler för blodigt på
golfvet.»

Men spelmannen var outtröttlig. Han hade
kanske, om han var till åren kommen, sett ge-
neration efter generation dansa förbi sin stol
der borta i hörnet. Han hade sett unga, raska
drängar blifva kutryggiga och vanskapliga under
det hårda arbetet med plog och jernspett. Han
hade sett blomstrande gräbbor blifva gummor
vid 30 års ålder genom kampen mot armod och
bekymmer, och han visste sin pligt att bringa
en smula sol in i denna glädjefattiga tillvaro. Der-
före tömde han sitt glas, hartzade stråken, spot-
tade på skrufven, slängde luggen ur pannan och
gned med känsla och öfvertygelse:

»Dansa medan du är ung,
När du blir gammal, blir du så tung:

Hopp min Annika :|:

Kom så ska' vi dansa!»

Huru spelade de egentligen dessa naturfoli-
ster, som den afskyvärda dragharmonikan nu i
det närmaste förflyttat från det närvarande till
minnets värld?

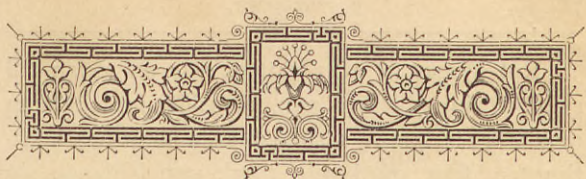
Af den improvisation, naturmålning och geni-
alitet, hvarom en och annan »folklifsskildrare»
gjort sina skrifbordsstudier, fanns i verkligheten
föga eller intet. Nog är det visst och sant, att

mången rikt musikaliskt begåfvad ande förkväfts i sin knoppning i våra bondstugor, men omständigheterna spela en så stor rol äfven härvidlag, lekstugan och brödbekymren inverkade så mycket på byvirtuosen, att några i minsta mån sjelfständiga utflykter i tonernas verld nästan aldrig förekommo.

Deremot hade de ofta ett beundransvärdt fint öra, taktfasthet som ett hofkapell, verve i det konstlösa utförandet, och ett musikminne, som tillät dem att efter en eller annan dags vistande å Kronobergshed, Hultsfred eller Skillingaryd bjuda »hemmafolket» på en betydlig del af regementsmusikkårernas repertoire.

Äfven Kristina Nilsson spelade, som bekant, i sin barndom fiol i Värebygdens. Spelade fiol och »hjulade» omkring på händer och fötter, tills slutligen lyckans hjul på geniets axel lyftade henne så mycket högre än någon annan småländsk naturfiolist.

Rotehjonet.

»Oväkommen» är ett hårdt ord, gäller det också blott några timmars besök, der, hvarest man betraktas med sneda blickar, men det är värre, att, då man födes, vara ovälkommen till verlden, att vara snäst, föraktad och ovälkommen i hvarje boning, hvars dörr man öppnar, att aldrig mötas af en vänlig helsning förrän då man ej längre kan höra den, då de tre skoflarne mull å kyrkogården, utan högmod och bitterhet, bjuda sitt »stig in» från en annan verld.

En sådan ställning intaga »rotehjonen» på landet, men hela den der institutionen håller nu dess bättre på att försvinna till följe af en mera upplyst och mensklig uppfattning af de bättre lottades förpligtelser i afseende å fattigvården. Låtom oss dessförinnan fästa på papperet några af dess drag.

Rotehjonet är eller rättare var en sådan till sjelfförsörjning oförmögen, menskelig individ, som man för besparings skull lät gå omkring i fattigroten från gård till gård, uppehållande sig viss tid på hvarje ställe, vanligen en dag på hvarje fjerdedels mantal. Hvar och en, som har känsla af hvad ordet *hem* innebär, fattar lätt det tröstlösa eländet af ett sådant lif.

Det torde för de fleste vara bekant, att slafhandel ännu faktiskt bedrifves i Sverige derigenom att kommunernas fattigvård »bortsäljer» (just det ordet begagnas) företrädesvis barn af utfattiga föräldrar, men äfven mer och mindre orkeslösa äldre personer, på entreprenadauktion till den församlingsbo, som begär minst för deras vård och underhåll.

Det är upprörande att på en sådan »auktionsdag» se de små magra, bleka och förskrämda ungarna — för tillfället någorlunda helt och rent utstyrda, men vanligen i någon äldre persons kläder, som äro dubbelt för stora — stå och trängas vid sockenstugans dörr. Somliga röja idiotisk slöhet, andra snyfta sakta, de äldre, som redan någon gång förut »gått under klubban», speja oroligt och ängsligt efter hvem de månne få till husbonde.

— Nu ska' du inte va' oresonlig, Kalle i Stubbalyckan, ljuder auktionisten—fattigvårdsordförandens uppmuntrande stämman, pojken är

ju hela elfva år, kan hacka ris och hjälpa till i ladugården; till våren kan han t. o. m. lära sej att köra harfven, och tröska kan han redan som en dålig piga. Nå, hvad säger du? — Sexti riksdaler? . . . ä du rent från vettet! Tror du att församlingen har en guldgrufva att ta af! Nå, raska dej nu! Känn bara så'na knubbiga armar han har! Och brås han på far sin, så blir han ingen dålig arbetare, för Peter i Näset han slet som en hunn, fast han va' en dumbom och låt slå ihjel sig, då mohålan* rasade. Seså, nu lipar den bytingen för det, kantänka. Vell du va' töst, din lelle sate! . . . Femti riksdaler, hvem va dä? Jaså, Ola i Basthult, nå dä va raskt Ola . . . fyrtisju riksdaler . . . fyrtissex riksdaler å femti öre . . . ingen mer . . . säj fyrtifem jemnt, så slår jag . . . nå, der har du pojken Ola, slit 'en mä helsan . . . hva! lipar du ännu din kanalje?

Och så går det undan för undan, och allt efter som »varan» afsättes, draga bönder och torpare hem med sina egendomliga »inrop». *Hem!* ja, inte blir det i vanliga fall något mildhetens och kärlekens hem, de små stackarna få inträda i; den mörkaste vrån, den hårdaste brödkanten, de orenligaste och mest ledsamma sysslorna, det mest lappade »lasatäcket» är för

* Grop, hvarur väggrus tagits.

deras räkning, och om äfven husbondefolket är någorlunda beskedligt, så draga barn och tjänstfolk, om sådana finnas, nog försorg om, att lifvet ej blir för ljufligt för den »bortsålde», som alltid får spara dem i arbetet och tjänstgöra som afledare för deras dåliga lynnén.

Det är dock naturligtvis inte alldeles omöjligt, att lifvet äfven för ett dylikt barn kan blifva jemförelsevis drägligt. Goda menniskor finnas öfverallt, och så finnes ett och annat barnlöst folk, som verkligen fäster sig vid de små, hvilka på ett så egendomligt sätt blifvit dem anförtrödda. Under alla omständigheter ha de unge »lifvet framför sig»; det kommer en dag, då de »ha gått och läst» och icke längre behöfva »säljas», utan sjelfve taga tjänst såsom drängar och pigor.

Då ger det sig, om de under ett helt långt, arbetsamt lif ha nog lycka med sig eller nog kraft af försakelse, att icke en gång på gamla dagar änyo behöfva stå vid sockenstugans dörr och höra auktionistens rop:

— Gubben ä ännu inte så usel, att han inte kan köras te å uträtta en smula . . . fyrti riksdaler . . . trettiåtta riksdaler och sjuttifem öre . . . trettisju riksdaler . . . pang! . . . hvem va' den löcklige?

Jag glömmér aldrig en episod vid ett dylikt tillfälle. »Auktionen» led mot sitt slut och de

sparsamt fallande buden blandade sitt ljud med snyftningarna från en gammal man, som satt nederst på bänken vid kakelugnen. Det var »Oxa-Johannes», känd i orten, först såsom »socknens rikaste pojk», vidare som en aktad daneman på egen gård och sedan som en besinningslös deltagare i parti-oxhandeln, detta landsbygdens börsspel, som ruinerat tusentals välbergade män och besutne hemmansegare. Så hade det gått utför för Oxa-Johannes, och nu hade det kommit så långt, att han nödgats tillita den fattigvård, i hvilken han 12 år förut setat såsom ordförande. Bönderna voro liksom lite skygga för att titta åt vrån, der gubben satt, och stämningen ville inte bli riktigt obesvärad. Johannes' brorson, en någorlunda bergad fjerdingsbonde, befann sig äfven i hopen. Slutligen tilltalade den gamle honom:

— Gustaf lelle, du kunde gerna köpa mej; jag ska arbeta hos dej allt hva jag kan, å ja' ä så gammal så jag orkar inte äta så möcke...

Brorsonen slog först ned ögonen och blef lite röd i synen, men fattade sig strax och utlät sig i fullkomlig affärston:

— Det vete tusan om dä ändå kunde va' nå'n affär; färbro ä allt fasligt skröpli...

På hvarje auktion blir till sist öfver en eller annan vara, som ingen för något pris vill ha.

Så ock här. Det finnes blinda gubbar och gummor, idioter oförmögna till hvarje slag af arbete och som inte ens kunna vårda sin egen kropp, med fallandesot svårt behäftade individer, som injaga förskräckelse bland sin omgivning, lytta och lama, som omöjligen kunna göra någon den ringaste nytta för sig.

Det är dessa, som bli de egentliga »rotehjonerna», det är dessa, som på bestämdt klockslag få gå från dörr till dörr hos rotens hemmansegare. Hvad elände ett dylikt »försörjningssätt» medför på områden, der man ej utan sorglig erfarenhet skulle kunna ana att det kan utöfva något inflytande, vill jag bara belysa med det enkla faktum, att tvenne idiotiska systrar, som icke det ringaste kunde reda sig sjelfva, utan enligt fattigvårdsstyrelsens förordnande hela sitt lif drefvos som boskap från gård till gård, födde — den ena *fem*, den andra *två* barn till världen. Rättvisa premier åt fattigvårdsstyrelsen för dess bakvända administration!

Underligt länkas dock i sanning människornas öden! Alla dessa barn hade normala själsförmögenheter, ett par icke så litet derutöfver, och ett af dem sitter nu såsom en välkänd köpmans aktade maka i ett godt hem i en af våra större handelsstäder. — Men det hör nu icke hit.

Jag mins en dag, då en gammal piga, känd

under namnet »Maja i Hultet», gick under klubban på en dylik auktion. Hon hade tjänat hos andra hela sitt lif, men af de då för tiden till högst trettio riksdaler pr år uppgående lönerna hade hon ej samlat något till gamla dagar. Hon var ännu temligen rask, men hennes syn så försvagad, att hon med möda kunde skilja på natt och dag. Socknens nämndeman »ropade in» henne för 60 riksdaler, men när han hade haft henne ett par år var hon stenblind och — omöjlig att sälja. Då skulle gamla Maja börja »gå på roten», fyra dagar på hvarje helt mantal.

Jag mötte henne en gång under en af hennes i den starkt hemmansklyfda trakten nästan dagligen återkommande »flyttningar».

— Stackars Maja, hur står det till?

— Åjo, tack, Gudskelof rätt bra. Synd att klaga. Värst är det om flyttedagarna, ty då skicka de vanligen af mig vid middagstiden och mena att jag får äta middag dit jag kommer, men jag går sakta, och då jag kommer fram, är det så långt lidet på eftermiddagen, att de säga: »Nu är middagstiden längese'n förbi.» *Annars* har jag det just inte så dåligt.

Hvilken lexa för dem, som bli vid dåligt lynne hela dagen, om rödvinet vid dinérn icke varit »vid lagom temperatur!»

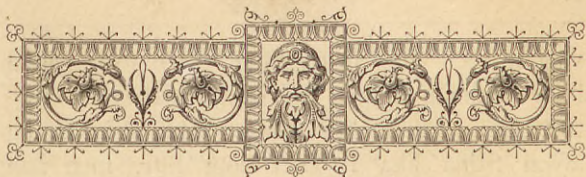
Julafton för två år sedan, då Maja skulle

»byta om ställe», var hon så sjuk, att hon ej förmådde röra en lem. Men hon fick ändå inte stanna qvar, utan husets söner bundo henne på en bakkälke och drogo henne under muntert glam till granngården.

Det var i sanning längesedan Maja fick åka! Men då man kom fram och ruskade den gamla i armen och ropade: »Nu ä' vi här, opp mä dej gamla Maja!» då svarade gamla Maja inte ett ord och rörde sig inte heller, ty hon hade redan begifvit sig »opp», upp dit, hvarifrån ingen flyttar mer, der håfvorna fördelas något annorlunda än här, och der en hvar skall svara för huru han handlat mot dessa små och ringa, som härnere varit värnlöst öfverlemnade åt sina menckliga syskons godtycke.

»Syskon»! O huru blodigt ironiskt förefaller ej ofta detta påstående, då vi se huru menniskorna behandla de arma, som blifvit krigsfångar i livvets strid!

Bara en ko.

Det var med »Stjerna» som med kronprinsar och fideikommissarier: hon var påtänkt, väntad och efterlängtd i årtal innan hon var född.

Första året, när Stina och Kalle hade gift sig och tagits med backstugan inne i hålskogen i utkanten af byn, lågo de en halftimme hvarje qväll och talade om huru rart det skulle vara att ha en egen ko. Hade Kalle varit förständig, så kunde de nog haft det allaredan, men si olyckan var att Stjerna var hans tredje kärlek, och därför drog det om en rundlig tid innan han fick ega henne. Förstlingen af sina ömma känslor hade han offrat lommaflaskan; hon tog hela hans årslön och alla hans lediga stunder. Så kom han att tjena ihop med Stina, blef kär, blef idealist, slog flaskan i ladugårds-

väggen och tog ut lysning. Och först sedan kom flamman numro tre, denna brinnande längtan efter en liten egen kossa. Han älskade nog äfven Stina lika mycket som förr, men han tänkte sig henne helst en vacker Juniafton sittande under den stora granen deruppe på backen med en hvit eneträdsstäfva mellan de spänstiga knäna och den trinda, solbrända kinden hvilande mot den drömde Stjernans brunglansande sida.

Slutligen kunde han inte berga sig längre, utan gick ut bittida en morgon och grof upp sex stora stenar vester om stugan; de skulle bli grunden till fähuset, och om ett år hade han också en liten ladugård färdig, men ännu inte ett öre att köpa ko för. Det var då som man beslöt att i stället köpa en qvigkalf af husbonden samt sjelf uppföda sitt husdjur, och åtta dagar derefter kom Stjerna till verlden.

Egentligen skulle hon kostat tio kronor när hon var månadsgammal, men Kalle fick henne för sju riksdaler och ett slätterdagsverke, för det han var läskamrat med husbonden.

Jag tror nog att Kalle var glad, när han första gång förde in sin Stina i stugan, men det var minsann inte mycket sämre, när han föste in Stjerna i ladugården, och Stina hon log med hela ansigtet och tittade uppåt karahyllan på sitt bleckfat och sina två par spräckta kaffe-

koppar och drömde ljufligt om kommande tider med råmjölkspannekaka och egen kaffegrädde.

Om vi nu likt romanföfattarne af gamla skolan vilja lemna vår hjeltinna i ro ett par år eller tre, så återfinna vi henne såsom en fullt utbildad kossa. Det hade nog mången gång setat hårdt åt att få foder till henne om vint-rarna, men om också Kalle och Stina ofta nödgats nöja sig med frusen potatis doppad i saltlake, så hade likväl aldrig Stjerna saknat sitt hårdvallshö och hackelse med påströ, och älskad var hon af hela familjen.

Jag tror nog, att kronprinsen tyckte det var roligt att få börja regera lite medan hans pappa for ut och vigde in jernvägar, men hvad var det mot Kalles förstföddes fröjd, när han första gång fick leda Stjerna till vattenhon!

Det var också en i det närmaste idealisk ko: långsträckt med smala, fina horn och ett fint hufvud med serafimerkraschan i pannan, långt och väl liggande kors, fina ben, milda, gråblå ögon, löst och långt mellan refbenen, svällande jufver och ljusbrun hvardagsklädning, som satt väl efter kroppen. En enda smal ring nederst vid hornroten visade, att Stjerna nyligen första gången blifvit moder, och att Stina hade fått både pannkaka och kaffegrädde. Ack huru sällan är det icke som våra djerfva drömmar så der lyckligt gå i fullbordan!

Nämndemannen hade bjudit nittio kronor kontant för djuret, men Kalle hade svarat; att lika gerna kunde man bjuda honom pengar för hustrun eller äldste pojken hans, ty Stjerna var rakt som en människa, och i somras, när flickungen trillat ned i en potatisgraf, kom kon och råmade vid köksfönstret alldeles som om hon velat be om hjälp.

Ingen må dock tro, att backstugufolket fick göra sig goda dagar med *all* mjölken. Ack, fattigman har det inte på det viset; det mesta fick lof gå åt smörkernan och förvandlas i pengar, men en och annan tår söt mjölk till den lille minste i vaggan och så kernmjölken samt glädjen af det personliga umgänget med Stjerna, det var ändå en reel behållning af nöjet att ega »egen ko».

Och åren gingo, och Stjerna lefde sig mer och mer in i familjen. Särskildt mindes hon en dag på senhösten, då den äldsta flickan, som »gått och läst» på sommaren, skulle bort och tjena andra. Far sa' just ingenting, bara kramade tösabiten i näfven och suckade, men mor grät och stoppade en hel hand full med sjuhåla-kringlor i klädknyttet, och flickungen torkade sig i synen med snibbarna på bomullskluten så att hon blef alldeles röd i ögonen. Och så, när hon tagit afsked af dem alla derinne och kom ner till stättan der Stjerna stod, slog hon armarne kring den bruna halsen och sa': »Adjö

mä dej, Stjerna lilla!» Och Stjerna kände sig mer än någonsin såsom en medlem af familjen och slickade den lilla valkiga handen och sa: »Mu-u-u-uh», men det kan jag inte öfversätta.

Så blef det svåra tider. En obarmhertigt kall Juninatt bet sönder sädesbrodden å de små tegarna vid backstugan, och Kalle fick skuldsätta sig på auktion för att få säd till bröd. Och när hösten kom, hade tiderna inte blifvit bättre, bönderna hade inte råd att lega för något arbete, Kalle kunde ingenting förtjena till sin skuld, och så kom länsmannen hem för att göra utmätning. Husgerådet var gammalt och dåligt, och Stjerna var det enda som dugde att taga i mät. Och så skrefs hon upp såsom tagen i pant för 33 riksdaler och sexton skillingar, och ett stort sigill sattes på hennes venstra horn, och Kalle erinrades om utsökningslagens bud, i händelse han skulle falla på den idén att låta panten försvinna.

Men när kommissarien gick ut ur fähuset, stod Stina på vedbacken blek som ett lik och svalde och svalde på tårarna, men kunde ändå inte hindra ett par af de största att trilla ned utför ređan skrynkliga kinder. Och så ville det sig så, att det inte var den gamle rigtige, säkre kommissarien den gången, utan en ny skrifvare, som ännu inte hade hunnit att skaffa sig en sådan der bra och beqväm skorpa kring hjertat, som det är så nyttigt att ha här i lifvet, utan

det blef lite imma på glasögon och lite varmt i bröstet på honom också, och så gick han in i båset igen och skrapade af sigillet på Stjernans horn och sa': »Jag lånar er pengarna; ni får betala mig igen när ni kan.»

Och då grät Stina ändå värre och kunde inte säga mer än bara »Gud välsigne!» och det tyckte då den gamle fjerdingssmannen, hvilken var med som vittne, var en fasligt klen likvid.

Och hvarenda söndag sedan, när presten bad för »alla trogna embetsmän», blef vår herre af Stina särskildt påmind om den unge länsmansskrifvaren, och Stjerna stod lugn i sitt bås ännu ett par vintrar.

Så blef det bättre tider igen; skogen steg i pris och Kalle tjente stora pengar vid trakthygget. Men en qväll kommo kamraterna hembärande med honom på en grenbår: en fura hade blifvit fattad af vinden och fallit baklänges mot sågsnittet, bröstkorgen var visst krossad och de trodde inte att han hade långt igen.

Menniskohjertat är sig likt öfverallt. Det hjälper inte att vara van vid nöd och lidande, det hjälper inte att ett helt långt lif ha kämpat mot brist och försakelse: ett sådant slag träffar nådig frun och torparqvinnan ungefär lika, och när Kalle myllades ned öster om den lilla sockenkyrkan, kände Stina tydligt, att nu var det slut med den fattiga glädje hon förut haft i lifvet.

Och så måste Stjerna säljas; det fanns ingen hjälp derför, om än Stinas och flickungens steg mot marknaden vid den gamla vännens sida voro de tyngsta de gått i sitt lif näst de som förde dem till »fars» graf.

Det var upprörande att se, huru likgiltigt både herrar och bönder behandlade Stjerna på fåplatsen. De nöpo och kände på henne, föste henne framåt och t. o. m. sparkade henne, alldeles som om hon varit en vanlig ko! Men den bonden, som sparkade henne, fick henne inte, ändå han bjöd tre riksdaler mer än den andre, snälle bonden, som vänligt strök henne öfver manken. Det var ett fattigmansoffer åt känslan, det var det sista de stackars qvinnorna kunde göra för sin gamla kära vän.

Och så när pengarna voro uppräknade och flickungen stoppat sista biten af matsäckskakan i Stjernas mun, och de gråblå ögonen för sista gången, med ett undrande, nästan förebrående uttryck riktades på de två, som stodo der med gråten i halsen, då blef det för mycket för dem båda, och högljudt snyftande vände de sig bort och gingo hastigt ned mot landsvägen.

Men marknadsgubbarna grinade så det gaf eko i skogen, togo korkarna ur flaskorna och sa: »Ja menar qvinfolka va' stolleta, som ga' sej te å lipa för ett gammalt koskrälle!»

Lönnkrögerskans dotter.

»**D**en värmer, javäl, men på samma sätt som piskrappet värmer den uttröttade skjuts-hästen.»

Dessa ord fälldes en gång om supen af den fyndige nykterhetsvännen Pehr Wieselgren vid en disput om bruket af spritdrycker, då motparten anförde vårt kalla klimat som en ursäkt för svenskens benägenhet för »starkvaror».

Vare nu härmed huru som helst; ett är visst, och det är, att den svenske bonden ofta använt en betydlig del af sin ej ringa uppfinningsförmåga till att bekvämt eller för godt pris åtkomma sin älsklingsdryck. Deraf lönnbrännerierna, då kronan tog monopol på tillverkningen, deraf lönnkrogen, då handteringen frigafs, men mot en ständigt stigande skatt, som tredubblat priset på varan.

»Husbehofsbränningens» tid var förbi; man såg ej mera hemmansegarne i de små byarna — der ofta hela bylagets åkerjord låg samlad på ett öfverskådligt område utan gärdesgårdar emellan tegarne — om våren köra tillsammans sina årdret och harfven förspände »stutar» och gemensamt resa Bacchus ett altare än på den ena och än på den andra »åkerrenen», allt efter som den frikostige tillfällige inbjudarens källare var belägen, och det hette ej längre: »Te frukosten glögga far ett halfstop, å mor ett halfstop, å drängen å pigan ett halfstop, å alla barnen ett stop.»

Men det föll sig dyrt att betala »åtta daler kannan», när man vant sig att koka varan sjelf i spisen der hemma eller i värsta fall »köpa stopet för en plåt»* hos närmaste granne. För att åtminstone slippa budskickningen till gästgifvaregårdarna, började företagsamma män och qvinnor, hvilka ej besvärades af något öfver höfvan känsligt samvete, att tillhandahålla läskedrycken i smyg. Vittnen voro af lätt begripliga skäl svåra att skaffa, och den, som skrifver dessa rader, mins ännu från sin barndom ett »bränvinsmål» vid ortens häradsrätt, der en stor sten, bakom hvilken penningar och tomma flaskor sattes och de fyllda flaskorna efter en timmes

* = 33 öre.

förlopp afhemtades, blef den ende, som kunde »åt saken fällas». Ofta var det gamla f. d. fästningsfångar, eller qvinnor, hvilka »slitit ris», som förrättade altartjensten i dessa åt rusets gudom invigda, anspråkslösa tempel, men saken led deraf ej något afbräck, ty hvad behöfde väl dessa Bacchi frivillige det lagen menar med »medborgerligt förtroende», bara de ägde sina kunders!

»Sissa på skogen» i R. församling af Kronobergs län hade i sin person så litet som möjligt af Hebe, men rätt mycket af Megära. 45 år gammal, tandlös, gänglig i kroppen och brunstekt i ansigtet, hade hon tre gånger varit underkastad dietisk behandling å Wexjö cellfångelse och tvenne resor måst böja, icke sin öfvertygelse, men sin knotiga rygg för de slående skäl, med hvilka den juridiska rättvisan så ofta förr avslutade diskussionen medelst häradsprossen såsom telefon.

Hennes grå, förfallna stuga — med plankbitar på det söndriga taket och ett af Sissas utrangerade »hvardagsskört» för de tvenne af oroliga gäster sönderslagna rutorna i ett fönster på 12 tums yta — reste sig i netto 1½ aln ur jorden, i hvilken den var nedgräfd ungefär

lika djupt; den syntes knappast från den andra sidan gårdesgården förbilöpande häradsvägen, men Sissas kunder hittade ändå dit i den mörkaste qväll, ty värdinnan hade i åratals sålt brännvin för rimligt pris och knusslade aldrig med målet. Emellanåt fick hon till häradsrätten göra en och annan liten resa, hvilken i vidrigaste fall, som nyss nämndes, utsträcktes till länsstaden, men nätt och jemnt återkommen till sitt näste betjenade Sissa sina kunder med samma oförtrutna nit som förut.

Denna varelse, som af *qvinnan* förlorat allt utom en ringa rest af den yttre skapnaden, hade ett barn — utan namngifven fader förstås — men (nyckfulla natur!) den lilla älskligaste företeelse man kunde se, en flicka med bruna lockar och bruna, tindrande ögon, glad och lycklig, ty alla mänskliga känslor, som tilläfventyrs en gång bott i lönnkrögerskans hjerta, hade uppgått i en afgudisk kärlek för lilla Märtha, som alltid bemöttes väl, aldrig saknade något, så länge »rörelsen» gick, och var för späd att förstå det ringaste af allt det elände, som ömgaf henne.

Så gingo några år, men då brusade en häftig vind genom nordanskog; en manlig stämman, eldad af hänförelsens glöd, höjde härskriget mot nationens arffinde, icke mot örnen i öster, som vid århundradets morgonväkt slet broderlandet vid Bottenhaf från vår barm, utan mot denne

smygande demon, hvilken stigit öfver tröskeln till så månet nordiskt tjell, för att röfva all glädje och frid, som bott derinne. Och mannen, som talade upprättelsens ord till Sverige, var bördig från Värends bygd, icke underligt då, om han först och främst *der* lät sitt väckelserop ljuda, icke underligt då, om *Pehr Wieselgren* höll sin första nykterhetspredikan i våra nejder. Den fint bildade estetikern, till hvars föreläsningar ett högre lärdomsätets bildningssökande ungdom lyssnat med beundran, gick måhända för långt, då han, för att förstås af sina landsmän, ofta grep sina bilder direkt från — ladugård och svinhus, men ändamålet nåddes, åtminstone för tillfället, och hela kommuner reste sig som en man, underskrefvo de allestädes bildade nykterhetsföreningarnas listor och afsvuro »djefvulsdryckens» bruk både hemma och borta.

R var en af de församlingar, der rörelsen var starkast. Bränvinsflaskorna sönderslogos utan någon vidare vördnad för Carl XIV Johans krönte namnchiffer, som vanligen prydde deras sida, och nykterhetsifrandet, — liksom så många andra i sig sjelfve ädla sträfvanden hos oss — urartade slutligen till vild fanatism.

Sissa på skogen förlorade nästan alla sina kunder, och den nu åttaåriga lilla Märtha hade redan några gånger måst gå till hvila efter en

supé på förhårdnade brödkanter. Men det skulle ej stanna härvid. En söndagsafton, då sinnens ruset gjort en del af »nykterhetsföreningens» medlemmar lika otillräkneliga, som de någonsin förr blefvo af »Sissas droppar», kommo de tågande häradvägen framåt och fingo syn på sitt forna tillhåll under fylleriets dagar.

— Kommen, vi skola rifva ned afgrunds-nästet.

— Och tömma djefvulsdrycken i bäcken.

— Och bränna satans tjenarinna på ett bål af rucklet.

— Och slå ihjel syndens barn, den lelle huggormen.

Så der lät det i vildt skrän från den upphetsade skaran, som likt en rofdjursflock stormade öfver gärdesgården fram till Sissas stuga. I ett ögonblick var taket aflyftadt, väggarna nedbrutna och lönnkrögerskan hade redan fått några våldsamma slag, då en ung bonddräng, som fick syn på den lilla gråtande flickan, drog upp sin fällknif och stötte med den till barnet, som svårt sårades i kinden.

Just då foro ett par unga handelsresande förbi på vägen. De voro behjertade män, och då de sågo, att det var fråga om mord derinne i skogen, kastade de sig af vagnarna samt skyndade in i hopen. Deras bestämda uppträdande, den eftertanke, som ett par nya medspe-

lande i dramat väckte i de förvirrade hjernorna, och kanske äfven ett par pistoler, som blänkte hotande i de unga mercuriisönernas händer,* allt detta gjorde att våldsverkarne kunde förmas draga sig tillbaka, likvisst med hemska hotelser om att vid första lägliga tillfalle fullborda sitt dåd.

»Sissa i skogen» dog efter tvenne års förlopp; en tid, som fängelset och fattigvården togo på hälftenbruk. Om någon ånger, någon fridens och försoningens ljusstråle dessförinnan nådde lönnkrögerskans hjerta, veta vi icke; vi ha blott hört, att hennes sista, brutna ord voro: »Ta' hit min lilla Märtha!»

Moderskärlek, du är starkare än synd och död, du tränger ned äfven i hjertan, der lasten tagit sitt lifslånga högqvarter!

Och »lilla Märtha»? Hon kom först »på fattigvården», blef sedan »såld», till en torpare för 35 kr. och 4 skäppor säd om året, samt begaf sig vid 16 års ålder till . . . stad för att söka arbete i en fabrik.

* Dylika vapen, i allmänhet så obekanta för våra dagars »profryttare», voro ej ovanliga för dem, som hade större penningesummor med sig i den gamla, goda »landsvägstiden», churu rättvisligen måste erkännas, att de inom Småland ytterst sällan kommo till användande.

Handlanden X. — det är af honom jag fått materiet till denna lilla skizz — hade längesen upphört att resa som »expedit», han var blifven »sin egen», och tänkte han någongång på den qvällen i Småland, då han och hans kamrat räddade tvenne människors lif, var det blott så, som då vi lite hvar ibland låta själen öga flygtigt glida tillbaka öfver en vissnad ro-sengård af halförbleknade minnen.

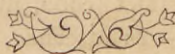
Han hade i tjugo år haft affärsförbindelser med den aktade handelsfirman — e i . . . stad, men aldrig personligen träffat dess chef. Nyligen hade han fått veta, att denne dragit sig tillbaka från affären och öfverlemnadt den åt sin son. Så begaf det sig, att patron X. en dag af sin läkare fick rådet att räta ut sin alltför länge öfver kontorspulpeten krökta rygg i salt-sjövatten vid vestkusten, och på resan kom han till . . . stad. Köpmän äro lika artiga som andra, hvarför patron X. begagnade sig af tillfället att göra sin visit hos den unge chefen för firman — e. Han blef på det vänligaste emottagen och bjuden på middag i herr — es hem, som var fint och elegant och der fru — e junior, en vacker, älsklig qvinna, gjorde les honneurs på ett sätt, som rent förtjuste handelspatronen »inifrån landet». Det enda, man skulle kunnat anmärka på fru — es utseende, var ett fult lyte å ena kinden, såsom af ett brännsår eller dy-

likt, men gästen grubblade dock mindre der-
öfver än öfver värdinnans sällsamt blixtrande
bruna ögon, dem han tyckte sig ha sett någon-
städes förr, fast han omöjligen kunde erinra sig
hvar.

Men äfven den angenämaste middag har ett
slut, och efter kaffet tog herr — e sin gäst under
armen samt sade till sin unga fru:

— Vi gå nu ut för att herr X. skall få se
litet af stads omgifningar — och det är
nog inte lönt att du väntar mig till supén, Märtha
lilla.

»Märtha lilla» — var det inte så hon sade,
den gamla förfärliga qvinnan i skogen, då vålds-
verkarna ville mörda hennes barn? Och de bruna
ögonen och ärret i kinden — — jo, det var
hon, derom var intet tvifvel; det hade behagat
Honom, som icke låter en sparf falla till mar-
ken utan sin vilja, att åt den i lastens atmosfer
uppvuxna lönnkrögerskans dotter, torparens
»sålda» fosterbarn, gifva hvad många goda för-
äldrars ömt och väl vårdade älsklingar ofta få
sakna: rikedom, kärlek och ett godt hem, och
— det bästa af allt — hon syntes vara det
värdig.

Per Jönssons Lasse, som kom sig upp i världen.

Der Jönssons enka befann sig till och med efter den föga hjertnupne fattigvårdsordförändens utsago i »ett rysligt elände».

»Elände» kan vara af många slag, och icke sällan förvexla vi det med — höghet och glädje.

Guld och ära, köpta för heder och mannatro, lyx och njutningar, utan något hjerta att dela dem med, glans och höghet, hunna med den klafbundna egna öfvertygelsen som trappsteg, *det* är elände.

Att stå okänd, fattig och ringa, med hjertat i brand, med ungdomsmod och ungdomskraft, som tycka sig vilja och kunna famna all världen, det är *icke* elände, det är glädje, höghet, jublande fröjd!

Men det finnes också eländen, på hvilka ingen borde taga miste, och ett sådant hade blifvit Per Jönssons enkas tunga lott.

Ingen har sedan ett halft sekel behöft att »svälta ihjel» i vårt fädernesland, och den lungsigtiga enkan, hvilken icke på årtal kunnat lemna sin halmkärve i hörnet af den gistnade, halft nedruttna backstugan, hade också af fattigvården sina modiga sex kappar korn och tjugofyra skillingar i pengar hvarje månad till sig och pojken sin; hon var således rikligen dotterad, ja, hon var socknens tunghållnaste fattighjon, och borde vara nöjd. — Det var, efter den tidens varupris, hela tre skilling om dagen att lefva på »för två ensamman menniskor».

Men hon var så förskräckligt sjuk, hon hostade så att den usla bostaden skakade, och det var bäst för roten och för henne sjelf ju förr hon finge sluta. — Och så kunde hon inte låta bli att tänka på pojkstackarn, utan låg och grät nätterna i ända för hvad det bara skulle bli af honom sedan hon gått bort.

Det var egentligen detta som fattigvårdsordföranden fann så »rysligt eländigt». Herre Gud, pojken kunde ju få valla får, köra tröskverket, bli statdräng, gardist, backstugusittare, hamnbuse eller inbrottstjuf, alltsammans rymliga banor, som stå fattigmans barn öppna.

Folkskolorna voro ännu icke ordnade då.

Gossen — Lasse hette han annars — fick därför emellanåt stå och hacka granris åt böndernas kalkkättar om dagen, gå ut och plocka vindfälda grenar till qvällbrasan i skymningen samt satt något senare och läste i katekesen om huru vi skola älska Gud och nästan.

Ack hvad det der älskandet bar emot för pojkstackarn! Gud ville ju inte hjälpa mors hosta eller tillhålla bönderna att rensa fattigkornet ordentligt; »nästan», det var bypojkarne det, och de brukade slå och skymfa Lasse och kalla honom »fattiglapp» och »rotehjon».

Så kom der en ung medicine kandidat till herrgården på sommaren. Han plägade mycket gå ut och gå med unga fröken, och som filantropien just då hade blifvit på modet både i Stockholm och Upsala, så tittade ungherrskapet in här och hvar i de fattigaste stugorna. Unga fröken gaf de magraste ungarna små vackra bönböcker och berättade rörande historier om små svarta negerbarn, som kommit till tron på Jesus, och kandidaten ordinerade kraftig föda samt ett glas godt vin då och då åt de mest utmärglade qvinnorna.

Men ingen i verlden kunde begripa, hvarför inte barnen blefvo fetare af bönböckerna eller muntrare af alla negerhistorierna, och hvad statdrängshustrurna angår, så envisades de med att

äta sitt hafrebröd som förut och glömde alldeles att skaffa sig oxstek och portvin.

En gång kom kandidaten också till enkans koja och helsade så vänligt och mente, att stugan var »illa ventilerad» och helst borde byggas om, men den stackars qvinnan log så mildt och sa: »Tack, käre herr doktor, men med mej ä dä i alla fall snart förbi; lungsoten ä döden hur en vänder sej.»

Men det unga Eskulapiifröet lyssnade på qvinnans andetag, bultade henne i ryggen och försäkrade, att *ännu* var det inte lungsot, *ännu* kunde ett annat hem, medicin och bättre föda återställa den sjuka.

Lasse stod med gapande mun och glänsande ögon. Skulle hans mor verkligen kunna räddas! Han måste gå till fattigföreståndaren och berätta hvad doktorn sagt.

Men der fick han bara snäsor. »Skulle fattighjon vårdas som grefvinnor, kanske! Hvem skulle ersätta roten allt det der?»

— Det skall *jag*; jag skall arbeta åt er hela mitt lif, bara mor får lite god mat och droppar från apoteket. Jag skall hacka ris natt och dag, om ni flyttar henne någonstans, der det inte regnar i sängen...

Nej, det var omöjligt; den som inte ville lefva och bli frisk på en skäppa korn och 24 skilling i månaden, den kunde fattigvården i

Kvastlösa inte hjälpa. Att bevilja lån på 12-åriga pojkars borgen gick inte in i en fattigvårdsordförandes finansplaner på 1840-talet.

Pilten sprang gråtande omkring från dörr till dörr. Han tyckte sig vara sin moders mördare, om han ej skaffade den hjälp, som man sagt honom kunna rädda henne. Han fick också öfvernog af soppen och brödbitar, men hans egentliga ärende ville ingen förstå.

Endast brukspatronessans hjerta veknade: hon brast i gråt, snöt sin lille minste samt mätte till ett — kvarter sagosoppa och hundrasextio Hoffmans och hjertstyrkande droppar.

* * *

Om tre månader ströks Per Jönssons enka ut ur fattighjonens lista, och *nu*, då hon ej längre behöfde den, gjorde bysnickären henne en alldeles ny, dragfri bostad, som en mulen söndagsmorgon i November sänktes ned vid den sidan af kyrkomuren, der de ringe och »obesutne» hade sin plats, då deras lifsdagsverke var ändadt.

Lasse traskade med till grafven, men der var just ingen som sa' något åt honom. Jo, det var sannt: »ordförandens» pojke, som han fått låna helgdagskläderna af, knuffade honom i

sidan och hviskade: »Lipa inte så förbaskadt på min nye väst, din lymmel.»

Lyckligtvis hade Lasse inte läst gamla historien, så det föll honom aldrig in att svära någon Hannibalsed mot de rika.

* * *

Der var stor fest på handelsmans Perssons vackra egendom. Gossarne och tjänstfolket hade klädt ståtliga äreportar på husbondens femtionde födelsedag, kulörta lyktor hängde tätt på sockertoppssnören, som voro spända från träd till träd i trädgård och park. Inspektoren stod ute vid stora trappan och torkade svetten ur pannan efter all själs- och kroppsansträngning vid ledningen af ett niofaldigt hurrah, och prosten hade just i världens utmärkta champagne druckit en tacksamhetsskål för den dyrbara gåfva af ett ståtligt orgelverk, som herr patronen vid sitt halfsekelsjubileum som verldsmedborgare gifvit åt Kvastlösa kyrka.

Kort förut hade häradshöfdingen med af rörelse och Xeres skälfvande stämma föreslagit den egentliga födelsedagsskålen med många vackra ord om »mannen, som genom egen kraft brutit sig en väg från armodets låga koja till rikedom och anseende, till allas aktning och kärlek.»

Och handelsman Persson hade svarat med några korta och skäligen kärfva ord på sitt vanliga trygga sätt, så att några af hans nyförvärfvade bröder bland den närbelägna stadens herrekarlar hviskade sig emellan: »bonden kryper fram, om han också förvärfvade millioner», och nu roade sig gästerna sjelfve så bra en stund, att nu kunde värden tända sin cigarr och gå ut i parken ensam och ostörd ett slag.

Han älskade icke sällskapslifvet, men han hade en gång oförvarandes inne i staden fått höra epithetet »gammal smulgråt» nämnas i sammanhang med sitt eget namn, och efter den betan fick den manliga delen af ortens kalashungriga societet äta sig till magkatarr och dricka sig onykter hos honom fyra gånger om året af bättre varor än någon annorstädes.

Han kom sällan eller aldrig i kyrkan, men han hade hört, att kammarherren på Baldersborg sagt sig icke ha råd till ett af prostens äskadt »frivilligt» bidrag om 500 kronor till en ny kyrkoorgel, och då fick han, »uppkomlingen», plötsligt en oemotståndlig lust att skänka hela det instrument, till hvilket den stolte och styfve adelsmannen icke ens hade råd att ge ett anständigt bidrag.

Han var föga svag för yttre ståt, och dock hade han prydt en längesedan afliden fattighus-

qvinnas graf å Kvastlösa kyrkogård med ett briljant monument af marmor.

Men den fattighusqvinnan var hans moder . . .

Samma dag monumentet kom från Köpenhamn, och han rest till kyrkogården med sina arbetare för att uppsätta det, hade kammarherren artigt kommit emot honom vid gallerporten och nådigt yttrat:

— Bäste herr Persson, anse mig inte indiscret, om jag supponerar, att det illa convenerar er, att eder ärade fru moders stoft kommit att hvila så der malplaceradt vis à vis en mängd obskyra personer af varierande qualité. Det skulle charmera mig, om jag finge obligeras er att distansera den superba kvinnans kvarlevor från en slik societet och placera dem under det charmanta monumentet strax bredvid min familjegraf, der just en plats finnes à prendre.

Men då hade han, den forne tiggarpojken, rätat på sig och i sträf ton svarat:

— Oändligt förbunden, herr baron och kammarherre, men hvar och en har *sin* stolthet, ser ni, och min är nu att Per Jönssons enka, hvilken alls inte var någon »fru» utan en staccars fattig kvinna af folket, som dog af brist och umbäranden, ligger kvar der man lagt henne, och att kyrkogårdens *fattigkvarter* har det vackraste monumentet.

Allt det der kom nu så lifligt för patron

Persson, der han gick och mediterade för sig sjelf. Många andra minnen stego äfven upp ur sinå mångåriga gömmor och passerade revy.

Han mindes huru han börjat som »sommardräng» hos »ordföranden» med 30 kronors lön för 7 månader, huru han sparat ihop 7,50 af dessa 30, för dem köpt några tvålar, trådullar och band samt 50 usla cigarrer och så gått ut med »påsen på ryggen», han mindes huru påsen småningom vuxit ut: först till en *rigtig* handelsmanslåda med fack, sedan till en dålig vagn med en spattbruten Putte framför, vidare till en präktig rustvagn, förspänd med en pigg norrbagge med ståndman och raska fötter, hvilken t. o. m. väckt Kvastlösa bondsöners afund, och slutligen till en egen, fast bod med disk och vågar och tusentals smålådor.

Sedan gick det raskt. Den ena tunnan guld hade kommit efter den andra, och nu var han »tät», mycket tät till och med, men det var märkvärdigt hvad det gladdde honom föga. Alltid när han känt lust att börja njuta af lifvet, att lätta en smula på arbetsbördan, att bilda ett eget hem, hade han funnit sig så främmande för den krets, till hvilken han nu genom sin ställning hörde; alltid hade ur hjertats och minnets tysta vrå mellan honom och lifsglädjen rest sig ett lidande, fåradt qvinnoanlete och en utmerglad hand, som nervöst plockade på båd-

dens smutsiga halmstrån, ja, då han bevistat teatern, hade midt i de gladaste operetter tenorens drillar plötsligt tyckts honom förvandlade i en skrällande grafhosta.

Nu hade han hunnit till parkens ändå, till stallet, der hans älsklingsdjur mojade sig framför fyllda krubbor. Hvilka fasta, täta murar! Hade den der usla, lilla backstugan haft *sådana* väggar, så kanske . . . kanske . . .

Men nej, han måste åter till sina gäster! — De höjda glasen blixtrade ut genom rutorna. Det var äkta, godt vin, det visste han. Hvad skulle han icke velat gifva för att ha haft bara ett par buteljer deraf den der vinternatten, då den sjuka qved med slocknande stämma: »Ä' mjölkasqvätten i bleckmättet alldeles rent slut, Lasse lille?»

Vid köksfönstret stodo vaktmästarne och frossade på kyckling och hjerpar. — Ah . . . att han icke med allt sitt guld kunde tvinga tiden tillbaka, och med en hundrededel af allt detta öfverflöd på sonliga armar skynda fram genom skog och natt till det usla, lilla barndomshemets tröskel! . . .

— . . . Nej se Persson, hvar har du varit, hedersknyffel? Skål på dej gamle hederspascha! Ä' dä sannt, att du ska till Karlsbad i nästa vecka? . . . Rikemanskrämpor . . . förstår . . .

förstår. Då få vi emellertid inte se dej på länge, men vi ska' ta mej tusan inte glömma dej för det. Sångare fram:

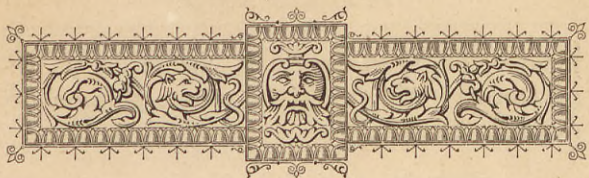
»Hvem är, som ej vår broder mins,

(Så ljud det broderliga välkomstskränet, då handelsman Persson åter inträdde i sin matsal, men i hörnen hviskades det:

— Förbaskad snåljåp, som inte skref på Silfversvans' vexel, ändå han nedlät sig till en brorskål med den gamle kryddbonesaren. — — Hvar har han bara varit nu, tror du? Hade han stämt möte med någon af sina torpartöser i parken? — Åh tusan, han har inte mer känsla i kroppen än obeliskan, som han reste åt mor sin. — Han har väl varit nere på kontoret och räknat räntor, kan jag tro.)

— . . . Nej nu ska vi lemna dig i ro, hedersvän. — Farväl, farväl! — Di här cigarrerna ä så bra, så det får du ursäkta att jag tar mej en näfve. — Tjenis broder!

Ännu länge sedan gästerna försvunnit, lyste aftonstjernen genom det öppna salsfönstret ned på värden, som stod i ensamman, bittra tankar med händerna framför det fårade ansigtet, medan hela socknen afundades »Per Jönssons Lasse, som så underligen kommit sig upp i verlden».

”Rackarlif.”

»**G**u signe söta rara moran, gu signe hennes söner och döttrar och ingång och utgång och spis och säng och hela hennes hus och kor och kalvvar och allt hva' kärt ä', å hela hennes släkt, och måtte aldrig såfvel och brö' tryta i detta välsignade hus och aldrig ellen unner gryta bli släckter och allri något öndt komma vid lilla söta rara moran?»

Så låter det ur wallackareqvinnans mun, då hon i bondstugan lyckats pocka sig till en gåfva, hvarmed hon sjelf är någorlunda belåten, hvilket vanligtvis beror på om husets karlfolk äro ute i marken och bondhustrun ensam hemma, i hvilket fall denna ofta i ren fruktan för handgripligheter dukar upp hvad huset förmår, eller också hon hör till gamla stammen, som af fäderna ärt tron på »rackares», lappars och

finnvinnors förmåga att med några ord frambesvärja olycksfall, sjuklighet i ladugården, eldsvåda eller »göra så mycket att gräbbona aldrig bli gifta.»

Skola »rackarne» vara belåtna med emottagandet på ett ställe, så bör det åtminstone vanka ett stort fång hö åt deras »lille käre Pälle», som visst icke ser ut som om han vore föremål för någon så särdeles kärleksfull omvårdnad, en bra hop gamla klädespersedlar, en god måltid mat och ett köttstycke med thy åtföljande kaka i väskan vid afskedet. Detta är alldeles extra; anlitar man sedan deras biträde, så kostade det ännu för få år sedan 6 skilling att få huskatten befriad från lifvets vedermöda, 12 skilling för lösningen af lifvets gåta åt gamla Klinga, som börjat äta sig sjelf, 1 riksdaler att få en fölunge och 2 riksdaler att få en tjur snöpt. Nu har taxan stigit, ehuru wallackaren mindre än någon annan kan skylla på »stegrade lefnadskostnader».

»Nattmännen», »rackarne» eller wallackarne, hvilka benämningar skiftesvis nyttjas, äro och skola ännu ett århundrade förblifva en särskild folkklass, men någon äkta genuint utpräglad folkras äro de knappast längre. Kringstrykande zigenarhorder och gränsdistrikten vid Moldau hafva ursprungligen släppt till sjelfva stammen, som sedan rekryterats med för nesligt brott

straffade eller eljest på förfall komna personer, samt äfven blifvit utspädd genom quasiäktenskapliga förbindelser med landets befolkning. Rasen är således icke särdeles »ren» i någon bemärkelse.

De blandade äktenskap, vi antydde, ingås naturligtvis mestadels af bra nog djupt sjunkna individer bland vår landtbefolkning, men det *har* också någon gång händt, att den unge zigenarens brinnande ögon och smekande tonfall kommit en aktad bonddotter att glömma både föräldrar, hem och verdens dom samt från den lugna härden jublande klifva upp på rackarlaslet, makande sig plats mellan grisen och metspöt. Likaså har en och annan »hemmason», hvilken räknats såsom »ett godt parti» för hvilken som helst af bygdens tärnor, på skämt låtit »spå sig i händerna» så länge af den mångpratande unga wallackskan, att hon, innan han vetat ordet af, lagt sig till med både hand och hjerta.

Den förstnämnda sortens förbindelser hör man sedan icke mycket talas om; den småländska allmogeqvinnans i allmänhet böjliga och undergifna sinne fogar sig efter de nya förhållandena, och äfven om hon, sedan det första sinnesruset är öfver, bittert ångrar hvad hon gjort, så bär hon mestadels tåligt och tyst följderna af sin öfverilade handling. Måhända undviker hon blott vid sina »embetsresor» hemor-

ten, och drager hufvudduken djupare ned öfver ansigtet, när hon i bondehem skall, stående vid dörren, upprepa rackarqvinnans innötta tiggарlexa.

Sämre går det att vänja söderns lifliga dotter vid ordnade förhållanden; hon hvilar upp sig och äter sig mätt ett år eller två, men sedan börjar hon tråna och drömma om detta sorglösa wagabondlif, utan tak öfver hufvudet, utan bröd för morgondagen, utan aktning af medmenniskor, men med otyglad frihet och rättighet att likt skogsfågeln taga kosan hvarhelst det henne lyster, sätta den gamla grytan öfver hvilket stenrör, gömma den späda kroppen under hvilken buske hon vill.

Och så händer det, att hon en ljum Juninatt flyger ur boet, medtagande af dess lättast realisabla valutor så mycket hon förmår till minne af sin vistelse under sotad ås.

Sådant der inträffar dock nu alltmera sällan, ty ett stort svalg är befästadt mellan »rackare» och »hederligt folk», och det är ett gammalt ordspråk, att de förre i bondehem aldrig få gå längre fram än till »ändan af takgällen», d. v. s. den på krokar i taket hängande ställning, der brödspetten, spintstickorna och det smärre slöjdvirket ha sin plats.

Vanligen är nattmannens hela yttre person en präktig och tydlig skylt för hans yrke: det smutsiga, mörka och skäggiga ansigtet, det bråd-

skande, ödmjuka, något läspande och en smula »herrskafliga» talet, de pjaltiga och sällan åt honom sjelf från början sydda klädespersedlarna äro kännetecken, som man vanligen ej tager fel på. Men hvarje stånd har sina sprättar, som äro finare än deras gelikar, och antecknaren var en gång vittne till ett lustigt uppträde i ett fint allmogehem.

Bäst vi sutto i godan ro vid våra kaffekoppar, inträdde en ung, något mörklagd man i snygga kläder och med en liten trälåda hängande i en rem öfver axeln. Vi besvarade höfligt hans ödmjuka helsning, och mor i huset bad honom vänligt stiga fram och säga sitt ärende.

Tydiligen något generad af denna artighet, stammade den unge mannen:

— Godt folk, jag ... jag ... är ... aftagare.

— Å herre jess' så roligt, utropade mor, då ska' herrn min sann få förtjenst här, för både jag och min gubbe vill bli aftagna. Hvad tar han för dussinet?

— Kära mor, då får ni allt lof att vända er till någon annan, för si jag är ingen fortigraf, utan bara *hudaftagare*; men har ni nå'n gammal katt, som ä' lessen ve lifve', så bara ro fram med honom.

Rackarnes ärlighet är i allmänhet föga att rosa, och att anförtro dem oräknade penningar är bestämdt ej att tillråda. Äfven göra de stor

skada genom quacksalveri med kreaturssjukdomar och motverka i sin mån allmogens lyckligtvis ändock alltjemnt växande förtroende för examinerade veterinärläkare.

Deremot är det visst icke alltid sagdt, att de äro så fattiga, som deras usla utseende låter ana. Gamle L—t i Sunnerbo blef en gång rasande, då en herreman yttrade alltför stor misstro till hans skicklighet och vägrade att låta honom snöpa ett vackert hingstfö.

— Hva' ä' fölsingen värd? sporde L—t.

— 300 riksdaler; vill du köpa honom kanske?

— Nej, det vill jag inte, men här ä' 600 riksdaler; misslyckas jag, får herrn behålla hela summan, och nu ... hit med fölsingen, sade L.

Någon gång händer det, att nattmannen gör ett försök att bryta med wagabondlifvet och omsätta sina hopsparade styfrar i en liten hemmansdel; men oron i sinnet, bristande insigt i jordbruksarbetet och, icke minst, en fanatisk oginhet från de till det »hederliga folket» hörande grannarna, hvilka sky den nye naboen som pesten, nödga honom vanligtvis snart att sälja jordlappen och fortsätta med sitt gamla yrke. Han sörjer inte heller mycket deröfver, ty hela hans inre uppreser sig emot det stilla lifvet på ett och samma ställe.

Det är för märkvärdigt med denna sjudande oro i själen! Antecknaren kände en gammal,

numera afliden fru, hvilken af en ädel, öfver hela Småland på sin tid känd och välsignad qvinna blifvit som 7-årigt barn upptagen från en hudafdragande, spående och kittelbotande zigenarfamilj. Hon hade fått åtnjuta en vårdad uppfostran och alla ett kristligt och bildadt hems välsignelser. Hon hade fått en god make och glädje af sina många barn. Ingen kunde heller anmärka något vid det sätt, hvarpå hon fylde sina pligter som maka och husmoder, men ännu vid nära 70 års ålder stego henne tårarne i ögonen vid bekännelsen om att en okuflig längtan ut, ut i verlden, lika godt hvart, alltid hindrat henne att helt och fullt njuta af sin lycka, och att ingen enda bloddroppe, som flöt genom hennes ådror, någonsin upphörde att erinra henne att hon var — zigenerska, ett vindens, steppens, skogens och landsvägens sorglösa, hemlösa barn.

Inom sig sjelfve, d. v. s. i sina familjer, äro dessa samhällets parias vanligen lyckliga. Dock — det är kanske för mycket sagdt, men stridigheter och kif emellan makar eller föräldrar och barn äro sällsynta. Den hårda kampen för tillvaron, det stränga fränskiljandet från bygdens öfriga befolkning, hånet och föraktet äro också väl egnade att sluta de stackarna tillsammans inom egen krets. Men ibland blir det för mycket af hån och spott, och då smyger

rackarens skarpa knif lätt och behändigt mellan bondens reffen. Förr i världen var det inte heller alldeles omöjligt för den enskilda, fege hämndlystnaden att lega nattmannen till det nattliga värfvet att tukta för en eller annan misshagliga personer eller illuminera en smula i en högt brandförsäkrad ladugård. Kanske är det den så mycket omskrifna gryende »frihetskänslan» hos vårt folk, som vållar, att hvar och en numera helst arbetar åt sig sjelf äfven på dessa ruskiga områden.

Nu börjar det bli regel, att »rackarna» vid sina äktenskap begagna kyrklig vigsel och i öfrigt visa sig såsom ungefär lika goda lutheraner som annat folk. Förr var det annorlunda, men vanan att åsidosätta alla kyrkobruk har i vår tid gått från rackarna till — de högtförnåmes och öfverbildades upplysta krets.

I vår grannprovins Skåne arbeta wallackarna under vida gynsamare förhållanden än i Småland. De bli der ofta fastighetsegare, och i Kristianstads län finnes en hel församling, hvars alla hemman egas af »afdragare». Det påstås, att det är mindre trefligt att vara prest der, då samtliga sockenborna sätta en lyckad hästhandel vida öfver både själ och salighet.

En och annan af skrået har kommit så långt, att han t. o. m. kan besöka marknaderna i dro-ska förspänd med tusenriksdalerskampar. Gar-

deroben är då naturligtvis också derefter och en helt annan än den, hvari deras småländska yrkesbröder sprätta under sina vandringar från gård till gård.

Men »rackaren» är och förblir ändå en parias. Vi sågo en gång en mörkhyad, beundransvärdt vacker och idealiskt välväxt flicka sitta tillsammans med en äldre man (hennes far, efter hvad vi sedan finga veta) och dricka — champagne i ett s. k. »förfriskningstält» å en skånsk landtmarknad.

Aldrig glömma vi det uttryck af förtviflan, grämelse och harm, som lägrade sig öfver de sköna dragen, då en vräkig »släbopojk», väl inkommen inom tältluckan, gäckande utbrast:

— Näj tidda pau rackartösa, som seder och labar smällkorkavin!

”Brytegillet”.

Brytegillet är af två slag.

Då en fattig tjenstedräng utan annan »förmögenhet» än »urklockan» och »kläddragaren» * räcker en — de naturliga behagen frånräknade — ungefär lika måttligt bemedlad torpartös eller tjenstflicka sin knotiga näfve, full af trofasthet, valkar och frostsprickor, då få de vanligen af någon bland byns hemmansegare öfvertaga en liten ödslig stenbacke långt borta i »utegorna». Har en annan backstugusittarefamilj förut der stridt en lifslång strid mot stenen, granrötterna och den då och då i stugudörren framträttande bleka nöden, så finnes der också uppe på kullen en liten förfallen stuga med ymnig gräskörd på det svankryggiga taket,

* Chiffonier utan klaff och af enklaste beskaffenhet.

gråa, halfruttna väggar och små fönster, lagade med påklistrade remsor af Svenska Veckobladets första årgångar. Kojan öfvertages till ett mycket måttligt pris, och två unga hjertan draga ditin, beredde att inom denna pittoreska ram fira det äktenskapliga lifvets morgonväkt, en bland halta pallar och sotiga grytor framsvärmande idyll, som endast sex gånger i veckan något litet afbrytes af ett 16 timmars dagsarbete framme hos jordegaren eller någon annan af de »besutnes» mera lyckligt lottade klass.

Det är sannt, det finnes också unga drängar, som vid sitt äktenskap lyckats förskaffa sig »löfte om torp», rigtiga torp förstår ni, der två kor och kanske hela tre får kunna födas, och der grödan från de små åkerlapparna måhända räcker till brödföda framemot julen, allt mot 2 à 3 dagsverken i veckan; men hvad är det lönt att tala om sådana lyckans gullgossar, lika sällsynta på den landtliga äktenskapsmarknaden, som s. k. »solida partier» bland de högre klasserna.

Mamman i siden och lösflåtor vinkar sin dotter till sig på balen, söker med ögonen den något till åren komne grosshandlaren, hvars blanka hjessa tyckes antyda, att egaren på lediga stunder måtte roa sig med att stå på hufvudet på en roterande slipsten, samt hviskar kärleksfullt:

— Älskade barn, var då en smula vänligare mot hr Y.! Låt honom se dina ögon riktigt och rör händerna något lifligare, när du talar vid honom, så att ärmarna skrida lite tillbaka; han skall vara så rysligt solid.

Mamman i blaggarnskjol och bomullskläde förmanar sin dotter, som skall fram till herrgården och taga upp den nedmejade säden:

— Gräbba, lava så du får komma i Per Nilssons Jaenas Johannes »skår», å sno på utå bara' attan, så han vinner se, att du ä den liksta gräbban i hele läseroten; han har fått löfte om Sjöudden te ätterhösten.

Men ibland har ingen gammal backstugusittare råkat »lägga sin sked till torkning»* just som vårt unga par förenat sina öden, och då fins ingen annan råd än att med otroliga mödor och försakelser samt ett stundom lite närgånget tiggeri hos vänner och grannar söka få upp en ny stuga. Men den nya stugan står der ju som regnad ned midt i skogen, och ögat mägtar icke bland enbuskarna upptäcka en fläck så stor att man derpå ens kan sätta en potatis.

Detta går ju inte an, och vår unge äkta man har naturligtvis inte heller råd att lega sig hjälp vid uppbrytandet af en mark, »der stenen är regel och jorden undantag»; derfore måste

* Humoristiskt uttryck för dö.

ungdomsvänner och bekanta ånyo tillsägas, att om de beväpnade med spett och hackor vilja komma till nybygget och vända några torfvor den och den dagen, så skall hvarken bränvinet, grissyltan eller pannkakan tryta, och äro de riktigt flinka med arbetet, så kan det nog hända, att unga mor också tillsäger några af *sina* vänner och »läskamrater», så att »herarna» kunna få sig en svängom, när det börjar skymma.

Och så kommer dagen för »brytegillet.»

Först skola de ha kaffe, riktigt godt kaffe förstås, med $\frac{1}{3}$ bönor till lika delar rostad råg och torkade brödkanter. »Slån i en gök, herar», uppmanar värden, och äkta oförfalskad, obeSmithad finkel hålles i de rykande kopparne.

Så skall man ut och taga karlatag med småländingens arffinde, graniten, hvilken han dock rättvisligen kan tacka för en god del af denna sega ihärdighet, som är ett utmärkande drag i hans lynne.

Med lif och lust, under hojt och skratt går arbetet. Stenarna rulla och enbuskarna falla. »Kulturens offer» skulle Pontus Wikner säga, men Jöns i Hästhagen bara förmanar värden att taga vara på dem och hacka sönder riset till strö åt griskultingen.

Småningom ha gräbborna, hvilkas färdighet i »hoppvalsen» och »polkettan» hägrat såsom

det yttersta målet och belöningen för dagens mödor, samlats vid stuguknuten.

— Jo, ta mej den lee, ska' ni ha två bullar, en kringla och en tvåstyfversskorpa hvar, försäkrar den vänliga värdinnan, som åter är i färd med kaffe pannan.

Och så skola gräbborna se på medan herarne bryta sten.

Visst klappar hjertat i fortetakt på »societetens» unga tärna, då hon står på balen och ett böljeslag från hvälfvande barm förstulet smyger sig på läpparnes korallkust med ett: »Gud, hvad den löjtnant Z. valsar gudomligt!», men hvad är det ändå mot den enthusiasm, hvarmed landsbygdens enkla mö med rodnande kinder bedyrar, att »Gustaf i hinastuna hugger då i stojnen som ett rektitt krianur.»

Men solen har runnit ned bakom furorna vid backkrönet, tjäderns tunga vingslag föra honom hän mot nattqvarteret, borta i hagen ropas: »kom min ko, kom min kol!», begge hönorna ha redan sökt sin pinne under den äkta sängens skyddande egid (unga mor har förtrott sina väninnor, att den spräckliga skall värpa i morgon), dragspelets lockande toner, framtrolade af kyrkobyns Orpheus, Kalle på Lyckan, närma sig mer och mer, gröten står på bordet bredvid en pannkaka så stor att ingen sett dess make.

Om man brukar göra några grötrim?
 Jo, ibland; särskildt från ett brytegille mins
 jag följande:

Tack för vi fått gå hit och bryta;
 Mätte bröd och såfvel er aldrig tryta!

Stor tack för riklig förtäring;
 Mätte nylännet ge bra äring!

Om brödet än är hårdt uppå fattigmansens bord,
 Stolt kan han bli, som brutit det till föda
 Åt sig och sina kära utur den karga jord,
 Som klent och långsamt lönar odlar'ns möda.

Om sorgen stiger blek inom fattigmansens dörr,
 Den finner vid hans härd ej mycken hvila,
 Ty arbetet det måste gå framåt såsom förr
 Och vid dess id de tunga tankar ila.

Om taket än är lågt uti fattigmansens tjäll,
 Lätt stiger dock emellan svarta bräder
 Hans bön förutan hinder högt öfver blåan pell
 Till Honom, som hvar markens lilja kläder.

Om det skulle intressera någon framtida
 »litteraturforskare» att ha lite närmare reda på
 de gillesgäster, som gittat prestera slik en »dikt-
 ning», så vill jag icke fördölja, att en nu är
 ladugårdspiga i Varend, den andre rättare i
 Vestbo och den tredje krönikör i Smålandsposten.

Och så blir det dans, »hvilken med lif och

lust fortsattes till efter midnatt», såsom det heter i referat öfver andra finare tillställningar.

Måhända göres då, vid »piglockets» smältande ackorder, dammets hvirflar och kaffekopparnes harmoniska klingande i diskbaljan, i hoppets verld det första utkastet i ett par unga hjertan till ny backstuga, nytt brytegille och nytt dansnöje.

Och så draga gästerna bort, och ungfolket blir allena i det lilla hemmet. Och der går år efter år i stilla, dödlugn enformighet. Barnen komma till verlden, de skickas till skolan med sin mjölkflaska och sin brödbit, de lära sig katekesens fem hufvudstycken och såsom ett sjette att gå vall med husbondens boskap. Så »läsa de sig fram», komma ut och tjena hos andra, och snart stå de båda makarna ånyo ensamma. Tiden har då måhända krossat de illusioner, de gjorde sig vid »brytegillet».

Men hvad i Herrans namn kan dyligt folk ha för illusioner?

Nå ja, just så stora äro de inte; någon vidare »social ställning» ha de helt visst aldrig drömt om, och att fantisera så högt som om en hälftenbrukares vilkor, skullé de nog sjelfve ansett som ett straffvärdt öfverdåd, men de hade möjligen tänkt att en gång i framtiden kunna skrapa ihop till en — ko, och så, just när de fått summan half, blefvo måhända barnen sjuka

eller förlorade far sin arbetsförtjenst på skogshygget, och så fara tankarne stundom vemodigt tillbaka till tiden för »brytegillet», då de ännu sågo framtiden ljus. — Ja, skratta inte, ty det gjorde de verkligen.

Om de älska hvarandra?

Åhja. Inte precis som Salami och Sulamith, när de trängtade från stjerna till stjerna; mera då som ett par herrgårdskampar, hvilka alltid varit spända vid samma fimmerstång.

Jag mins så väl en gång, då jag var med på en backstugusittares begrafning. Kistan var utlyftad och det lilla likföljet stod på vedbacken, sjöng en psalmvers och såg högtidligt ut. Mor sjelf stod och torkade sig i ögonen med förklädssnibben, tittade litet konstigt på kistan och så sa' hon:

— Ack, Herre Gud, nu står min Johan alldeles på samma ställe som för fyrti år sen, då han slo' i bränvin på vårt brytegille.

Det andra slaget af »brytegille» är, då det mödosamt odlade linet med vänners och gran-nars tillhjälp skall sönderbråkas i badstugusvalen.

Då man för ett par år sedan läste i mode-bref från Paris, hurusom en revolutionär ande inom modeverlden fallit på den idén att ersätta

linnet i damtoiletten med — svart siden, uppstod en faslig rörelse och faldes många olika omdömen om saken i svenska hem.

En skolmagister talte om kvinnans elektriska beskaffenhet, om »ledande» och »icke ledande» ämnen samt om att sidentyget borde kunna tjenstgöra som harnesk mot alla ömmare känslor.

En gammal kapten, som nyligen måst skaffa sin gumma ny uppsättning af både »svart» och »kulört», var af alldeles samma mening.

»Svart på hvitt», witzade informatorn och såg menande på guvernantens svanhals.

Men gamla moster Barbara slog snusdosan i bordet och utbrast: »Jag tror, Gud straffe mig, att det rent är en del koketta »styckens» mening att ruinera sina arme fäder och män; hvilket förfärligt slöseri!»

Slöseriet skulle dock knappast varit alldeles så stort, som moster Barbara trodde, ty om man räknar på att linet skall hafva den bästa jorden på gården och utsuger den grundligt, att det vanligen mödosamt rensas för hand med uppoffring af en otrolig mängd dagsverken, att skörden af denna spånadsväxt, oaktadt all om-tanka, ofta slår fel, att den bästa maten i huset uppätes och — flickorna bortkollras af »hinastuherarna» på brytegillet, att mycken ved och många badstugor uppbrännas vid linets torkning, att hela grannhällets goda namn och rykte, förutom

en mängd kaffe, socker och hvetebröd, stryker med, då gummorna sammanträda i gårdens fähus för att »skäkt» de sönderbråkade tågorna, samt hvad det sedan kostar att häckla och spinna dem; så är den grådaskiga chemise, hvarunder Varendstjärnans af Ibsen och Kielland oberörda lilla hjerta klappar vid tanken på »höstmarknaden», visst inte så särdeles mycket billigare än ett sidenstycke af samma ytvidd.

Men man räknar icke så noga på landet. Det är »mors» stolthet att för den besökande främlingen få draga ut låda efter låda i det välförsedda linklädskåpet och visa sina duktyg i en mängd olika mönster, med hjortar, hvilkas hornprydnad har en påfallande likhet med törnrosbuskar, med får och lam, för hvilkas lefvande motsvarigheter Barnum säkerligen skulle betala millioner.

Det är för resten en vacker, stämningsfull tafla, att en ljum Juniqväll se landsbygdens raska flickor, utstyrda i den lättaste dräkt, i flock lägrade i linlandet och, stödjande sig på den venstra armbågen, med högra handen ifrigt upprycka åkerkål, tistel, qvickrot och allt hvad dessa åkerns parasiter heta, medan den lilla munnen är i flitig sysselsättning med kyrkobyns dagskrönika eller en liten visstump, helst den gamla med det kända omqvädet:

» — — — — —
 Var blott trogen som ja',
 ä' ja' löckelig som du,
 lilla fågel, som glad sjunger nu.»

Tror du kanske att det inte fins någon till hands, som rätt skattar det måleriska i situationen, så misstager du dig. Der borta på trädesäkern låter Kalle öken pusta ut medan han sjelf står på dikesvallen och lyss. Han är så intagen af sången, att det börjar rycka i hans egna munvinklar. Han är visst på väg att försjunka i stilla svärmeri eller också — har han lagt in en större »mulbänk» än vanligt.

Men husbonden kommer derborta och han får inte se Kalle stå sysslolös. Knotiga händer fatta plogstjerten, högeroxen får ett rapp och Kalles innersta tankar söka sig ett uttryck:

— Djäkla kona te å drilla grannt, den Anna Karin... hva satan, vell du häfva å dej oket, din rackare!

På qvällen ligger linet pressadt utefter mar-ken, som om en vält gått öfver det; men följande dag står det upprätt och frodigt igen, liksom om det ville tacka för god hjälp: en sann bild af småländingens egen sega, härdiga natur och goda lynne.

Men nu är det höst. Linet är »röskadt», »rött» och torkadt i badstugan, och grannlagets ungdom kommer arbetsklädd till brytegillet i

skymningen. Då vankas först någon »lättare» traktat såsom julöl, bränvin, pann- och ostpannkakor, smörgås, kaffe med bröd o. s. v. Så bär det af till badstugan med säckar under armarne och lyktor i händerna, ty Oktobersolen har redan gått att andra sidan Atlanten lysa de kära, som farit ditöfver och för hvilka brytegillet nu endast är ett gladt minne.

En något till åren kommen qvinna, hvars hy och nerver kunna antagas vara så der temligen okänsliga för 45 graders värme, utnämnes till »badstugumma». Hennes åliggande är att, så fort de brytande behöfva, rusa in i den heta badstugan efter en fång rykande lin, af hvilket hvarje arbetare får en större eller mindre »lock», allt efter krafter och förmåga. Ingen vill dock vara den sämste, hvar och en af de unga karlarne vill visa sig dugtig, ty dels är ju kroppstyrkan en fattig drängs enda kapital, den egenkap, hvaröfver han mest yfves, dels äro äfven besutne bönder med i brytelaget, bönder, som hafva drängar, och om man visar sig riktigt rask vid »bråtan» så kanske ligger deri omedvetet någonting liknande funderingarna hos den unge gosse, hvilken skalden låter utbrista:

»Ifall min tjänst jag bytte om
Och bättre för mig såg,
Jag kanske till en herre kom,
Som hade bröd af råg.»

»Bröd af råg» finnes väl nu temligen allmänt i de småländska bondehemmen, men med soffet är det stundom litet kient bestäldt, ty det går med en mängd af våra småländske grisar som med Egypti land, att de bli »intagna» af engelsmännen, då bonden behöfver »vända i pengar» allt hvad han kan.

Det larm, som bråtorna göra, är bedöfvande. De tvenne tandade, i ena ändan med en nagel hopfästa trästycken, mellan hvilka »lockarna» bråkas, slamra på ett högst omusikaliskt sätt, och en främling, som inte känner till denna enkla årt af »hemslöjd», skulle ana en riktig hexdans i det lustiga sceneriet i badstusvalen, der den sömniga lyktan i taket belyser en hop dammiga, illa klädda figurer, hvilka under skrik och skratt guppa upp och ned vid sina primitiva arbetsredskap.

Så kritiseras det. Johan har visserligen tagit stora lockar, men brutit dem illa; »skäfvorna» sitta ju qvar öfver allt. Kalle har inte passat på och »nyckt upp» sitt lin eller dragit det jemnt, »lockarna ä ju så långa som näsan på Stina i Hornaryd». Bengt har låtit en del af det fina linet falla ned vid bråtan med skäfvorna, hvarför han strängeligen åtvarnas.

Nu är emellertid allt linet genombrutet första gången och lägges in i badstugan för att värmas upp igen. Under tiden skiftar en af

husets döttrar ut en liten mellantraktat, vanligen bestående af pannkaka, bröd, honung och dricka. Halftumstjockt dam betäcker kropp och ansigte, tvättvatten fins ej att tillgå, och om man hade någon thermometer, skulle den möjligen visa på en eller annan grad under nollpunkten, men mången rik man skulle helt visst vilja väga upp pannkaksbitarne med guld, om han kunde förtära dem med sådan »känsla och öfvertygelse», som landsbygdens enkla barn, der de sitta på sina arbetsredskap och mumsa ute i det fria.

Så genombrytes linet ännu en gång, men nu går det betydligt fortare, och snart anträdes hemfärden med stora säckar, fyllda af qvällens arbetsprodukt, på ryggen. Derhemma jemföres resultatet med hvad »de fått i hinastuna», och alltid befinnes linet ha blifvit både mest och bäst hos den, som för tillfället står och vinkar med flaskan vid det med en mängd bastanta rätter dukade bordet.

Hungern är ett majestät, som bjuder aktningfull tystnad, men sedan han fått sin gärd, vankas infall och historier i mängd.

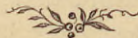
Det är nu en gång så, att vi svenskar bevisligen icke äro några egentliga humorister; vi *håna*, då vi försöka *roa*, och vi bli *elaka*, då vi skola sträfva med att vara *qvicka*.

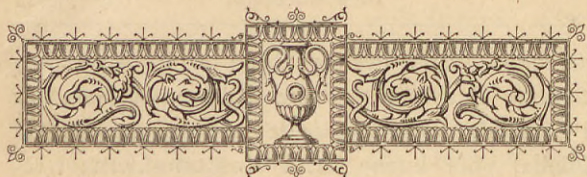
Men den lilla fläkt af humor, som möjligen finnes i vårt lynne, är otvifvelaktigt bäst repre-

senterad bland det egentliga s. k. »obildade» folket. Der detta kommer tillsammans och blir i passande »stämning», der vankas »tankar och infall», som kunna sätta skrattmusklerna i rörelse äfven hos den trögaste. Skada blott att de så nära sammanhånga med förhållanden, som för utom stående äro okända, att dessa humoristiska drag endast undantagsvis lämpa sig att offentliggöra för en skiftande publik.

När alla äro mätta, dagens små nyheter afhandlade och konjunkturerna för den närmaste tidens kreaturspris skärskådade, åtskiljas deltagarna i brytegillet, men »det gula lin» räcker till vintergerning åt husets qvinfolk ända till våren, då väfvarna »läggas på blek».

Så snart vår allmoge lärt sig räkna litet bättre och till fullo inse värdet af tidsbesparande maskiner, skola många gamla sedvänjor, deribland helt visst äfven brytegillet, också »läggas på blek» på minnenas grönskande äng ända tills de långt fram i tiden möjligen ertappas af någon kulturhistorisk gumse.

”När tåget går mot Göteborg”.

Sedan jag blef så gammal, att jag kunde börja tänka för mig sjelf, har jag aldrig instämt i det tanklösa skränet om bristande fosterlandskärlek hos dem, som söka lycka och bröd i främmande land.

Säge man gerna hvad som helst om »bedrägliga förespeglingar» af framgång derute, om »lockelser» och »lättsinne», om förestående »bittra erfarenheter» och »för sen ånger», men kom bara inte och tala om »bristande fosterlandskärlek», ty hängifvenheten för gamla Svea är vanligen mycket starkare hos den gamle torparen, som med arbetssvettens varma droppar vattnat den jord, han i det längsta sökt afvinna ett knappt lefvebröd, än hos t. ex. den hemansegande riksdagsmannen, som i riksförsamlingen begagnar ungefär samma tankegång, ej

sällan samma ordalag vid köpslåendet om offren för landets sjelfständighet, som då han på när-maste torg skall mångla bort en tunna potatis.

Det kan väl hända, att känslorna hos armodets son icke så synnerligen hårdt fasthånga vid det *historiska* fosterlandet, det kan hända, att den besten skulle kunna gå genom hela Rid-darholmsgrafkoret och halfva nationalmuseum utan att falla i hänryckning, det kan hända, att åsynen af våra gamla troféfanor hos honom blott skulle väcka en vanvördig, hädisk erinran om hans Stinas disktrasor, ja, jag är inte riktigt säker på, om han anser Karl XII fullkomligt klok; men allt det der är hans bristfälliga upp-fostrans skull. Man behöfver läsa många histo-riska läroböcker, dricka mycken punsch för sitt fosterland på kungliga födelse- och namnsdagar, höra många granna festtal, ja, om möjligt, ha burit skarpskytteuniform eller tillhöra »värne-pligtens vänner», för att hitta rätt på »foster-landet» i allt det der.

Den okunnige, fattige stackaren, han rör inte med att älska sitt land så der i sin helhet och öfverskådligt. Men han älskar den lilla skogs-backen, der hans stuga står, han älskar den oregelbundna, steniga tegen, som han sjelf röjt undan, han älskar kyrkogårdens lindar, under hvilka far och mor hvila sina trötta ben, och han har en känsla af ömhet för det gamla mask-

stungna altarskrank, inför hvilket han stått såsom konfirmand, medan ännu hoppet lefde i hjertat och framtiden såg lite ljusare ut.

Det kan nog vara, att det är en högst bristfällig fosterlandskärlek, en fosterlandskärlek *en miniature*, men den är efter råd och lägenhet, så god den kan bestå i träskor och lappade skinnbyxor under ett 5 $\frac{1}{2}$ fots högt tak.

Och jag tror nog, att äfven *den* kärleken i all sin opoetiska anspråkslöshet skulle duga att bygga på i pröfningens stund, ty om Per älskar ett tunnland fosterjord, Pål två o. s. v., så kan nog landet i sin helhet bli älskadt till husbehof i all okunnighet och ofullkomlighet, utan punsch och tal och sång och minnesfester för Erik Väderhatt och Ottar Wendilkråka.

Ty torparen och backstugusittaren skulle nog våga hvad som helst för att hindra skadegörelse å sitt lilla hem och sin magra teg, och det bör inte bli någon oöfvervinnelig svårighet att öfvertyga honom, att detta hem stundom måste värnas några mil från stenvuren, som omgifver täppan, i sällskap med några tusen andra egare af dylika hem, i kronans rock, med gevär i hand och lifvet på spel.

Så ha vi den svenske krigaren färdig. Och vi veta, att han blöder utan knot och dör utan räddhåga. *Så* pass mycken historia kunna vi alla.

Men när den fattige allmogesonen inte har penningar och inte kredit att köpa sig äfven den lilla minsta hemmansdel för, då bryter han byggd på andras egor, odlar en åkerbit och timrar en koja. Ett »hjerta» har han oftast vunnit förut; det är godt om dylika derute på landet, och de tagas till fånga mycket lätt af raska ungersvenner, enär de icke skyddas hvarken af siden eller korsätter.

Och ändå kan det ibland vara små riktigt bra och trofasta hjertan. Enkla och enfaldiga, det förstås, men som hålla ut i offrande hängifvenhet, mödor och försakelser en mansålder eller så.

Jordegaren håller sig lugn, så länge hans underhåfvande ännu icke gjort något vidare af den der skogsbacken. En liten obetydlig skatt eller några få dagsverken är allt hvad han fordrar för en jordbit, hvaraf han förut haft — alls ingen inkomst.

Men sten fogar sig till sten i muren; tegen växer, och det förspörjes, att det nya torpet ett särdeles godt år gett hela tio tunnor säd, förutom potatis och stångbönor.

— Nu har du det så bra, så nu får du lof göra *två* dagsverken i veckan för torpet, heter det då från jordegarens sida, och torparen gör dem, ty hemmet har redan blifvit honom kärt, hans barn äro födda der, han har ett litet blom-

sterkvarter vid den södra stugugafveln och fyra tynande krusbärsbuskar vid grinden. Inte kan han lemna all denna härlighet!

Och så tager han friskare tag med hacka och jernspett, och snart ligga två skäppeland ny åker bredvid den gamla; jordegaren får se det och menar, att torparen i detta stora välstånd godt kan göra honom tio extra skörde-dagsverken.

Han får äfven dem, ty torparens rygg är redan krökt och det är hårdt att lemna den jord, man köpt med sina egna musklers försvinnande styrka.

Men husbonden blir aldrig nöjd; efter ett par år vill han ha *tre* dagsverken i veckan, och samtidigt kommer bref från bror Peter i Amerika, att han har det bra och gerna vill skicka fribiljetter till släktingarna.

Kampen är ofta hård innan valet göres mellan att resa eller stanna. Hyddan har under årens lopp blifvit så kär, och de små åkerbitarne utgöra sin skapares stolthet; hvarje sten, hvarje uppbruten stubbe ropar sitt »Mins du, mins du!» Mor gråter och önskar helst, att hon redan låge i kyrkogården.

Det ginge kanske ändå för sig med de *tre* dagsverkerna i veckan, men hvad finnes för säkerhet, att de inte ökas till fyra eller fem, till sist till skyldigheten att hålla fullgod dräng

framme vid gården hela veckan. Det är förfärligt att så der beständigt blifva hållen under vattnet af den starkare.

Nej, hellre må hela den gångna tiden vara förspild; ännu finnes kraft nog i den arbetsvana armen att bygga ett nytt hem derute i vestern, och bror Peter får veta, att fribiljetterna mottagas med tacksamhet.

De unge drängarna i bygden börja reflektera, ehuru det annars just inte hör till deras natur. Skola de också gå och slita upp sig för ingenting på det der viset? Nej, bort till Amerika medan ännu tid är, så godt först som sist.

Ack, Amerika håller ju så föga af hvad emigranterna hoppas! Det är svårare nu än förr att komma öfver jord der, och för mången, ja, de flesta, blir det ett dagsverkslif, ett förvärf ur hand i mun äfven der, men under tusen nya, okända besvärligheter.

Men derpå tänker man inte vid jernvägsstationen, »när tåget går mot Göteborg».

Då är det munterhet och lif. Skrattet låter måhända lite tvunget, och en och annan näsduk föres på ett misstänkt sätt öfver ett blekt kvinnoansigte, men de flesta anstränga sig för att visa glädje och tillfredsställelse. »Lommaflaskan» går flitigt omkring och ett och annat glåpord om »det usla Sweden» röjer redan dess inflytande. Blåmålade kistor i långa banor stufvas

in i bagagevagnarna. Småbarnen titta sig omkring med förvånade blickar. — Kanske skall den lifliga afskedsscenen en gång föresväfva den blifvande farmaren i Kansas och Minnesota såsom en dunkel dröm, en oredig erinran om hvad skalder och festtalare nämna fosterland, men utvandrarerna betecknar såsom »det gamla eländet».

Gå ut du lille! Fåfångt sätter kammarklockskapen sin hand mot mensklighetens pulsation från öster till vester, från nord till syd, öfverallt på den lilla planet, der den satts att växa och utveckla sig. Gå ut och späd upp det jägande, feberaktiga, guldlystna släktet derute med några droppar äkta, friskt, värendskt bondeblood!

— Barnen ska' bli herrskap och slippa gå och skekaneras som vi, ljuder det icke sällan ur kupéfönstret till vännerna på perrongen.

Se der *en* af utvandringens orsaker! Kunna vi säga, att vi, äfven då den mött oss i leriga träskor och nedsmord tröja, alltid som vi bort skattat *arbetets ära*?

De sista emigranterna bestiga tåget: en ung merkuriison, som haft sina skäl att inte visa sig för mycket för folkhopen; en solbränd, medelålders man, som ännu en gång velat klappa Putte derute vid vagnen under den bruna mannen och ge honom en bit med af matsäckskakan.

Oredigt sorl, förvirrade röster:

— Skrif snart!

— Olle ä väl nere å möter dej i Nävvjärk?

— I England köper jag hatt; det ska' hundan va' piga längre.

— Helsa länsmannen, att nu kan han ta' harar för bå kronoskatten å beväringssplikta.

— Vi kommer snart efter.

— Nu ska inte löktnanten gå å husbonnera en på den djefla hea längre.

— Å ta du dej en hjertestyrkare, det kan behövas!

— Helsa Per Nilssons Johans Erikas Johannes!

— Farväl!

Lif och stim i de trånga waggonerna. En blek, medelålders man, som föga deltagit i den allmänna glädjen, står och ser ut genom fönstret med långa blickar. Hans forna hem ligger utmed jernvägslinien. Plötsligt blifver han ännu blekare och far med handen hastigt öfver ögonen.

— Hvad är det, Johan?

— Ack, herre Gud, häggen blommar vid stuguknuten, Maria . . .

Det hade den också gjort på deras bröllopsdag, då de kommo hem från kyrkan.

— — — — —

Men stenkolsröken sveper gård och torp, gärdesgårdar och telegrafstolpar i sin mantel, ringlar sig långsamt öfver skog och sjö, döljer afundsjukt spirande säd och blommande häggar.

Det blir tystare i waggonerna; aldrig kunde någon tro, att det skulle kännas så der konstbesynnerligt invärtes, »när tåget går mot Göteborg».

Kungsskjuts.

När far på söndagseftermiddagen kom hem från kyrkan till sitt lilla hemman deruppe i skogen, sa' han aldrig ett ord, men hemmafolket förstod nog ändå, att det var något, som var kommet på sned, ty då han torkade af träske-den på skjortärmen, summo ännu en tjugo eller trettio små gula ärter omkring i kannefatet alldeles oskadade, och då stod det inte rätt till med far, det kunde en då begripa.

Barnen och drängpojken och den lilla sommarpigan sa' ingenting, men mor' var bekymrad för sin gubbe och spordé:

— Har länsman synt plikt på vägbroningsstycket nu igen?

— Plikta läses inte opp förr än om söndag, vet du väl.

— Då har väl stutarackarna flöjet in på Per Olssons Gustafs Johans jordpäraåker, kan jag tro?

— Å, det är väl värre.

— Hva' i Guss namn ä' då' då?

— Jo, Perla ska i kungsskjuts till Rackarbo gästgifvaregård på fredag.

Då grep en djup sorg hela familjen. De visste hvad ett »kungsskjuts» betydde: Tre eller fyra små krattor till bondhästar, af olika lynnen och storlek kastades i tung och olämplig seldon, som inte alls passade, en klatsch hven öfver ryggen på de redan af skrämsel för det ovana anspannet halfvilda djuren, ett eller i bästa fall två af dem fick draga hela den tunga hofkarossen, medan de trögare kamraterna släpades med i stångkopplen, och så bar det af i ilande fart till nästa skjutsombyte. Att det sedan i hvarje anspann fanns något djur, som för lifstiden fick bära märken af den kungliga färden, hörde till regeln.

På ängen gick Perla och var lika okunnig, som ett statsråd före sin upphöjelse, om att hon skulle spännas för någon »statsvagn». Hon hade haft en bättre husbonde än de flesta småländska kampar kunde glädja sig åt på den tiden. Hon var trind i länden och tjock i nacken, och de bruna örönen klippte skälmaktigt åt husbonden Ola Jönssons familj, der den kom

traskande borta vid »stättan» med hvar sitt stora brödstycke i handen.

— Synd om märren, tyckte Ola Jönsson och strök den svarta manen. Om ändå kungen sjelf komme att åka efter Perla, och inte de fördömda hofherrarna, så kanske han köpte henne till ridhäst och gäfvé mig bra betaldt.

— Dä går inte husbonne, sa' drängpojken, för Perla är så liten, så då skulle kungabenen hänga på backen när han rede.

— Stackars Perla, som ska' gå i kungsskjuts! sade lille Anders och gaf henne en stor bit af kakan.

Men Perla var inte ledsen alls, utan gnäggade helt belåtet, antingen hon nu inte förstod hvad pojken sa', eller det var med henne som med så mången på två ben, hvilken också »gått i kungsskjuts», att »brödstycket» tröstade henne.

Och ända till fredagen kom Ola Jönsson hvarenda dag till Perla på ängen med en kappe hafre, så märren begrep rakt inte hvad som satte åt husbonden.

Men hafren åt hon upp utan att förstå hvad hon fick honom för, alldeles som herr Kullberg sin årliga gratifikation af svenska akademien.

På fredagen bar det af till Rackarbo gästgifvaregård, och dit hade folk samlat sig från

fyra kyrsocknar för att se på landsens fader och de små prinsarne.

Men midt i hopen gick länsmanen och var rysligt arg och svor på det trogna folket, som hade så oändligt svårt för att ordna sig på två led å ömse sidor om vägen och för att lära sig hurra. Och i hvarje uniformsknapp dallrade en stor svettdroppe, fälld i sommarvärmens för kung och fosterland, tron och altare af konungens höga befallningshafvandes representant i Rackarbo.

— Edra sakramenskade bulvaner, kan ni inte förstå, att ni, som ha snygga tröjor, ska' stå i första ledet, och der ska nämndemannens flickor också stå med blomsterqvastarna. Och så när kungen kommer och jag ger tecken med näsduken, hurra ni allihop nie gånger, såsom jag lärt er, så att när jag *lyfter* näsduken säger ni »hurr» . . .», och när jag *sänker* honom säger ni » . . . rah!»

Jag tror nog, att svenske män ännu en gång skulle kunna utan att bäfva låta ställa sig mot ett fiendtligt kanonbatteri, men nu, när det gälde att bringa sin konung ett uttryck af sin undersåtliga kärlek, darrade de i hvarenda lem. Utom, förstås, två gamla gratialister, som varit med både vid Leipzig och Dennewitz och hurrat för sjelfve stamfadren.

Och gästgifvaren tittade ömsom på ärepor-

ten vid grinden, ömsom på sin stora blåmålade gökklocka, men hans själ var inte på någöndera stället.

Och gästgifvaremor och hennes piga stodo högtidsklädda i köksdörren och matmor förmanade:

— Det säger jag dej till, Kajsa, om någon af di kunglige ber om ett glas vatten, så understanda dej inte att ge honom vatten, utan den oskunnade morgonmjölken, som står der på bänken. Och om han säger, att han hellre vill *ha* vatten, så nig och sej: »Det kommer allri på fråga, ers konglig majestät.» Och när han så frågar hvad det kostar, så nig omigen och säj: »Ingenting, ers kongliga majestät.» Och när han så tar opp en femriksdaler eller en tierriksdaler och ger dej, så nig ändå djupare och säj: »Tackar allra ödmjukast; det var alldeles rent på tosingavis för möcke, ers konglig majestät.» Och så går du baklänges in, så att du inte vänder ryggen åt hans kongliga majestät.

Vagnsskrammel och klatschar höras borta på vägen.

— Å, herre Gud, nu kommer di . . . en fyrhästavagn, dä ä bestämdt kungen . . . Gud tröste oss, komsarjen *ser* honom inte . . . vi få lof hurra lika väl . . . »om dä inte ä kongen», sa' du? Visst tusan ä dä kongen, den svarte, granne herrn, som sitter i heltäckarn, fast krona har

han ta'tt å säj å håller i knäet, för det är så varmt... och komsarjen som försummar sej... nej, nu måste vi hurra på egen hand... hurraaaa... a... a... a... ah!

Men »kungen med krona i knäet» gaf inte sitt trogna folk så mycket som en nådig nick. Han bara vände sig till en »hofherre» och skrat-tade, skrattade än värre när nämndemansdött-rarna under djupa nigningar kastade på honom hvar sin stor blomsterqvast.

Nu kom länsmanen.

— Vet ni då rakt ingen lefvandes hut, edra sju ettersvarfvade himlahundar! Ska ni hurra för — *kocken*, edra bulvaner! Jag ska' min själ lära er... och några kraftiga örfilar brunno på de närmastes kinder...

I detsamma kom kungen verkligen sjelf, men fick i häpenheten hvarken hurrarop eller blomster. Hans andra eller rättare sagdt *första* jag hade emellertid hunnit fram och tagit »kronan» ur knäet samt — med den samma skyndat in i gästgifvarstugan, satt »kronan» öfver elden och deri börjat uppvärma chokolad till sitt höga herrskap.*

Hjelpsökande af alla slag trängdes omkring den kungliga vagnen. En gammal gratialist hade skadat sitt ben vid arbetet på Göta kanal

* Sann episod från Oskar I:s regering.

och måst låta amputera det. En fanjunkarenka hade kräftan i magen och två döttrar, som ledo af fallandesot. Kyrkoherden i Rackarbo ville ha ett regalt pastorat, orgeltramparen sju kronor till ett bräckband och baronen på Welinge herregård några nådiga ord att skryta med i hela sitt lif.

De två sistnämnda fingo sina önsknigar uppfyllda på stället, de öfriga tröstande och nådiga ord samt förhoppningar för framtiden.

Om Ola Jönsson ännu hade några planer för sin lilla Perla såsom kungligt riddjur, så blefvo de grymt besvikna, ty Perla och granngårdshästarna fingo bara ett par kammarherrarn och en hoflakej på sin del. Ola metade upp sin sista tvåriksdaler ur tröjlomman, räckte kuskens och bad så vackert: »Goe, beskedlige herrn, var snäll och akta Perla så mycket som möjligt, hon ä så heter å sej så!»

Men han fick bara en knuff för bröstet, så att han höll på att ramla baklänges, och ett dundrande:

— Hut bonde! skall *du* lära *mig* att köra, kanske!

Och Perla hon fick ett nyp af chambriären, så att en fingerstjock rand svälde upp på den bruna, blanka länden, och så bar det af.

Några timmar senare fick Ola återse henne på nästa gästgivaregård. Då täckte hvitt, stel-

nadt lödder hennes hals och bringa, buken häfde sig våldsamt, hufvudet hängde mot marken, och hon ville inte ens smaka en brödbit, som Ola halfgråtande bjöd henne ur sin matsäck.

Och aldrig sedan blef märren sig lik mer. Visserligen drog hon både till kyrka och qvarn i många år, men aldrig ville hon taga hull och aldrig mera klippte hon med öronen så lekfullt som förr, hon hade blifvit brådgammal, och när hon knekade förbi grannarna på vägen, sade de sinsemellan:

— Se der ä Ola Jönssons Perla, som blef förderfvad i kungsskjutsen.

* * *

Det var *då* det, och många år ha flytt sedan dess. Perla är död och Ola Jönsson äfven, men hans Anders har skött sig så väl, att han redan för fyra år sedan blef riksdagsman i andre kammaren.

Derhemma och först när han kom upp till Stockholm var han nog så kavat och orerade inte om annat än »det fattiga, förtryckta folket», och dess rättigheter, och valmännen trodde så säkert, att om någon kom honom för när, skulle han slå bakut lika muntert som Perla i unga dagar.

Men så blef Anders Olsson bjuden till hofs, och kungen sjelf klappade honom på axeln och stötte sitt champagneglas mot hans.

Tackade för skjutsen gjorde han väl inte, ty det var längesedan, och på den tiden var han bara prins, men nu ville han ha en annan skjuts för att föra fram en af sina propositioner vid riksdagen, och den skulle Anders Olsson hjälpa honom att dra igenom. Detta sade han naturligtvis inte sjelf, men Anders var smålänning och begrep nog hur det var fatt och röstade alltid för de kungliga förslagen och alldeles tvärt emot sina flesta kammarkamrater, som voro så förhärdade, att på dem bet hvarken klappar eller champagne.

Jag lägger mig inte i hvem som hade rätt. Det hade väl kungen och Anders kan jag tro. Men jag bara vet, att länskamraterna i kammaren, som voro några elaka slynglar och händelsevis fått reda på Perlas historia, de grinade så försmädligt och sa' alltid:

— Se der ä Ola Jönssons Anders, som blef förderfvad i kungsskjutsen.

"För sent".

Den vackra, lätt rosenfärgade huden å lilla Mias hals och armar, den kunde sol och vind och köld och regn och hårdt arbete förderfva, men armens täcka rundning, kindens skälmska grop och ögats milda, väna uttryck, dem läto de bli.

De knöliga björkträden lade sig tungt på det fina hullet, då Mia om vintern hjälpte far att lasta, när han körde famnved ur skogen, och muskelansträngningen förvred den späda gestalten, då hon vid vår- och skördetid arbetade öfver sina krafter på åker och äng, men det var alldeles som om någon skönhetskyddande fé efter arbetsdagens slut med sitt trollspö vidrört den grofva bädd der lilla Mia hvilade, ty oakadt alla umbäranden ända från födelsen, alla

mödor ända från sjette året, då hon fick börja trällifvet med att se efter sina små syskon, var Mia vid 16 år den vänaste mö, bygden ännu hade skådat.

Ingenting sa' far och ingenting sa' mor, men ibland vid målen, när deras ögon möttes öfver trätallriken, der den för fem personer beräknade storsillen låg ensam och leddes vid, sneglade de så mildt åt sidan der Mia satt, och då lägrade sig ett ljus likt Septembersolens öfver atbergade tegar på mor Lottas kantiga drag, och det var alldeles som om gamle Peters sträfva anlete också mjuknat till en smula.

En gång kom den unge sonen från herrgården dit in vid qvällsvardsdags och höll på att glömma gå ut igen. Han tyckte visst, att det torra brödet på fader Peters bord var alldeles för hårdt för Mias små hvita tänder, ty han släppte inte sin mamma förrän hon frågat efter tösen till kammarpiga. Men det lyckades inte; nog visste man, att brödet var mjukare der framme, men Lotta hade tittat lite på unge herrns ögon den der qvällen, och hon var rädd för att de fina brödiskifvorna vid herrgårdsbordet i sinom tid kunde bli Mia alldeles *för* mjuka, om de vättes af ångerns tårar.

Det gör mig ondt, att jag icke kan säga något utomordentligt om Mias »själslif»; det skulle ta' sig så bra ut i tryck, men sannin-

gen att säga, så var det ingenting utomordentligt alls.

»Hon är ovanligt lite utvecklad», sa' den gamle komministern, som läste med henne den vintern hon gick fram, »lillkatekesen går någorlunda, men med »förklaringen» är det rent för bedröfligt.» — »Hon är en engel» sa' den nye skolläraren, som »lejde för maten» hos grannen och ibland om qvällarne brukade lyssna till Mias små visor, när hon gick efter korna.

Och eftersom skolläraren under sin seminarie-tid ofta gått på teatern i stiftsstad, och i féeripjeserna sett små blåfrusna fabriksarbetarebarn med ullperuker och pappvingar dingla i klädstreck, som voro fästa på teatervinden, så förstod han sig på englar en smula.

Egentligen hade Mia aldrig upphört att vara ett *barn*. Hon hade föga varit tillsammans med någon annan än föräldrarne och småsyskonen, ingenting hade inom henne väckt några sämre instinkter till lif, och den der »gamla menniskan», ni vet, som presterna tala så illa om, och som vi (tillika med dess packning af fullfjädrad »arfsynd» och »verksynd» i frö) lära föra med oss fix och färdig hit till verlden, den hade visst hos Mia tagit sig en grundlig morgonblund.

Må så vara, att den dertill enligt katekesen icke hade någon rättighet, men, stackars »gamla

menniska», vi ska' va' rättvisa mot henne också; huru får hon icke rent af arbeta ut sig hos oss andre med »arfsynd» och »verksynd» och all möjlig dålighet, huru väl kan hon inte därför behöfva att pusta ut en smula uti en ren, jungfrulig själ i lifvets morgonväkt, då endast Paradisfåglar sjunga i ungräden och ormarna ännu ej med sina ringlar brutit sönder morgondaggens skära slöja.

* * *

På vårsidan blef Mia blek, de små händerna skälde vid hvarje större ansträngning, hon blef tystare än förr och modren vardt bedröfvad, men fadren menade att »tösen har för strängt nu, hon blir nog bra till vintern». Och vintern kom och snön föll, men var knappt hvitare än Mias kind, och en dag qvälde bloden fram i en mörkröd väg öfver de tunna, darrande läpparna.

Då nämndes för första gången på aderton år ordet »läkare» i huset. Men läkaren bodde tre mil bort, far hade ingen häst att hemta honom med, och det besöket skulle allt kosta sina modiga tjugofem riksdaler. »Man fick vänta så länge.»

Mia blef sämre; hon antog mer och mer utseendet af dessa fina, ömtåliga växter, hvilka

blomsterälskaren vackra sommandagar för från kammaren ut i trädgården för att dricka luft och ljus, men om hvilka den förbigående vid den första höstvindens annalkande tänker: »De der måste snart flyttas in.»

Mor grät, och far låg vaken en hel natt och bara tänkte på doktorn, och vid fyratiden på ottan tog han helgdagströjan på sig och gick mot dörren.

— Hvert går du, far? ljöd det svagt från den lilla bädden vid fönstret.

— Jag går och leger skjuts och hemtar doktorn, för nu kan jag inte mä det här längre.

— Nej, far, gör inte det, det blir för dyrt å nöttar inte.

— Men du dör ifrån oss, barn! svarade gamle Peter, och stämman skalf som om han frusit ned i hjertat.

— Å nej, ja känner mej möcke bättre i da, så inte ä dä vettigt å kosta ut så möcke pengar, som stutarna göra på sej ett helt år.

— Ja ska' väl vänta då, men säj te, om du blir det bittersta sämre, hör du det, flicka!

En vecka förgick och allt blekare blefvo Mias kinder. Mor Lotta undrade, om icke denna blekhet var begynnelsen till de »skira, hvita kläder», hvilka kolportören talat om komme att bäras af dem, som »skulle sjunga segersången inför Lammets tron», och Peter funderade hvar

dag på att fara till läkaren, men ack — tjugo-fem riksdaler vägde tungt i det fattiga hemmet, de behöfdes så väl till annat, och tänk om Mia kunde bli bra ändå? *Då* skulle hon så visst och säkert sjelf få välja sig en silkesduk på marknaden för en del af den besparade summan.

En morgon var det så tyst derborta vid fönstret. Lotta for förskräckt upp, och det blodfärgade täcket vittnade strax om huru det stod till. Barnet andades endast svagt.

Några timmar derefter stod läkaren vid Mias bädd. *Nu* hade han hemtats utan alla betänkligheter, hade varit hemma och genast följt med.

Han såg skarpt på Mia, på Lotta och på Petter och så sade han:

— Hvarför ha'n I inte hämtat mig förr?

— Herre Jesus, ska' mitt barn dö, ä det för sent? snyftade modren.

Petter sade aldrig ett ord, men vid doktors yttrande for en skälfnings från hufvud till fot genom hans kropp, och så gick han ut i farstukammaren.

Mia förstod allt. Hon hade icke kunnat tala på hela dagen, men barnakärleken betvang svagheten och hon andades fram:

— Mor ska' inte va lessen; ja ä möcke bättre nu, å snart kommer ja opp.

Och »opp» kom hon också samma afton, — icke till det fattiga hemmets små hvardagsbestyr, utan till det stora, ljusa, rika fadershemmets sabbatshvila.

Höstvinden hade kommit, Saronsliljan »flyttats in». Luften och ljuset i föräldraboningen passade icke längre för lilla Mia.

* * *

Icke ett ord af förtviflan öfver att läkaren kallats för sent gick öfver fars eller mors läppar. Sådant är icke sed i bondehem, men djupt nere i två krossade hjertan grodde agget och sjelfförebråelserna.

Pojkarna ha' vuxit upp nu, så att med arbetet går det nog, fast Mia är borta, och sillen räcker naturligtvis bättre till. Ofta när mor skiftar den i fyra stycken i stället för fem, blir det dock skumt för ögat, och då tittar far så styft och skarpt åt sidan. Ingen kan förstå hvad han ser efter, men det var *der* Mia alltid brukade sitta.

Och när lavendeln och svärsliljorna blomma i blomsterqvarteret utanför fönstret, titta de så nyfiket upp mot rutan och undra hvarför inte Mia kommer ut till dem som förr, och då tar mor dem, några hvar söndagsmorgon, och bär

dem bort till kyrkogården och lägger dem på Mias gröna täcke. Kanske leker hon med dem när sol gått ned och intet menskligt öga ser det . . .

Och hemma i farstuskåpet fins en låda, som ingen får titta i utom bara far och mor. Granarne tro att Peter, som kommit sig lite för sedan pojkarna blefvo vuxna, lagt sig till med halskedjor och silfverbägare, men det har han inte, ty i den der lådan, som gömmer de gamles största skatt, finnes ingenting, alls ingenting utom ett par — små spruckna träskor.

Gamla pappa.

Det händer understundom, hände egentligen oftare förr än nu i »jemlikhetens tidevarf», att en »underklass»-person alldeles glömde bort detta dolska hat till »öfverklassen», som våra dagars samhällsbevarare vilja göra till en pligt, och att man t. ex. fick se prof på de starkaste kärleksband mellan husbondfolk och tjennare.

Anna Greta var en af dem, som genom ett helt lifs förgätenhet af att sörja öfver sin underklassställning höjde sig till ett mycket högt rum i *de godas* öfverklass.

Naturen har ibland sina nycker, och i en stund af godt *lynne hade hon gjort den lilla, i brist och umbäranden af alla slag upp vuxna torparflickan vackrare än de flesta, som ha alla medel till buds att bibehålla och höja utseendet

af den mask, bakom hvilken vi göra vårt inträde i lifvets stora karnaval.

Och när hon var som vackrast, fick garfvaregesällen se henne, blef kär i henne, och som han genom den tryckta anvisningen å mästarens skinnqvitto lärt sig, att en god vara »genom långvarigt liggande förlorar sitt värde, ökar beredningslagret och genom många års numero förorsakar oreda», så tyckte han det var dumt att gå och gömma på sina känslor, utan talte strax om för Anna Greta huru det var fatt.

Och i brist på annat samtalsämne — man hade ingen teater och inga konserter der i byn att slå bort saken med — gjorde sig äfven Anna Greta intressant för den hyggelige garfvaregesällen genom att tala om för honom, att hon höll honom kärare än allt annat på jorden.

Men det var dumt gjordt, ty kärleken — åtminstone mannens kärlek — är nu en gång sådan, att han icke vill endast *älska* utan äfven *ega*, och garfvaregesällen äro i det fallet inte en bit bättre än vanliga, dödliga menniskor.

Och så *egde* han henne hela den vackra sommaren, och hon gaf honom allt, allt, t. o. m. sådant som riktigt hyggliga flickor, omgärdade med tredubbla led af mammor, tanter och sociala skyddsvärn, aldrig ge bort, men som det är så sorgligt lätt att aflocka en liten stackars ensam, fattig flicka af folket.

Men kärleken — åtminstone mannens s. k. kärlek — tillegnar sig stundom förnöjsamhetens dygd på ett sätt, som är riktigt oroande för dess föremål, och garfwaregesäller äro inte oförnöjdare än andra människor. Derföre, när han hade rådt om Anna Greta hela den vackra sommaren, gjorde han alls inte några anspråk på henne för hösten och vintern också, utan reste bort och tog kondition i en annan landsända och kom aldrig tillbaka, för han hade inte »hemlocks»-läder i stöflarna, den der garfvaren.

Och Anna Greta hon grät så förskräckligt, att hade man bara haft barken oköpandes, så kunde garfvaren mycket väl anlagt ett litet faktori med den vattentillgången.

Om nu hennes lilla nyfödda barn, då det första gången slog upp sin blick till helsning mot modern, tog de der tårarna såsom bevis på att det var mindre välkommet, det vet jag inte, men emelltid vände det åter till vår Herre efter att från det dammiga backstugufönstret ha sett sig om på den här fixstjernan i knappa tre veckors tid.

Ack, Anna Greta hade så innerligt gerna velat följa med, men hon var för »syndfull», påstod pastorn.

Det var då hon blef amma åt brukspatronens lille Gustaf.

Det är för märkvärdigt med qvinnans mo-

dersinstinkt: får den icke *tala* med blodets röst, så *hviskar* den med modersmjölkens, och mången amma har tyst och anspråkslöst älskat sitt husbondfolks barn som sitt eget.

Gustaf erinrade Anna Greta så mycket om det lilla kära, bleka, skuldlösa beviset på hennes »brott», hvilket multnade derborta på kyrkogården och snart hade han vuxit fast i hennes hjerta.

Gustaf fick kolt, känger och skulle »vänjas af». — Anna Greta stannade kvar för half lön såsom köksa.

Gustaf skulle i storskolan tillsammans med sina bröder, och Anna Greta fick samtidigt anbud att såsom hederlig hustru dela hemmet med en bergad man, hvilken glömde »felsteget» för hennes många goda egenskapers skull. Men Anna Greta lyckades öfvertyga brukspatronen, att det blefve allra billigast att hålla eget hushåll för gossarna i staden, då de nu voro hela tre stycken. Sjelf blef hon naturligtvis hushållerskan.

När bröderna hade tagit studenten och lille Gustaf var i femte, fick Anna Greta ett mycket sorgligt bref från hans mamma om att jernet fallit, så att brukspatronen måste göra cession och Gustaf avsluta de dyra studierna samt blifva bokhållare å grannbruket.

Då låste Anna Greta in sig i skafferiet en hel timme, men när hon kom ut igen, var det

bara en liten fuktig och skrynklig snibb af köksförklädet, som vittnade om att hon fält tårar. Och så gick hon direkt upp till den gamle renskrifvaren på vindsrummet och dikterade följande bref till sin matmor:

»Kära, goda fru!

Ack, så rysligt ledsamt att herrskapet, som alltid varit så snälla, blifvit fattiga. Jag har rent som lipat åt'et en lång stund, mitt gamla skrälle. Men se lille Gustaf ska' frun rakt inte va lessen för; för med Guds hjälp ska' han inte bli en sån der ogudaktig bokhållare, som springer efter brukstösära och ger smedpojckarna örffilar, utan han ska' bli en bra prest, för det vill han, fast han i barndomen alltid tyckte mest om tennsoldater.

Frun var alltid så god och sa' att jag bakade bra. Vi ha en bra ugn i det lilla köket, och i morgon köper jag mjöl för min sparbanksbok, bakar och säljer. Kunde så frun vara snäll köpa upp lite hare och fågel från landet, som jag finge sälja här, så kunde man kanske tjena lite på det också. Kära frun förlåt att jag är så näsvis och ber frun hjälpa mig med detta!

Ödmjukligen

Anna Greta.»

Menskligheten är verkligen bättre och försonligare än man kan tro: efter *den* dagen slapp

Anna Greta att mera höra några sårande anspelningar på »felsteget», och hennes bröd gick åt, så att på vinsten blef alltid nog öfver åt Gustaf och henne.

När så Gustaf skulle till akademien, då fick han lof att sörja för sig sjelf, försaka och skuldsätta sig, han som andra. Men det var knappast *det* som var det värsta; afskedet från Anna Greta var det som mest tyngde på bådassinnen. — Hon skulle flytta tillbaka i sina föräldrars gamla upplappade stuga derute på landet.

Jag misstänker, att Anna Greta vid det draget ansåg hela theologiska fakulteten såsom en onödig statslyx. Hade icke hennes Gustaf redan »predikat för offer», var han icke lärhare än som behöfdes för att taga hand om Guds församling, kunde hvarken prosten eller komministern lägga sina ord så väl som han?

O, det dumma Upsala!

Men tiden gick, månad fogade sig till månad, af månaderna blefvo år, ett, två, tre år, och på den fjerde sommaren steg sacri ministerii adjunkten Gustaf Heldner en vacker Juliqväll öfver Anna Gretas en smula murkna tröskel.

Men han kom icke ensam. Den jordiska kärleken tyckes trifvas godt vägg i vägg med den himmelska, ty theologerna förlofva sig vanligen redan när de skola taga »prakten», om

de inte kommit sig till med det ännu förr, och nu skulle gamla dadda se Gustafs fästmö.

Hon var så blid och rar med vänliga, blå ögon, litet för stora händer — just sådana som nödens barn tycka om att finna i prestgårdar — och en ljus linongsklädning, som kyskt och anspråkslöst smög sig efter den spåda gestalten.

Åh hvad det blef varmt om hjertat på Anna Greta, när de båda unga utan krus togo henne i famn och icke det minsta aktade om all potatisskalen, som ännu hängde fast vid gummans förkläde. Det fårade anletet blef alldeles eldrödt. Bevars, en gammal menniska, som stått vid bakugn i tio år!

— Nå, hvad tycker du, gamla dadda, hvad tycker du? jublade den unge presten.

— Salig brukspatronessan skulle knappast valt bättre sjelf åt sin Gustaf, sade gumman och neg.

— Var det inte det jag sade dig, Karin, att du vid tentamen för Anna Greta bums skulle ta högsta betyget, skämtade fästmannen.

Den gamlas hand for smekande öfver ungdomens fylliga skuldra:

— Herre Gud, så fin och rar! Henne får Gustaf lof vara rysligt snäll mot!

Det var alldeles samma tonfall, hvarmed dadda en julafton för tjugo år sedan förmanat:

»Se, sådana vackra tennsoldater; dem måste lille Gustaf vara mycket rädd om.»

Och så skulle mamsell ut och se gummans griskulting; Gustaf kunde se efter kaffet så länge. Och när de kommo ut, tog Anna Greta glasögonen af sig, tittade flickan rätt in i ögonen och sa':

— Ja, här ä' nu grisen. — Ack lofva mej, att ni alltid håller innerligt af honom och gör honom riktigt lycklig!

— Grisen? skämtade flickan.

— Åh prat, Gustaf, begriper hon väl, mamsell näsperla.

Och hon, den gamla qvinnan, som vårdat Gustafs ungdom och icke längre kunde följa honom, tryckte varmt handen på den unga qvinnan, som nu skulle hägna hans stig. Det låg mer än en bön, det låg ett testamente i den handtryckningen.

Två år derefter, då kyrkklockorna kallade folket till högmessa på söndagsmorgonen, satt Gustaf i sakristian och beredde sig att aflägga sitt predikoprop för komministraturen i sin födelsesocken. Han var säker om sysslan, och man hade kommit öfverens om att Anna Greta skulle bo i prestgården, och i de ungas kärleksfulla omvårdnad skörda lönen för all sin hängifvenhet.

Han hade inte hunnit besöka henne ännu denna gången, men saken var klar och afgjord.

— Här ä' lik i dag, herr pastor, anmälde klockaren.

— Hvem då?

— Jo, gamla Anna Greta i Hyddan, som dog i början på veckan . . .

Det är godt att veta, att det fins *En*, som alltid lönar det goda man bevisat oss, då vi sjelfve ej hinna fram med vår öppna famn.

Denna tanke var det som gaf fostersonen kraft att lysa frid, den sista sömnens frid, öfver den gamla vän, på hvars armar han sjelf så många gånger fridfullt inslumrat.

Och sent på aftonen, då han med tårfyllda ögon stod vid grafkullen för att ännu en gång ta' farväl, tyckte han alldeles, att det hviskade i hans öra som så ofta förr:

»Se så, gråt inte lille gullvännen min, då blir dadda så ledsen!»

Den nye klockaren.

Lille Sven var bara 12 år, då han en gång på julkalaset hörde nämndemannen yttra:

— En klockare med tusen riksdalers lön ä' så go' som en bonnapojk på sextitusen daler.

Nu visste lille Sven, att sextitusen daler voro för honom lika omöjliga att få som kejsartronen i Japan, men han hade en brinnande åtrå att komma sig upp i världen, bli »förriäm och ansedd», och vid nämndemannens tal tyckte han liksom att fjäll föllo från hans ögon: tänk om han kunde bli klockare!

Om han kunde sjunga? Det var då också en fråga! Hvilken smålandspojk kan inte det? Men för säkerhetens skull kunde han ju kila upp på backen och försöka;

»Jänta å ja,
Jänta å ja,

— — — —»

»Var helsad sköna morgonstund
 — — — — —»

»Nu ä dä jul igen,
 Å nu ä dä jul igen!
 — — — — —»

»Min gerning nådigt skåda
 — — — — —»

Jo, bevars, hvad det gick! Sven kunde sjunga hvad som helst.

Svens far var en s. k. »åttingsbonde», d. v. s. han egde $\frac{1}{8}$ mantal. Med skuld på, förstås.

Han ville, att Sven skulle hjälpa honom att odla skogskärret, men Sven ville bara odla musik. Han ville, att Sven skulle rykta märren, men Sven han drömde bara om att med långkatekesen rykta själarna på socknens ungdom, sedan han väl gått igenom seminariet, ty han skulle naturligtvis studera till både klockare och skollärare, annars ginge inte lönen upp till tusen riksdaler, annars blefve han inte jemngod med »en bonnapojk på sextitusen daler».

Far han svor och domderade, förstås, att Sven var inte för god att bli åttingsbonde, han med, och ta' gården för godt pris och gifta sig till sex- eller åttatusen daler och lösa ut småsyskonen.

Men mor, hon hade en ärelysten ande och tyckte, att om hon en gång kunde få se Sven »sjunga opp liket» efter far sin på kyrkobacken,

så skulle det vara något ståtligt, och ymnigt flöto hennes tårar, när far envisades med att Sven skulle bli bonde.

Visserligen är allting förfalskadt nu för tiden, men moderstårar äro sig temligen lika, och kunde de förr i verlden frambringa en Augustinus, så vore det väl märkvärdigt, om de inte i våra dar skulle kunna skapa åtminstone en landtklockare.

Sven kom på seminariet vid 16 års ålder, fick i tredje våningen vid en gränd ensamt rum tillsammans med två kamrater, och skulle lefva af Guds ord, pedagogik och matsäck hemifrån.

Historia, geografi och mors ost voro jemförelsevis lättsmälta, men matematik, teologi och det gamla härskna fläsket satte sig i halsen mer än en gång.

På nöjen var ingen brist, ty en gång i terminen var der brandkårsöfning i staden, och en gång i terminen kostade Sven på sig en teaterbiljett. De nya sprutorna och de gamla aktriserna lefde om med kyrkofäderna och trons artiklar i hufvudet på den unge seminaristen, så att det var rent förskräckligt.

Två gånger insände han till stadens tidning dithyrambiska hyllningspoem till den unga (bara 42-åriga) sköna primadonnan vid det mycket aktade Jönssonska sällskapet, som bestod af sex fullvuxna personer, fem barn, taxhund och ka-

nariefogel, men den ena gången utbad sig redaktionen tillstånd att »få införlifva de vackra verserna med sin handskrifna anthologi», den andra gången lofvade den att »på privat väg tillställa föremålet den lilla nätta dikten».

Stundom tillstälde seminaristerna små »baler» å någon anspråkslös vindskupa i förstaden. Syflickor, finare jungfrur i de bättre husen och anspråkslösa handverkaredöttrar voro damerna. Ibland räknades äfven någon af de stiligaste arbeterskorna å stadens tändsticksfabrik med i societeten, men detta hade den olägenheten att lokalen luktade fosfor, som om hin onde eller P. D. A. Atterbom bott der i sex månader.

Vid jultiden och om sommaren glänste Sven hvarje söndag å orgelläktaren i sin födelsesockens kyrka. Flickorna höllo då alltid på att bryta nackarna ur led, och när pastor Blomstersnack stod å predikstolen och gjorde utkast till små plankartor öfver himmelen, och talade om »de englastämnda strängaspelens magt att evinnerligen hugsvala sinnen, som stridt, och hjertan, som blödt härnere», då kunde nämndemansdöttrarna aldrig tänka sig lokalen utan Sven på en sky i ett hörn vid en kammarorgel.

Församlingens gamle klockare Pipenvqvist var en karl, som alltid passat sin tid och valt det lämpliga ögonblicket för all ting. Han hade

kommit *till* världen en söndageftermiddag vid femtiden, för att inte störa sina anhöriga hvarken i gudstjenst, arbete eller nattro, och nu gick han *ur* världen precis när Sven Gnällstedt stod med klockare-, organist- och skollärarebetyg på fickan och tittade stinnt på jordklotet för att komma underfund med hvar vår herre kunde ha lagt *hans* brödkaka.

Den söndagen då Sven »profvade» i sin födelsesocken kunde pastorn godt ha predikat om Susanna i Babylons nattlinnen eller kung Salomos söndagshatt eller Nebucadnezars byxspänne eller hvilket annat ogudfruktigt ämne som helst; församlingen skulle inte ha lagt märke dertill, ty allas ögon, öron och alla sinnen voro fästade vid Sven, från och med nämndemansmoran, som hade fem ogifta döttrar, t. o. m. sockenskräddaren, som inte begrep hur han skulle få låna herr Gnällstedts i stiftsstaden sydda rock för att »se» efter.

Och far, han satt och småskämdes för det han någonsin kunnat vara så tokig och neka Sven att studera musik, och mor, hon grät som himlen i fruntimmersveckan, men det begrips, att det var inga bittra tårar, utan ett sådant der själens blida sommarregn, som låter hoppets och kärlekens väna blomster gro djupare och blomma rikare på modershjertats grund.

Och hemmasönerna tyckte, att de rakt inte

hade haft vid kyrkan att göra den dagen, men gräbborna tyckte, att hvad Gnällstedt än spelade, lät det bara som bröllopspsalmer.

Hvarenda röst vid valet och godt pris på utsädesspannemålen till klockaregården fick han.

Nämndemannen bjöd Gnällstedt på toddy och talade rysligt illa om de föräldrar, som kunna vara så förskräckligt hjertlösa och låta sina döttrar stiga barskrapade i brudesäng. Det vore då något, som han, nämndemannen, hvarken för sin känsla eller sitt samvete skulle kunna göra.

Nämndemansmor höll på att förderfva honom med sötost och äggkaka.

Kyrkovärden bjöd på körsbärskalas i trädgården och kunde för sin del rakt inte fatta, att inte sockensparbanken gick framåt bättre än den gjorde. Sjelf hade han ändå satt in nie tusen daler der för hvar och en af sina gräbbor.

Ville Gnällstedt si böckerna, så lågo de i byråklaffen vid gafvelfönstret.

Kyrkovärdamoran var omöjlig med sin karamellpudding och sin hallonsaft.

Och flickorna sjelfva, de gnedo och busade sig med båd' såpa och aromatisk tvål för att få bort ammoniaklukten från nyporna, och jemt doppade de fingrarna i mors smörspann,

när klockaren kom och de skulle släta sig i håret.

Den gamle fattige komministern, som konfirmerat Sven, tryckte hans hand, bad honom säga »farbror» och frågade, om han inte någon gång ville titta ner i komministergården vid skymningdags och spela ett parti bräde med honom eller à quatre mains med hans lilla snälla Maria?

Och Gnällstedt, han bara log och sken och bockade, och ostarna hopade sig i förundransvärd mängd och myckenhet på hans kökshylla.

Till slut började han tycka det blef riktigt svårt, ty hans mage förstördes af den myckna vällefnaden, han fick lägga ut sina västar gång på gång, och folkskoleinspektören sade, att barnen hade lärt sig ovanligt lite under den gångna terminen.

Emellertid gick hösten och vintern, och en söndag fram på vårsidan satt der en liten fin och söt flicka uppe på orgelläktaren, så nära klockaren Gnällstedt, att lite hvar tyckte det var underligt, att han inte snäste undan menniskan.

— Hva' va' dä för en qvinfolksmenska, som gnodde säj utmä Gnällstedt i dag på läktaren? frågade kyrkovärden i sakristian.

— Å dä va' bara min fästemo, som jag gjorde bekantskap mä, mens jag lå ve seminarium, sa Sven Gnällstedt.

Och från den dagen bjöds han aldrig på mera hallonsaft och sötost der i församlingen än han godt rådde med; sparbanksböckerna i kyrkovärdsgården fick han aldrig se, och när han kom till komministerbostället, stodo både brädspel och klavér hopslagna.

”Medborgerligt förtroende”.

Kyrkovärden hade just lyckats avsluta skogsköpet med virkeshandlaren från staden. Det var den bästa parken i skogen om 8,000 träd, och den hade sparats i både fars och farfars tid, men »pojarna» hade slagit sig på marknadslif och hästbyten, och flickorna börjat gå med garneringar på kjolen; det som inföt för försåld spannmål räckte inte till som förr, skogen måste tillgripas, och så hade kyrkovärden skrivit kontrakt med virkeshandlaren, och nu skulle det bevitnas.

Drängen och pigan dugde inte, ty de stodo under tjenstehjonsstadgan och voro således jäfviga i husbondens affärer, barnflickan hade inte »gått och läst», och därför fick man lof skicka bud på dagsverkarne, som bröto sten på gårdet.

De kommo: en liten femtioårig torpare med plirande ögon och en röd lugg i ansigtet, samt en stor, grof karl med svart hår, örnnäsa och mörka anletsdrag. Han kunde väl vara så der 35 år gammal.

Då kyrkovärden nämnde hvarom fråga var, petade den lille torparen strax dit sitt: guSstaf JoansSonn, men den andre karlen dröjde och såg besvärad ut.

— Nå, Kalle, var snäll skrif namnet här!

Kalle såg besynnerlig ut, han slog ned ögonen och frågade förläget:

— Kan inte nå'n annan göra det?

— Nej, här fins ingen annan, raska dej nu!

— Jag kan ju få gå efter Peter i hinastuan?

— Hva' behöfs dä? Kan du inte skrifva sjelf, så bara håll i pennen, så ska' jag kråta dit 'et, sade den lille rödhårige.

Stora svettdroppar trängde ut i Kalles bruna ansigte, fingrarna lupo konvulsiviskt kring mössskärmen, som han höll i handen, och slutligen utstötte han:

— Dä nöttar inte te' nå't, körkevärd!

— Hvarför i Guss namn skulle dä inte nötta te' nå't; du är väl så pass gammal, så du står i mantal, vet jag!

Kalle rätade sig med ens, strök den kol-svarta luggen ur pannan, såg stadigt på de närvarande och sade med fast stämma:

— Nej, då nöttar *inte*, för *ja' har mist äran*... ja' får inte vettna ve domstol, mett ord gäller ingenting, ja' ä' sämre än ongen där... se så, nu vet ni 'et... Hvarför... hvarför kunne ni inte låta mej vara i fred...

Här blefvo hafmen och blygseln honom öfvermägtiga, och skakande af våldsamma snyftningar gick Kalle med tröjarmen öfver ögonen ur rummet.

De kvarvarande tittade förskrämdt på hvarandra, ungefär som hade en och hvar af dem varit nära att svälja ett helt lod arsenik.

— Å Gu bevarer mej, hvem hade kunna trott Kalle om då! sa' kyrkovärdamoran.

— Det var bra jag fick veta't; jag hade nästan tänkt ta' honom till förman vid skogshygget, för han ä' en flink och duktig arbetare, den rackarn, sa' virkeshandlaren.

— Och jag, som i förra veckan lät honom köra oxarna till marknads och ta' hem pengarna sjelf, jemrade sig kyrkovärden.

Ingen gjorde sig besvär med att undra öfver, *hvarför* Kalle »mist äran».

Endast den lille rödhåriga torparen teg; kanske var det af tacksamhet, emedan han i 15 vintrar ostörd fått stjäla säd från kyrkovärdens loge under fullt åtnjutande af »medborgerligt förtroende».

Men då han gick ut, menade han för sig

sjelf: »Det var en dum fan, som inte bara skref på och teg stilla med det andra.»

Kalle var en bra arbetare, som haft god förtjenst det halfva år han varit der i socknen. Ingen mer än presten hade fått reda på den der fula fläcken i prestbetyget, som sqvallrade om straff för stöld och förfalskningsbrott och 10 års förlust af medborgerligt förtroende för rån-försök.

Följande dag, när Kalle kom till odlingen, hade en annan redan fattat hans jernspett: »kyrkvärden behöfde honom inte längre».

Moran och barnen voro med derom, fast den förra bekymrad tillade:

— Bara inte han blir arg på oss, så att han sätter eld på husen, den uslingen.

Det gjorde inte Kalle. Nog »brann» det den morgonen, då han, den gången utan prestbetyg, lemnade socknen, der han hoppats kunna redligt försörja sig med sitt arbete, men det var inte kyrkovärdens ståtliga mangårdsbyggnad, det var bara harmen i ett stackars hjerta, som trott på glömska och försoning.

* * *

Flink och rask var den unge jägaren på Säby herregård. Haren i språnget och becka-

sinen i flygten fingo icke lång tid att tänka på sitt testamente, när de hörde knäppningen af hans bössa, och ungherrarna tyckte, att de knappast haft en trefligare kamrat på sina jagter.

Han kom till gården alldeles händelsevis, strax morkulljagten var börjad, och just som den gamle skogvaktaren brutit sitt ben, samt blef tillsvidare antagen af ungherrarna midt under »säsongen».

Gamle patron frågade efter betyg.

Då visade sonen honom en blodig beckasin och sade: »På 300 fots håll i sträckflygt.»

— Nå, det der gäller för *skickligheten*, men *frejden*, min käre Adolf?

— Stål skall strax skrifva efter sina betyg, bäste pappa.

Den unge jägaren stod och hörde på; han blef så märkvärdigt röd i ansigtet, och laddstaken smulades mellan hans fingrar.

* * *

Inga qvinnor i verlden ha ett så vidsträckt fält för sina eröfringar som — kammarpigor. Hvarken grefvar eller statdrängar gå säkra för trollkraften af deras behag, och hvad jägaren Stål beträffar, så gjorde han inga »bugter» alls för den vackra Anna på Säby, utan ansåg

hvarje tid och mark tillåten för henne att lägga an med nya sitsklädningar och fyra af med klara, bruna ögon.

Och när Anna å sin sida sporde, att den gamle skogvaktarens ben aldrig ville bli riktigt bra och att herrarna voro förtjusta i Stål, samt besinnade huru treffligt den lilla röda skogvaktarestugan med sina hvita knutar låg nere vid ån, och huru bra Stål såg ut i den gröna rocken och hatten med fjäder i, som han fått af herr Gustaf, så stretade hon inte emot mer än hvad rätt och skäligt var och anständigheten kräfde, när Stål om qvällarna, då herrskapet gått till hvila, drog ned henne på sitt knä i löfsalen.

Så skref Stål i och för lysningen till församlingen, der han senast varit mantalsskrifven, och så fick han ett bref med pastorsembetets sigill.

När han sedan om qvällen slog armen om sin Annas fylliga midja, darrade nog både hand och röst, då han med flammande kinder frågade:

— Ä' dä' riktigt säkert, att du vill bli min lilla hustru, hva' som än kan hända?

Jo, det ville hon, och det vilja i regeln flickorna alltid, när man fått dem så pass långt.

— Men om det nu . . . om det nu skulle . . . om det är något riktigt galet med mig?

— Herre Gud, Stål, du ä' väl inte frimurare heller?

— Nej, men dä' ä' kanske något ännu värre...

— Ä' dä' ett lyte? sa' flickan och rodnade.

— Ja, ett *lyte* är det, det skall Gud veta, sade Stål och blef askgrå i ansigtet.

Och så fick hon se prestbeviset.

Hon grät alldeles förskräckligt förstås, men apostelen säger ju, att »kärleken fördrager allting», och den apostelen måtte nog varit en karl som hade reda på sig, ty inom en halftimme var Annas lilla hjerta tröstadt, och Stål hade fått löfte, att om han också saknade *medborgerligt* förtroende, skulle han dock alltid ega *hennes*, och hade han mistat »äran», skulle han få kärlek i stället.

Men föräldrarne tänkte inte så. En »ärelös» skulle aldrig få deras barn, och i deras mun föreföll saken också Anna vida värre än då hjertat slog och pulsarne glödde der nere i syrenbersån.

Den »ärelöse» jagades bort äfven härifrån.

* * *

Tingshuset var fullt af folk. Målet var också högeligen intressant: postrån i förening med

mordförsök. Saken var klar och utredd, den från dråpslaget återstälde postiljonen hade igenkännt rånaren, och dessutom hade denne själf icke gjort det minsta försök att neka.

Och rättens ordförande läste:

» — — — — — — — — — — dömes han, Carl Stål, jemlikt strafflagens 21 kapitel, 1 § jemförd med 2 §, 2 momentet och 6 § samma kapitel, att för rån i förening med groft våld hållas till straffarbete i 10 år samt vara medborgerligt förtroende för alltid förlustig.»

Stål stod till utseendet kall och likgiltig medan domen upplästes; endast vid de sista orden för skymten af ett hänlöje öfver den dystra pannan och genom de mörka ögonen. Då besvärshänvisningen upplästes, skrek han:

— Nej, ja' ä' nöjd med domen, *mycket* nöjd. Ha ha ha! Tre gånger har jag försökt att bli en ärlig karl, skulle också blifvit det, om inte prestbetyget funnits, ja, det skulle jag, ta mej f. .

— ... för ut fången!

Och fången fördes ut. — Samhället hade fått honom dit, hvarthän det i många år sträfvat, och kunde nu så mycket det behagade förvåna sig öfver sitt offers »förhärdelse».

På gästgivaregården åt häradshöfdingen middag med sina biträden. Efter att ha dömt i samhällets och lagens namn, roade man sig nu med att döma i allmänna opinionens.

— Den der Stål är allt en rysligt fräck sälle, mente gamle häradshöfdingen; senast var han dömd för rånförsök i förening med inbrott, fast han sade, att han bara ville klå en inneboende, för det denne kallat honom »tjuf» på en marknad, men den der förklaringen dugde inte för min käre Stål, och så fick han sina sex år och 10 års förlust af medborgerligt förtroende.

— 21 kapitlet, 2 §, 4 momentet strafflagen, replikerade yngste notarien och tog två nya potatisar.

— Förut, sade vice häradshöfdingen, fick den kanaljen 1 års kur för fusk med prestbeviset; kantänka det generade honom, att det sqvallrade om första resan stöld.

— Jaha, alldeles ja, 12 kapitlet, 3 § strafflagen, citerade återigen den lille notarien, som nyss tagit examen och var angelägen att visa, det han hade reda på sig.

Vice häradshöfdingen numro två, som hittills setat tyst, sporde nu:

— Men huru var det med Ståls första brott?

— Det vete tusan; stöld förstås.

— Men jag vet det händelsevis, och det

brottet och Ståls hela historia befästa mig ytterligare i min redan mogna övertygelse, att hela vår strafflagstiftning med sina »vanfrejdande» prestbevis och sin »förlust af medborgerligt förtroende», hvarigenom den straffade brännmärkes för hela lifvet, leder till förbittring och ej till förbättring, emedan den saknar grundvilkoret för ett välgörande straff...

— ... som är ...? sporde gamle häradshöfdingen spefullt.

— *Försoning*, genmälde den unge juristen allvarligt och såg sin förman stadigt i ansigtet.

— Men hvad var då Ståls första brott? frågade länsmannen.

— Jo, det var, såsom herrarne och domboken i häradet, der han då bodde, mycket riktigt säga, »stöld», men — stöld vid 18 års ålder af några vindfaldade vedpinnar å en kronoallmänning, då hans döende moder låg och frös i en backstuga. Då fick han 2 månaders fängelse.

— Precis ja, 24 kapitlet, 4 § strafflagen; han kunde fått *sex* månader, citerade den oförtrotne lille notarien och sög musten ur en stor hummerklo.

Svärmor.

Hon hade egentligen aldrig haft en enda glädjedag i lifvet, fast hon var rike Pers i Granhyttan dotter och blef gift med Ola Granat, som rådde om fem fjerdingar*.

Jo, det var sannt, några veckor en sommar, då det var som brådst med höstnaden och Per i Granhyttan fick lof att lega grannens Johannes till hjälp med utängarna, *då* var hon lycklig, det ville hon minnas.

Det var friska tag då på skåren, och både bror Kalle och drängen blefvo långt efter, när Johannes lät lie och skjortärmar blänka i kapp mot Julisolen. Bättre slätterkarl fanns inte i socknen, och när fader Per sett huru arbetet gått första dagen Johannes var på Granhyttan, sa'

* 1/4 mantal.

han till hustru sin: »Tusan till karl den der Johannes; ge honom *tre* ägg i st. f. två till frukost.»

Man kunde tro, att af så strängt arbete skulle Johannes bli mycket trött om qvällarna, men det var en märkvärdig pojk, för det blef han inte, utan då satt han på höslindret och höll den unga hemmadottern i Granhyttan om lifvet och försökte prata bort skillnaden mellan sonen till en skuldsatt ättingsbonde och arftagerskan till sex fjerdingar. Och allt eftersom han talade, blef det präktiga Granhyttan mindre och mindre, och Johannes' åttondel växte, så att till slutet blef han den unga flickans hela värld.

Jag tror aldrig den tösen skulle dugt till landtmätare.

Men fader Per hade varit »god man» vid tjugosju laga skiften; för honom var ett tunnland jemnt sex skäppeland och inte en kvadrataln mer, grannas Johannes en fattiglapp och intet mer, kärlek en skavank, som satte åt ungt folk om sommaren, när man kunde sitta i höstackarna, och intet mer.

Han såg nog, att inte flickan tyckte så fasiligt illa om Johannes, men som han önskade få af gräset i rappet, blundade han därför och sa' ingenting, men när sista hölasset var inne sa' han åt Johannes, att han skulle få efter en hel

riksdaler om dagen i st. f. bara fem daler, som var det vanliga, emedan han varit så dugtig, och åt flickan, att hon skulle trolofvas med Ola Granat, emedan han egde fem fjerdingar.

De unga höllo icke stånd mot den starkare viljan; sådant sker mest bara i romanerna. Icke heller togo de lifvet af sig; sådant sker bäst och lämpligast på teatern. Icke heller gäfvos de vika för frestelsen att ega hvarandra utan att presten läste ihop dem, ty der rann gammalt trögt, godt, stolt bondeblod i ådrorna på de unga människorna.

Som sagdt, den sommaren hade hon verkligen varit lycklig ett par veckor, och så blef hon gift med Ola Granat.

Ola Granat var en snäll man. Han gaf henne en ny silkeduk hvartannat år, pengar till 2 skålpund kaffe och 5 skålpund socker vid de större kyrkohögtiderna, ledighet från arbetet i hela åtta dagar hvar gång hon födt honom ett barn, och slog henne aldrig, utom endast någon gång då han kom från marknads och stutahandeln gått rent åt fanders.

Det var minsann inte många bondqvinnor, som hade det så pass bra den tiden.

Och så fick hon sitta främst näst komministerns fru på läsemötskalasen, och alltsedan Ola vardt kyrkovärd blef hon bjuden på

kaffe med fem sorters bröd hos prosten hvar julotta.

Men ack hvad det hjertat är en arg och illfundig tingest! Tror ni hon kunde alldeles glömma grannas Johannes ändå?

Och så växte barnen upp. Kalle, den äldste, skulle ha gården en gång i framtiden, och honom älskade modren mest, för hon tänkte alltid, att om vår Herre skulle kalla Ola, så skulle hon få bli kvar hos barnet till döddagar. Och troget vårdade hon hus och hem, och ingenting fick förfaras, och hennes hand och öga räckte till för allt, och det behöfdes också, ty Ola hade en stor flaska i sidkammaren med någon sorts vätska, som inte måtte ha varit någon styrka i, ty ju mer Ola drack dess svagare blef han.

Och så dog Ola. Af »fyllesjuka», sa' doktorn. »Af höstens kalla vindar, för hvilka han under troget verkande i sitt kall alltför mycket utsatt sig», sa' presten i personalierna.

Men så hade också läkaren bara fått 20 kronor för sitt besvär, men pastorn 30 i »likstol».

Mör gaf barnen allt hvad som vid arfsskiftet föll på hennes del; Kalle mest, ty hos honom skulle hon bo så länge hon lefde, det hade de kommit öfverens om.

Att Kalle skulle »gifva sig till pengar» för att lösa ut syskonen från gården, det var ju

så naturligt, och hon hade sjelf rådt honom dertill, men ändå sved det så underligt i venstra sidan af bröstet, när hon till den unga moran skulle lemna nycklarne till loftet, ostkorgarna och den lille pinnen, på hvilken hon brukade märka med en knif när korna skulle kalfva, ty hon var en gammaldags menniska och tyckte, att den der nymodiga oppskrifningen i almanackan var bara slarf.

Det hade gått så bra med göromålen inom hus der på gården i trettio års tid, men den nya moran ville ha allt på *sitt* sätt, och när den gamla sade något åt tjenstfolket, så opponerade de sig ständigt, och alltid hade »matmor» befallt, att det skulle vara på annat sätt.

Det var så underligt, att det inte var hon sjelf som var »matmor» nu längre.

Ännu bemöttes hon dock alltid med vänlighet och en viss aktning. De små barnen, som kommo ett efter annat, behöfde henne så väl, hon älskade dem högt, och de voro ett föreningsband mellan henne, sonen och sonhustrun.

Allt hade gått bra, bara inte döden hade glömt bort henne, när barnbarnen vuxit upp en smula och hon inte egentligen längre behöfdes. Jag har så ofta undrat, hvad döden tänker på, då han låter sin lia så lätt halka

förbi sorgtyngda, hvitnade hjessor, som upphört att hoppas och utarbета glada planer för framtiden, gamla, vissna strån på det menckliga åkerlandet, som icke längre stå till glädje hvarken för sig sjelfva eller andra. Men det är väl just *då* som benrangelsmannen tränger sig in annorstädes, der han *icke* är väntad eller kallad, slår sinnena i sorgens bojor och skiljer hjertan, som legat så nära hvarandra att de vuxit fast likt ympgrenen i appeln.

Ack, intet är så underligt, bizarrt och obegripligt som döden. Så vida det icke skulle vara — lifvet.

Stugan hade blifvit tillbygd, men der började ändå icke finnas plats för gamla farmor. Bakträget stod der hon brukade ha sin spinnrock. Det nygräddade brödet lades att svalna i hennes säng, och när den gamla hornsmeden med hennes namn på, som hon haft i 18 år, saknades vid måltidsdags, upplystes det, att den skickats i matsäcken till drängen, som gärdade i hagen.

Så började det falla onda ord, till slutet så hårda och spetsiga, att de trängde genom sjuttiårigt skal af sorg och förödmjukelse samt gingo rakt till hjerteroten på den gamla.

Sent en afton, då allt det öfriga husfolket gått till hvila, knöt gumman ihop några af sina små tillhörigheter, för att utan afsked

lemna sonens hem och söka en fristad hos en annan åldring, som hade en liten stuga vid kyrkobyn. Det är icke sant, att hjertan brista af sorg, ty då skulle hennes gjort det, när hon för sista gången lät blicken mönstrand glida öfver hyllorna i det lilla köket, der tre-fjerdedelar af hennes lif runnit bort, eller då hon för sista gången lade kroken på den farstudörr, som hon så vackert hade sirat, då son-hustrun drog dit in som brud.

Ute i stian stod grisen och skrek, att man glömt ge honom aftonvard. Hvad rörde det henne nu? Men af gammal vana kastade hon dock till honom ett par näfvar gräs. Utanför få-huset sprang en utestängd höna och skrockade. Hvad rörde det henne nu? Intet, men det var henne dock omöjligt låta bli att sätta sitt knyte och släppa in henne.

Men på kornåkern vid gatugrinden, der var det värre. Der hade hela fåskocken brutit sig in genom gärdesgården och gick nu och åt af de fulla krakarna, eller skubbade sig mot dem så att det gula kornet yrde omkring.

Nu glömde den gamla allt annat. Det var ju hennes Kalles egendom, som så skoningslöst förstördes, och utan betänkande rusade hon in i hopen med en qvist i handen.

Men den store tjuren, hvilken hon gett foder så många gånger, han var icke vid godt lynne

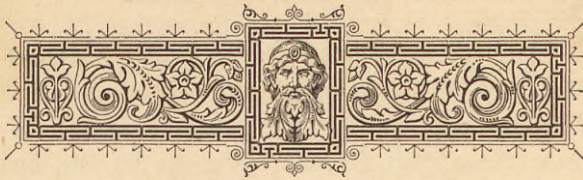
den aftonen och med ett ilsket vrålande gömde han sina horn vid åldringens hjerta

* * *

Sonen och sonhustrun sörjde henne »anständigt»; Kalle torkade sig gång på gång om näsan med avvig näfve då han var hos presten och tingade på om själaringningen, och den unga moran grät två nya stora bomullsnäsdukar så fulla som om de hade varit i sjön, samt talade om för hvem som ville höra på, huru god och snäll hon alltid varit mot svärmor, hvilken på den sista tiden varit mycket bråkig och svår och aldrig nöjd, hvad man än velat göra för henne.

Och begrafningen var stor och ståtlig med finhackadt granris en fjerdedels mil utåt vägen och riktig sorgkonfekt med urnor och tårpilar från staden, och slagrades och stektes gjordes der i gården, så att om svärmor ock haft väl lite kärlek och ömhet i lifvet, så kunde då ingen säga annat än att der var tillräckligt med sötost och refbensbjell i döden.

En duell på Kronobergshed.

Den egendomliga episod, jag här vill teckna, faller egentligen icke alls inom den trånga ram af kultur- och lifsskildringar från »bondehem», som jag för denna lilla samling i titeln uppdragit.

Då den emellertid för det första är *sann*, hvilket ju alltid må anses som en förtjenst i sjelfva realismens tidevarf, och för det andra till dels obestriddigen spelat inom ett »bondehems» — en liten värendsk torparstugas — väggar, ehuru aktörerna voro helt andra än de som der pläga röra sig, — har jag ej tvekat att komma fram med historien, och här ha'n I den.

Det sublimas och det löjligas nära frändskap belyses aldrig skarpare än af en viss sorts duellhistorier, ty om det å ena sidan är mannens första pligt att vara mån om sin ära, fins det väl å andra sidan intet löjligare än då han vid blott inbillade angrepp på sin heder bär sig åt som en narr.

Det har varit en tid, både i Sverige och utomlands, då det såg ut som om mannens ära hade sitt säte i — hans fötter, som om hans själfkänsla utmynnat i stöfvelpetsarna, ty trampning på tårna och mankemang vid dansen voro upphofvet till de flesta dueller.

De laglydiga svenskarna stälde sig i allmänhet ett i slutet af förra århundradet utfärdadt »duellplakat» bättre till efterrättelse än man af deras »hetsiga tröghet» och starkt utpräglade finkänslighet i »hederssaker» kunnat vänta; du eller voro ur modet redan under 19:de seklets andra decennium, och vid Kronobergs regemente hade man ej hört omtalas någon sådan på länge, då löjtnant C. en vacker sommarmorgon på Kronobergshed efter slutad frukost förklarade det vara hans orubbliga afsigt att — taga lifvet af sin kamrat och hittillsvarande bäste vän, samtliga subalternernas liksom damernas älskling, den bildsköne löjtnant F.

Denne skrattade först rätt godt åt C:s blodtörst, anseende den som ett mindre lyckadt

skämt, men då han blef öfvertygad om att den redlige, fast öfvermåttan excentriske kamraten menade allvar, blef han liksom en smula nedslagen, inte för det han var vidare rädd, inte; hade kamraterna sjelfva skolat utpeka den inom kåren, som de trott om det lugnaste mannamodet i farans stund, så hade allas blickar ovilkorligen sökt F., och för resten var han ännu fullt öfvertygad om och för sin del fast besluten, att aldrig någon duell skulle komma till stånd, — men han visste, att då C. fått något i sitt hufvud, hade det, till följe af de trånga förhållandena der, något svårt att komma ut igen, och beredde sig därför på åtskilliga obehag.

— Men, allvarsamt, käre C., hvarföre vill du då taga mitt lif?

— Har jag inte redan sagt dig det, usling? Jag hade ju bjudit upp fröken R. till angläsen på maten* på balen i A. i går och hon nekade, men flaxade strax derpå åstad med dig, som *senare* anhållit om dansen.

— Det råde jag ju inte för, snälle C., jag hade ej en aning om att du, som inte deltagit i nöjet på hela qvällen, hade bjudit upp förut.

— Hvilka ömkliga undflykter af en man! Är du rädd, så säg ifrån; jag skall då afstå

* »Angläsen på maten» var på 1820-talet, då denna händelse tilldrog sig, »inklinationsdans».

från duellen, men i stället pryglade dig med flatan af min klinga inför fronten af regementet, så att du aldrig skall kunna visa dig inom dess led.

— Som du tydligen inte vet hvad du säger, vill jag ännu en gång fråga dig, om du har hjerta att för alltid stöta ifrån dig en vän för en sak, i hvilken han är alldeles oskyldig.

— Herr löjtnant! Vet ni hvad som menas med heder?

— Jag hoppas det; bland annat menas dermed att betala sina skulder, och det vet jag att ingen af oss kan, hvarken ni eller jag, »herr löjtnant», om han faller i striden.

— Ynkrygg! vrålade nu C. alldeles utom sig, — men förflyttades ögonblickligen på alla fyra till barackens mest aflägsna hörn för en örfil af F.

Dermed vardt det slut på samtalet för den gången.

Samma dag vid 7-tiden på e. m. syntes sex officerare med allvarliga anleten och i gravitetisk marschtakt styra kosan mot den del af den excersisheden omgifvande skogen, som ligger åt det håll, der nu Moheda station är belägen.

Det var löjtnanterna C. och F. samt fyra — sekundanter. Duellen skulle således komma till stånd.

Märkvärdigt nog hade C., då han vändt sig till två af kamraterna med anhållan, att de skulle blifva hans vittnen vid den högtidliga upprätelseakten, ej rönt det motstånd, som han af deras »trångbröstade fördomar» befarade. De hade väl gjort ganska allvarliga invändningar, men fort nog gett med sig likasom de af F. valde sekundanterna.

Då det lilla sällskapet kommit fram till en öppen plats i skogen, gick det till precis som i en ordentlig mamsellroman: pistolerna laddades, afståndet uppmättes, duellanterna betraktade hvarandra med vilddjurslika blickar, hvad F. beträffar dock beslöjade af ett vemodsfullt uttryck, och slutligen stodo de båda männen, som 24 timmar förut skulle vågat allt för hvarann, beredde att taga hvarandras lif.

F. skulle ha första skottet, ty ingen af sekundanterna ville gå in på att C. var den från början förolämpade, som han sjelf ansåg.

Då F. redan spännt hanen på sin pistol, bjöd han ännu en gång försoning åt vapenbrodern:

— Med lifligt minne af vår fordna vänskap erinrar jag dig C., att ännu är det tid att afbryta detta dåliga skämt.

— Skjut! fräste C.

— Så dö då, trolöse vän! ropade F. — skottet small C. tyckte sig känna kulans snuddning vid sitt öra, men — blef oskadd.

För första gången under hela tiden tycktes nu C. darra en smula, då hans tur kom att skjuta; hans ansigte blef likblekt och ögonen stirrade halffänigt. Han bemannar sig dock, sträcker ut armen — skottet smäller — och med ett ömkligt qvidande faller F. till marken, under det blodet i klara, stora droppar qväller fram ur ett sår vid hans hals

Då först synes C. riktigt vakna upp till be-sinning; han utstöter ett fasans skri och vill under utropet: »O Gud, hvad har jag gjort! Jag menade ej att döda honom, jag litade på min säkerhet som skytt och ville blott med ett lindrigt sår ge honom en minnesbeta», skynda fram till sin döende vän, men stötes kraftigt och obevekligt bort af dennes ene sekundant, den unge löjtnant B., som förebrående säger:

— Hvad har du här att göra? Du har mördat, grymt mördat din vän, som icke hade gett dig den ringaste anledning till vrede, bort härifrån olycklige!

Och han gick — — —

Några timmar senare eller framemot midnatt styrde 5 spöklika skuggor från olika håll tyst och smygande sina steg till ett litet skogstorp $\frac{1}{4}$ mil från Kronobergshed. Inkomna i den trånga stugan, som på öfverenskommelse utrymts af värdfolket, afkastade de sina mörka kappor, och vi igenkänna då deltagarne i aftnens blodiga drama, allesammans utom han, som väl ännu låg undangömd derute i skogen med sitt vackra hufvud genomborradt af kamratens kula

Löjtnant C. syntes minst ett decennium äldre än på morgonen af denna olyckliga dag; hans ögon voro svullna af gråt, hela hans gestalt nedböjd af det förfärligaste skuldmedvetande; förkrossad och ångerfull stod han der inför de fyra kamraterna, vittnena till hans brott, som betraktade honom med dystra, allvarliga blickar, i hvilka den förtviflade unge mannen tyckte sig läsa sin moraliska dödsdom.

Slutligen tog löjtnant B. till ordet och ytttrade med graflik stämma:

— Beklagansvärde, men ännu mera straffvärde broder! Efter denna dag tillhör du ej mera hvarken Kronobergs regemente eller ditt fädernesland. Ditt blodiga dåd — låt vara att det begåtts i ett tillstånd af obegriplig sinnesförvirring — skulle alltid ställa sig emellan dig och fordne kamrater, om äfven landets lagar

ej för all framtid jagade dig bort härifrån. Vi, dina gamle vänner, kunna dock ej se dig lida det lagliga straffet för ditt brott, utan ha i afton inom officersskåren samlat ihop en för din flykt till främmande land nog stor summa, hvilken jag bringar dig här tillika med dina hittillsvarande vapenbröders förlåtelse. Res så *fort* du kan och glöm, *om* du kan. Vår stackars F. blir nog ingen svår anklagare inför en högre domstol.

Vid afhörandet af detta långa föredrag föll C. tillsammans som ett gelée; hans ben ville knappast bära honom, och snyftande räckte han sina händer åt vännerna, som slog en krets kring den arme.

Men hvad är detta? Stugans dörr öppnas, och in träder en spöklik gestalt i hvitt omhölje. Man kan till en början ej urskilja den hemska uppenbarelsen riktigt, ty det talgljus, som ensamt bestrider stugans belysning, fyller blott tarfligt sin uppgift, men allt eftersom spöket kommer närmare, igenkänner man till sin obeskrifliga fasa, dragen af — den döde F., som med snöhvitt anlete, blott här och der färgadt af några bloddroppar, gravitetiskt skrider fram mot den häpna gruppen.

C. faller skälfvande på knä och utropar med slocknande röst:

— Nåd, nåd, helige, oskyldige ande, förlåtelse och förbarmande åt din olycklige vän!

Och se! Skuggan rullar på ett vildt och obehagligt sätt med ögonen, sträcker ut armen liksom till en besvärjelse och säger med djup basröst:

— Låt gå då! men blott med ett vilkor: att du — bjuder hela officerskåren på en jättebål dragonpunsch i morgon afton

Med ett glädjeskri föll »mördaren» i »offrets» armar; de båda duellanterna höllo hvarandra fast och länge omfamnade, C. skändes betydligt, men var ändå mera glad, då han erfor, att man blott spelat komedi med lösa skott för att ge honom en skarp lexa för hans oresonliga mordlystnad.

— Men blodet och likfärgen? sporde han slutligen.

— Krösonmos och hvitt smink, käre vän, upplyste kamraterna.

På hemvägen yppade C. för den återuppståndne 'döde, att den mest ursinniga svartsjuka varit orsaken till hans galna beteende; han älskade fröken R., som mankerat honom, och blef besinningslöst vred på F., som hade bättre tur.

— Nå är det så, då vill du väl snart skjuta mig igen, när jag upplyser dig om att fröken R. strax efter den der dansen lofvade att bli min hustru?

— Nej, broder, förb . . . a mig om jag det

vill; denna dagens händelser tror jag ha för alltid jagat kärleken ur kroppen på mig, genmälte C.

Ett år derefter fungerade löjtnant C. som marskalk på löjtnant F..s och fröken R..s bröllop. Blott en sak störde något den glada festen. Den från Wexiö beställda myrtenkronan hade nemligen uteblifvit och bruden nödgats pryda sina mörka lockar med en krona af — utsökt fint lingonris. Småleende frågade hon C., om han ej fann detta »brudsmykke» allt för landtligt enkelt, och C. svarade genast:

— Min fru, jag har alltid tyckt lingonris vara utmärkt vackert, men har blott litet svårt att fördraga syltet af bären.

Och åter log den sköna bruden och såg inte alls förvånad ut öfver denna säregna motvilja.

Men när hafva också unga, nygifta män kunnat tåla för sina fruar?

När jernvägen var färdig.

Som en slumrande sagomö, ännu ej väckt af kungasonens kyss, låg, sig lik sedan sekler, den lilla steniga, halfbrutna bygden mellan skogar, sjöar och berg, med små åkerlappar vid sin panna och millioner dvergvoxna enbuskar på sin fattiga barm, som med nöd tillät idoga händer föra en knapp näring till hungriga munnar.

Blott på afstånd hade bygdens barn hört den stigande odlingens våg brusa fram i ånghvisslans spår. Den ene hade en son, som i många år varit på jernvägsarbete deruppe i Norrland, den andre en dotter, som blifvit befordrad till den lysande platsen som städerska å ett jernvägshotell, och kyrkovärdens hade till och med en gång spämt Putte för kärran och rest den 5 mil långa vägen till närmaste statsbanestation samt derifrån »tagit på tåget» till

en syster i Skåne, som de ej sett på tretio år. — Ja, Sissa i Gatetorpet hade en kusin i Vestergötland, som fått sin gris öfverkörd af lokomotivet, — så att nog kände man till århundradets nya samfärdsmedel, alltid.

Men aldrig trodde man att ånghästen en gång skulle frusta ut sin sotiga andedrägt på björkarna vid det egna hemmet, der långt inne mellan fur och flå.

Då hade länsstadens styrande män och ortens possessionater, understödda af nämndemannen i Stenberga, som var en framtidsman, körde med klösharf och prenumererade på Svenska Weckobladet, börjat tänka på, att den fattiga bygden dock egde skogar, som voro värda guld, om ej vinsten åtes upp af de dyra frakterna, samt mossar, som länge suckat efter dikesspaden, medan deras egare suckat efter korn och kärna, fast ingendera förstått den andre.

Och så följde klokhetens och företagsamhetens vanliga strid mot okunnighet och fördom, det nyas kamp mot det gamla, och när så slutligen litet hvar var öfvertygad om att fålen med de starka lungorna och det messings-skimrande seldonet, hvarken var Beelzebub eller Antikrist, hvarken skulle bränna upp dem eller ruina dem, så blef det likväl mycket kif om de olika kommunaktieteckningarnes belopp och om den nya vägens sträckning. Man hade vis-

serligen för närvarande 5 mil till närmaste jernvägsstation, men nu ville man inte hafva mer än högst en halfmil, och ett närmande på en eller en och en half mils afstånd värderades inte det minsta. Men *liberal* var man, det förstås: Stenbergaborna ville teckna hela 5,000 kronor, om — de bara kunde få linien att göra en liten krok på fem fjerdingväg, och rusthållarn i Kläcklinge skref sig för 300 kr., om — han finge station på egorna och stora tomthyror.

Linien var ursprungligen fyra mil, men ingenjören hade räknat ut, att om alla de olika församlingarna (för att nu icke tala om de olika fastighetsegarne inom samma församling) skulle få sin vilja fram, så skulle den blifvit aderton, hvarföre han slutligen i förargelsen bad, att i stället för honom en för stöfvaren bugtande hare skulle få gå upp den. — Det fordrades tålmod, nit för saken och kärlek till hembygden att jemka ihop och tala förstånd för alla dessa stridiga intressen, men det gick.

Och så kommo ingenjörerna och stälde upp sina instrument på skogsbacken, och handtlangarne satte käppar i marken och gjorde blekor i träden, och gamla Stjerna derborta vid torpet lyftade förvånad sitt hjälmiga hufvud under en yfvig gran mot den blänkande dioptern och tyckte hon aldrig sett maken alltsedan hon var en liten kalf i verlden.

Och litet derefter sade pikhackorna »knack, knack, knack», och sprängskotten »bum, bum, bum», och mången fjerdingsbonde, som svårligen grufvat sig för de få kronornas räntebetalning pr år å kommunens gemensamma skuld för aktieteckningslånet, han tyckte, att det var just inte så farligt med saken, när pojkbarna hans kunde gå vid linien och skjuta sin skottkärra och tjena sig två och femti om dagen.

Kanske skulle det också bli bättre att kunna köra sitt afsaluförråd af virke och spanmål ned till stationen på en veckas tid än att ligga och plita under hela vintern med att forsla det till staden, eller låta uppköpare derhemma få det för hvad de ville ge?

Kanske kunde den härigenom besparade arbetskraften i stället läggas på mossen dernere vid skogs-tjärnen med den påföljd, att några kappland af det stora, qväfvemättade, af i sekler förruttnade vegetabilier bördiga fältet räntade hela hemmansdelens jernvägsskuld; kanske blefve det en helt annan företagsamhet i hela Stenberg, då ångans och elektricitetens små tomtar börjat draga till huset?

Jo, det kunde allt hitta på att hända det.

Och nu hade det sista gruståget gått, stationerna stodo flaggbeprydda och de båda tvilingsormarna af *svenskt* jern smidt i *England* (!) sträckte jemnsides, smidigt, vällustigt sina blanka

ryggar öfver den grusade linien, mil efter mil, genom skogens famn, genom sprängd granit, öfver enslig mo och glindrande vatten.

Och på feststågets främsta, fantyngda vagn stod kungen sjelf med blågul generalsplym på hatten. Det var nu icke frågan om att genom blodig strid på lif och död föra de färgerna till seger; man glömde, att det var en krigarskrud, man såg blott trohetens blå symbol omslingrad af i framtiden hägrande skördars gull.

Och i ändstationens festligt dekorerade godsmagasin åts middag till 30 kronor kuvertet af dem som hade råd att i så hög grad låta magen dela hjertats fröjder. Och der höllos många tal och långa tal, ståtliga, qvicka och dumma tal, och i de goda landtjunkarnes inre summo nyskjutna hjerpar omkring i dufven champagne, så att de kunde drömt sig vara ankor, så framt de inte varit så stendöda som de voro.

Vid lastningsbryggans våg var ett streck spändt från vägg till vägg, och der bortom stodo de, som icke kunde deltaga i så dyra mål; men de voro nästan lika glada för det: de hörde ju talen, sågo kungen och landshöfdingen och stämde in i hurraropen, ty här var »allmän rösträtt» båda sidor om »strecket», och ingen ropade »bort med strecket!», ty det hade kostat tretio kronor.

Och de som stodo öfver strecket kände sig

mycket mera »tryckte» än de som stodo under detsamma. — Och så skulle festtåget ändtligen vända tillbaka.

Men Jöns torpare, som gått två mil till fots med sin lille pojk vid handen, för att se på ståten, han hade ledsnat vid att stå i det allra bortersta hörnet af godsmagasinet och bara valka sin buss, medan patronen, hans husbonde, satt och smörde sig med sparris och Lübsk skinka, och derföre hade han begifvit sig hem så långt i förväg, att han på qvällen redan stod vid grinden till sin lilla kåltäppa, då ett susande ljud och två rödglödande ögon angåfvo festtågets återkomst.

Och det menskliga snilletts förbiilande seger-tecken skyldrade snabbt med blank pistong, då det gled förbi arbetets ringe son vid kojan, och Jöns torpare kände dunkelt i sitt tröga sinne, att här är en ny tid på väg till torpare- och bondehem, en utjemningens och förbrödringens tid i ånghästens, i den lätta samfärdselns spår, en tid som redan löst snälltågsbiljett till de mest aflägsna vrår af vårt fädernesland och hvars väna ljus lyser med kunskapens, humanitetens och kärlekens klara, jemna låga, icke med afundens, klasshatets och misstänksamhetens blodröda, fräsande skön.

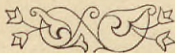
Men lille Petter jublade högt på fadrens arm och klappade små smutsiga händer åt de glö-

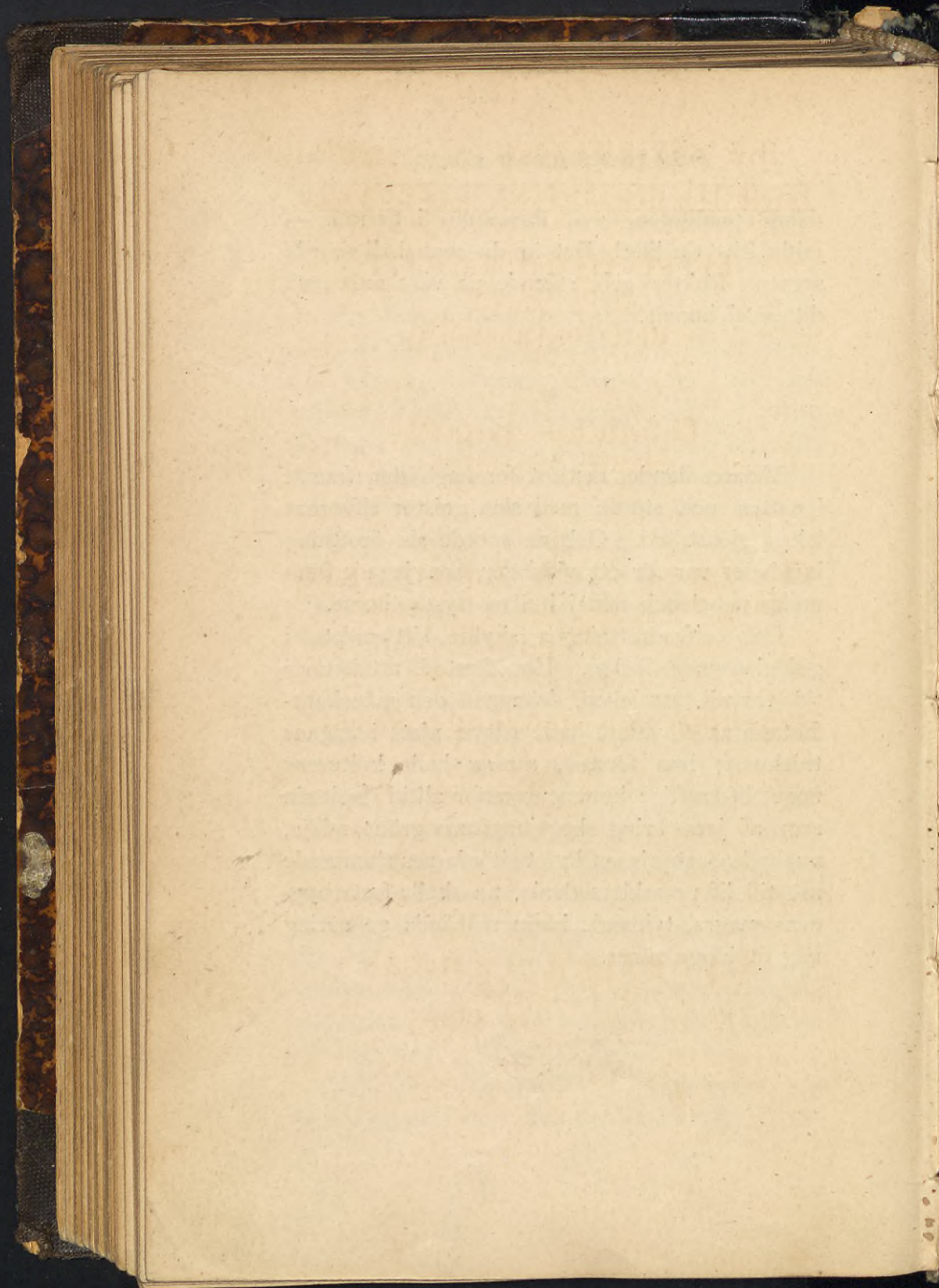
dande punkterna, som försvunno i fjerran. — Jubla fritt du lille! Det är du som skall skörda segrens frukter och, stående på våra axlar, nå dit *vi* ej hunnit!

* * *

Vidare, ilande, rastlöst for ånghästen framåt i natten och störde med sina gnistor elfvornas lek å sjöstrand. Och de sporde sin drottning hvad det var för ett vidunder, som jagade fram under rassel och dån i hvilans tysta timme.

Och elfvadrottningen skylde sitt anlete i guldglänsande lockar. Hon förstod, att hennes tid var all, att leken, drömmen och månskensfantasierna ej vidare hade någon plats i ångans tidevarf; hon förstod, att *nu* hade kulturens unge, lifskraftige konungason för alltid slagit sin arm af jern kring skogsjungfruns gröna midja, nu hade sagoprinsen kysst skördarnes slumrande mö till lif ur seklers dvala, nu skulle fosterbyggdens magra, tvinnande barm måhända ge näring nog åt idoge söner.

JOS. SELIGMANN & C:IS förlag:
God Humoristisk Literatur.

Mitt Sjömanslif

Bilder från sjön
Minnen och Anteckningar
af Herman Annerstedt
2: 75.

Gamla Kort

Bilder ur Verkligheten
af Claës Lundin
2: 75.

Oxygen och Aromasia

Bilder från år 2378 efter en främmande idé
af Claës Lundin
3 kr.

Den upp- och nedvända Verlden

(Vice Verså)
af E. Anstey
Öfversättning af Anna Geete
2: 25.

»Det finnes icke en enda tråkig sida i hela boken.»

»Säkerligen den bästa bok i sitt slag, som på lång
tid utkommit.»

Lyckliga Tankar

af F. C. Burnand
Öfversättning af Aug. Billstén
1: 75.

En godmodigt humoristisk bok af redaktören af den
verldsbekanta engelska skämttidningen *Punch*.

Hos alla bokhandlare finnes att tillgå:

FÖRTECKNING

ÖFVER EN SAMLING

GODA, UNDERHÅLLANDE OCH NYTTIGA

BÖCKER

I OLIKA ÄMNEN,

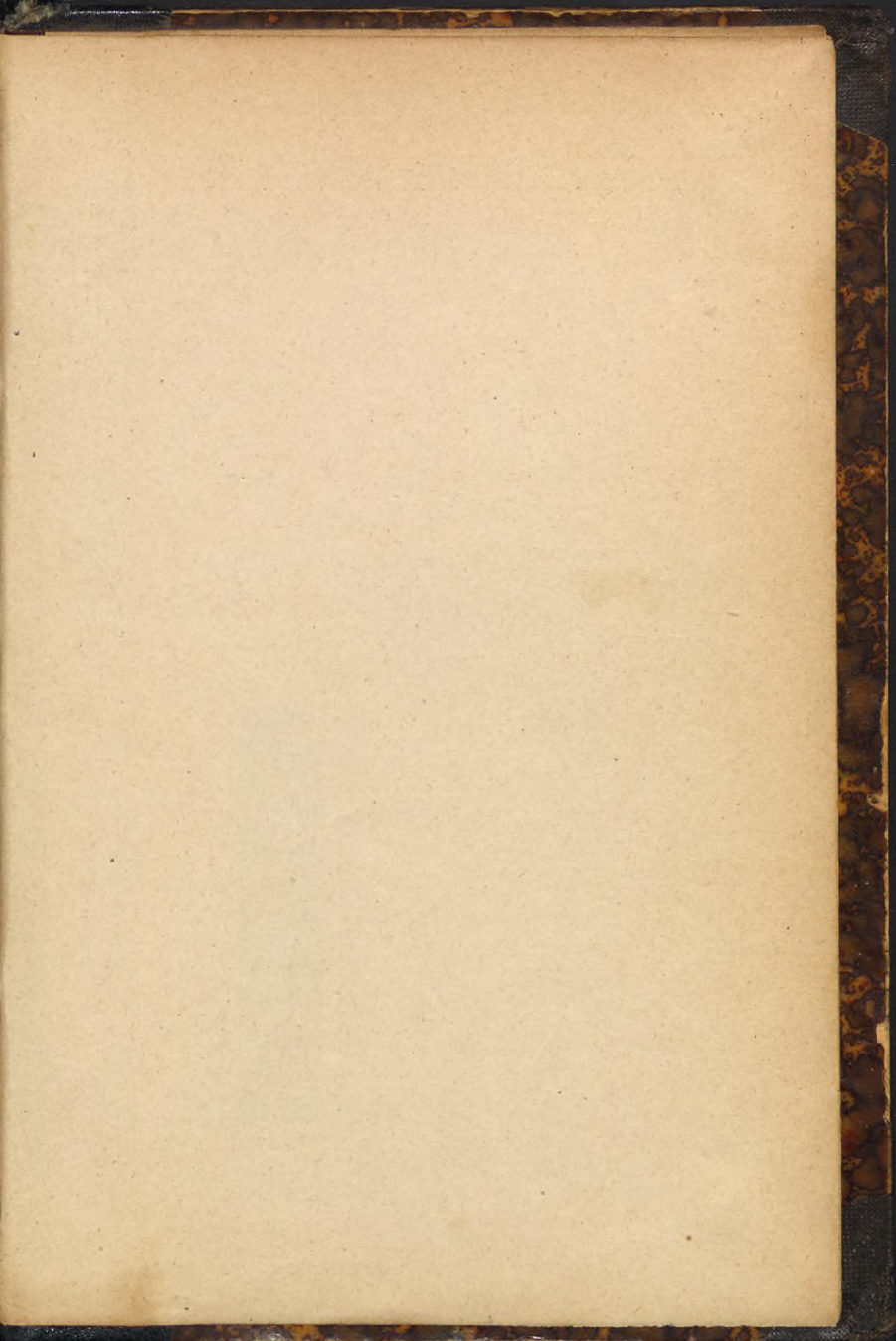
HVILKA GRUPPVIS SÄLJAS TILL LÅGA,
MYCKET **NEDSATTA** PRIS.

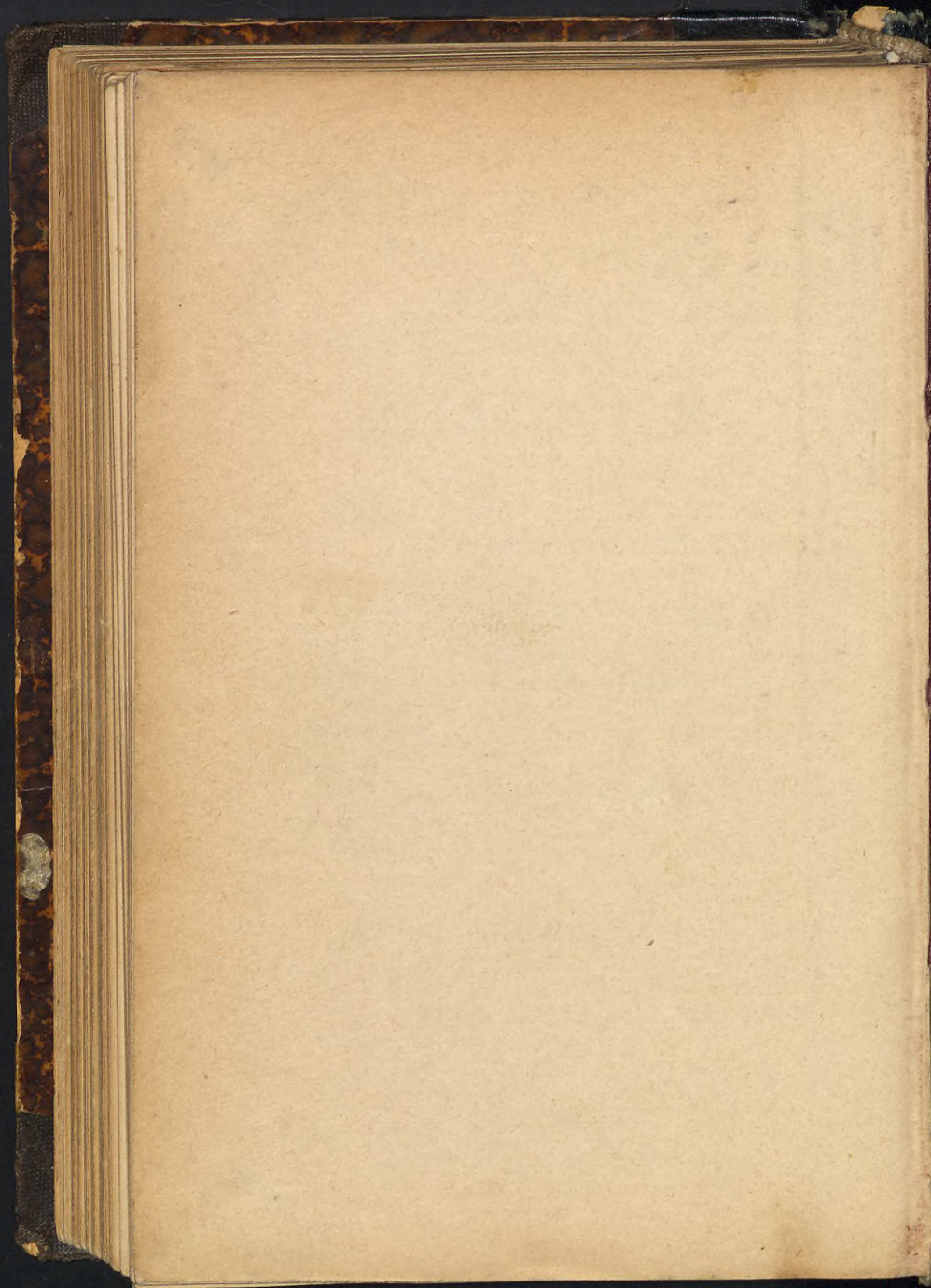
Denna förteckning innehåller goda och framstående arbeten af de bästa författare, såsom Ahnfelt, Bang, Bååth, Björlin, Bret Harte, Edv. Bäckström, Byron, Brandes, Cherbuliez, Daudet, Dietrichson, Franzos, Gyldén, Hildebrand, Höjer, Jolin, Claës Lundin, Mérimée, Ponsard, v. Qvanten, Shakspere, Snoilsky, Strindberg m. fl.

OBS! Endast nya, ouppskurna exemplar.

Hvarje bokvän skall här finna ett ovanligt gynsamt tillfälle att för ett särdeles billigt pris förse sig med en verkligt god, värdefull boksamling.

6000194754

Göteborgs universitetsbibliotek

